

**Univerzita Karlova v Praze**

**Filozofická fakulta**

**Středisko ibero-amerických studií**

**Diplomová práce**

**Martina Zelmat**

*Otroctví v dílech kubánských autorů 1. poloviny 19. století*

*Slavery in Works of the 1st Half of the 19th Century Cuban Authors*

**Praha 2011**

**Vedoucí práce: prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.**

## Poděkování

Ráda bych poděkovala prof. Josefovi Opatrnému za trpělivé vedení mé diplomové práce a za zapůjčení literatury, bez které by tato práce nevznikla. Děkuji také doc. Markétě Křížové za její pomoc s výběrem tématu a za praktické rady, které mi poskytla. Velkou část literatury a poznatků jsem nasbírala během semestrálního studia na Technologickém institutu v Monterrey. Za finanční příspěvek na úhradu nákladů spojených s pobytem děkuji nadaci Nadání Marie, Josefa a Zdeňky Hlávkových.

Prohlášení:

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.*

*V Praze dne 6. září 2011*

## **Anotace**

Diplomová práce obsahuje analýzu tvorby dvou kubánských autorů 1. pol. 19. století – Francisca de Arango y Parreño a José Antonia Saca. Práce je zaměřená na jejich díla, ve kterých se objevuje téma otroctví. První kapitola přibližuje vývoj otroctví a jeho ukončení ve světě a na Kubě a pozornost je zde věnována i vývoji kubánské společnosti v 19. století, ve které oba autoři žili a tvořili. Ve druhé kapitole je zanalyzováno dílo Francisca de Arango y Parreño a je zde vyjádřen postupný vývoj jeho myšlenek a názorů na dané téma v souvislosti s historickými událostmi, které měly vliv na jeho tvorbu. Podobně je zpracována i třetí kapitola věnovaná dílu José Antonia Saca. V závěru jsou porovnána díla obou autorů a jsou zdůrazněny body, ve kterých se ve svých názorech shodují anebo rozcházejí.

**Klíčová slova:** Francisco de Arango y Parreño, José Antonio Saco, otroctví, obchod s otroky, abolicionismus, cukrová třtina, Kuba, 1. pol. 19. stol.

## **Abstract**

This thesis consists of an analysis of the works of two Cuban authors of the first half of the 19th Century, Francisco de Arango y Parreño and José Antonio Saco. This paper focuses on their works, mainly on those that discuss the topic of slavery. The first chapter introduces the evolution of slavery and its end throughout the World and in Cuba, focusing on the development of the Cuban society in the 19th century, in which both of the authors lived and created. The second chapter analyses the works of Francisco de Arango y Parreño, his gradual development of ideas and views on the subject in connection with historical events that influenced his works. The third chapter is comprised of similar analysis of José Antonio Saco's works. The conclusion compares the works of both authors and highlights the points in which their views coincide or diverge.

**Key words:** Francisco de Arango y Parreño, José Antonio Saco, slavery, slave trade, abolitionism, sugarcane, Cuba, 1st half of the 19th cent.

## OBSAH:

<b>Úvod.....</b>	<b>7</b>
<b>1. Vývoj otroctví ve světě a na Kubě.....</b>	<b>9</b>
<b>2. Francisco de Arango y Parreño.....</b>	<b>29</b>
2.1. Život a zásluhy.....	29
2.2. První období Arangovy tvorby (1788-1800).....	36
2.3. Druhé období Arangovy tvorby (1800-1820).....	52
2.4. Třetí období Arangovy tvorby (po roce 1820).....	75
<b>3. José Antonio Saco.....</b>	<b>85</b>
3.1. Život a zásluhy.....	85
3.2. První období Sacovy tvorby (do roku 1834).....	93
3.3. Druhé období Sacovy tvorby (po roce 1834).....	100
<b>Závěr.....</b>	<b>120</b>
<b>Seznam použité literatury.....</b>	<b>119</b>

## Úvod

Téma své diplomové práce jsem si zvolila, protože mě velmi zajímá kubánská historie a problematika otroctví. Původně jsem zamýšlela psát o významu cukrové třtiny v karibské oblasti, ale během shromažďování materiálů jsem si uvědomila, že se jedná o téma velmi rozsáhlé. Po konzultaci se svým vedoucím práce a konzultantkou jsem se zaměřila na období 1. poloviny 19. století, kdy pěstování cukrové třtiny na Kubě zcela záviselo na využívání otrocké práce. V té době se o otroctví velmi diskutovalo a docházelo k mnoha událostem, které ovlivnily přístup k této instituci. Já se ve své práci pokusím vystihnout, jaký měly tyto události vliv na tvorbu dvou předních kubánských autorů, kteří se tématu otroctví věnovali.

Předmětem mé diplomové práce je tedy analýza tvorby dvou autorů – Francisco de Arango y Parreño a José Antonio Saco. Jedná se o přední kubánské autory 19. století, kteří se zabývali tématem zákazu dovozu otroků na Kubu a ukončení otroctví na ostrově. Rozdíl mezi oběma autory spočívá jednak v období, ve kterém tvořili, a jednak v jejich původu a zaměření. První Arangova díla vznikala už na konci 80. let 18. století a ta poslední pochází z 30. let 19. století, zatímco José Antonio Saco působí od konce 20. let do 70. let 19. století. Ve 30. letech tedy oba autoři působili současně, ale Arango už byl na konci své životní dráhy, zatímco Sacovy myšlenky se teprve formovaly. Během tohoto období došlo k mnoha historickým událostem a změnám ve společnosti, které ovlivnily jejich tvorbu – otrocké povstání ve francouzské kolonii Saint Domingue, války španělských kolonií za nezávislost, zákaz dovozu otroků na Kubu a jeho přežívání ve formě kontrabandu, tlak Británie na ukončení kontrabandu, krize 40. a 50. let, technické inovace, rostoucí poměr barevného obyvatelstva a mnoho dalších. Mým cílem je zjistit, jaký měly tyto události vliv na tvorbu obou autorů a do jaké míry se jejich postoje liší v závislosti na jejich postavení ve společnosti a na jejich vztah k pěstování cukrové třtiny – Arango byl bohatým majitelem plantáží s otroky, kteří pěstovali cukrovou třtinu, a většinu svého života strávil na Kubě, zatímco Saco vinou korupce v kubánské společnosti přišel o značnou část majetku a za své názory byl z Kuby vyhoštěn.

Ve své práci nejdříve shrnu původ otroctví, jeho zavedení ve všech amerických koloniích, vliv abolicionismu a zánik otroctví ve světě, přičemž hlavní pozornost budu věnovat vývoji otroctví na Kubě, zákazu dovozu otroků na ostrov, jeho přetrvávání ve formě kontrabandu a změnám v kubánské společnosti v 19. století. Těmto tématům se budu věnovat ještě podrobněji v analýze jejich vlivu na tvorbu uvedených autorů.

Poté přejdu k samotné analýze děl obou autorů. Protože oba autoři byli ve své tvorbě velmi aktivní, zaměřím se jen na ta díla, která hovoří na téma otroctví, obchod s otroky anebo problematiku svobodných barevných. V analýze děl budu postupovat chronologicky a díla budu zpracovávat podle data, kdy byla sepsána, popřípadě vydána, a ne podle jejich významu. Pokusím se vystihnout, do jaké míry autoři psali své vlastní názory a do jaké míry byla jejich tvorba ovlivněna účelem, za kterým dané dílo napsali. Dále budu věnovat pozornost úspěchu jejich textů v prosazování společenských, politických anebo ekonomických cílů.

Jako prameny ve své práci použiju kompilace a sbírky textů obou autorů. V případě Aranga se jedná o kompletní sbírku jeho děl s názvem *Obras de Don Francisco de Arango y Parreño*, jež bylo roku 1952 vydáno ve dvou svazcích. Největší pozornost budu věnovat textům „Discurso sobre la Agricultura de la Habana y medios de fomentarla“, „Voto particular de varios consejeros de Indias sobre la abolición del tráfico de negros“ a „Representación al Rey sobre la extinción del tráfico de negros y medios de mejorar la suerte de los esclavos coloniales“, a budu v nich sledovat, jak se mění Arangův postoj k dané problematice.

Ke studiu textu José Antonia Saca použiji rozsáhlou sbírku *Colección de papeles sobre la isla de Cuba*, která se skládá ze tří svazků a kterou poprvé vydal autor roku 1858. Já mám k dispozici vydání z roku 1960. V případě Sacových textů budu největší pozornost věnovat textu la „La supresión del tráfico de esclavos en la isla de Cuba,“ kde shrnuje veškeré své postoje a názory na téma otroctví.

V analýze textů se budu opírat i o sekundární literaturu od autorů, kteří se také věnovali studiu daných textů. Jejich jména jsou uvedena v seznamu použité literatury.



## **1. Vývoj otroctví ve světě a na Kubě**

Řekne-li se slovo otroctví, někdo si představí náročnou stavbu pyramid v Egyptě, jiný si vybaví gladiátora Spartaka a jeho velkolepé povstání, desítky veslařů s okovy na nohou a roubíky v ústech anebo Afričany pracující na cukrových plantážích v Karibiku.

Co tedy přesně znamená pojem otroctví? Kastilští lexikografové v 19. století vysvětlují pojem otrok jako „muž nebo žena, který je pod nadvládou někoho jiného a není svobodný.“<sup>1</sup>

Protože otroctví stojí na principu zvyšování životní úrovně jednoho na úkor životní úrovně druhého, nemohlo se rozvíjet v primitivních společnostech, kde si všichni byli prakticky rovni a dosahovali jen minimální životní úrovně.<sup>2</sup> Otroctví se tedy zrodilo až se vznikem prvních zemědělských společností, kde byla díky nadprodukcí možná diversifikace a využívání válečných zajatců jako otroků.<sup>3</sup>

S úplnou přesností nevíme, kdy a kde se tato forma využívání práce nesvobodného člověka objevila, nicméně první písemné doklady, které máme, jsou staré přes 4 000 let a pochází z oblasti Středního východu.<sup>4</sup> O otroctví pojednává i Starý zákon, jež vypráví o otročení Židů v Egyptě, odkud je vyvedl Mojžíš.<sup>5</sup>

Otroctví existovalo v mnoha společnostech, je ale třeba rozlišit ryze otrokářské společnosti, kde otroci tvořili velkou část obyvatel a ekonomika byla založená na využívání jejich práce, od společností s otroky, kde otroctví existovalo i vedle jiné formy pracovní síly a společnost na něm přímo nezávisela.<sup>6</sup> Stejně tak existovaly i různé formy otroctví. Obecně můžeme rozlišit otroky v domácnosti, s nimiž bylo zacházeno jako s lidskými bytostmi a spíše jako členy rozšířené rodiny. Tito otroci zastávali různé práce v domácnosti i mimo ní, hlavně ale sloužili k projevu bohatství svých pánů. Obecně tedy, „otroci v domácnosti alespoň z části

---

<sup>1</sup> „El hombre ó mujer que está bajo el dominio de otro, y carece de libertad“ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Diccionario de la lengua castellana*. Madrid, Imprenta Real 1832, 327 (zpřístupněno na [http://books.google.com/books?id=qEvWAAAAAMAAJ&source=gbs\\_navlinks\\_s&hl=es](http://books.google.com/books?id=qEvWAAAAAMAAJ&source=gbs_navlinks_s&hl=es); 3-12-2010)

<sup>2</sup> LENGELLÉ, Maurice: *La Esclavitud*. Barcelona, Industrias Gráficas García. 1871, 70-71

<sup>3</sup> DAVIS, David Brion: *Inhuman bondage : the rise and fall of slavery in the New World*. Oxford, Oxford University Press. 2008, 32

<sup>4</sup> LENGELLÉ, op. cit., 73

<sup>5</sup> DAVIS, op. cit., 39

<sup>6</sup> KŘÍŽOVÁ, Markéta: *The Strength and Sinews of this Western World*. Praha, The Carolinum Press. 2008, 44

představovali konzumaci, ne produkci.<sup>7</sup> Oproti nim „produktivní otroci“ byli považováni za movitý majetek a pracovní jednotku. Pro společnost s otroky bylo charakteristické užívání otroků v domácnostech, pro otrokářské společnosti naopak otroctví za účelem produkce, přičemž obě formy otroctví často existovaly v rámci jedné společnosti současně, lišil se jen poměr, v jakém byly zastoupeny.<sup>8</sup>

Ve starověkém Egyptě se nejednalo o ryze otrokářskou společnost, ale o společnost s otroky. Zemědělské práce i řemeslo zde zastávali svobodní obyvatelé,<sup>9</sup> kteří se podíleli i na stavbě pyramid, aby tak svou práci uhradili vladaři daňové povinnosti. Až v pozdější době se na těchto stavbách podíleli i zotročení váleční zajatci.<sup>10</sup>

První ryze otrokářskou společností bylo starověké Řecko, jehož obyvatelé od okolních méně rozvinutých národů směřovali řemeslné výrobky za otroky a ti jim sloužili v řemeslných dílnách.<sup>11</sup> V té době v řeckých městech otroci tvořili až 30% populace.<sup>12</sup>

Stejně jako v Řecku, i v Římě byli otroci z části využíváni k řemeslným pracím ve městech, početně je ale převýšili otroci pracující na venkově v zemědělství.<sup>13</sup> Známost podobou římského otroctví byli gladiátoři, bojující v aréně o svůj život, aby pobavili obecenstvo. Gladiátorem byl i Spartakus, jež v letech 73-71 př. n. l. rozpoutal velkolepé, ale neúspěšné povstání.<sup>14</sup> Na Spartaka po osmnácti staletích vzpomíná francouzský filozof a spisovatel Abé Raynal, který volá po „černém Spartakovi“, aby osvobodil africké otroky nejen ve francouzských koloniích.<sup>15</sup>

Instituce otroctví dále v Evropě přežívala i po celý středověk.<sup>16</sup> Otroci existovali v Byzantské říši a používali je i Vikingové. Známost je o otročení Slovanů v bojích s Germány v 10. století,

---

<sup>7</sup> “domestic slaves at least in part represented consumption, not production” KŘÍŽOVÁ, *The Strenght and Sinews...*, 46

<sup>8</sup> KŘÍŽOVÁ, *The Strenght and Sinews...*, 46-47

<sup>9</sup> JONES, A. H. M.: “Slavery in the Ancient World”, in: *The Economic History Review, New Series*, Vol. 9, No. 2. 1956, 195-196 (zpřístupněno na Jstor: <http://www.jstor.org/stable/2591741>; 22-6-2010)

<sup>10</sup> GANERI, Anita: *Dědictví starověkých civilizací*. Praha, Euromedia Group, 2001, 48

<sup>11</sup> LENGELLÉ, op. cit., 77

<sup>12</sup> DAVIS, op. cit. 41

<sup>13</sup> KŘÍŽOVÁ, *The Strenght and Sinews...*, 49

<sup>14</sup> GANERI, op. cit., 92

<sup>15</sup> DAVIS, op. cit. 47

<sup>16</sup> KŘÍŽOVÁ, *The Strenght and Sinews...*, 57

což mělo za následek přenesení významu „Slovan“ pro označení otroka, což se opakovalo i ve 13. století v Itálii, kde docházelo k otročení jihovýchodních Slovanů.<sup>17</sup>

Ve středověku zastávali otroci funkci domácích sluhů anebo pracovali v dolech, zemědělství či lodní dopravě.<sup>18</sup>

V polovině 15. století se portugalským lodím, jež podnikaly objevné výpravy podporované princem Jindřichem zvaným Mořeplavcem, podařilo doplout do Arguinského zálivu, odkud si krom zlatého prachu a jiného cenného zboží dovezli i 235 afrických otroků. Tito otroky poté Portugalci dál prodávali do Španělska, Itálie anebo Francie. Z pokračujícího otrokářství bohatla nejen koruna, ale i šlechta, bohatí měšťané a dokonce i Církev.<sup>19</sup> V r. 1453 vydal papež Mikuláš V. bulu *Divino Amore Communiti*, kde dal Portugalsku svolení podrobovat si a zotročovat všechny nepřátele křesťanské víry.<sup>20</sup>

V té době Portugalci a později i Španělé pěstovali cukrovou třtinu ve svých ostrovních državách v Atlantickém oceánu a k práci na plantážích využívali africké otroky. Rozvoj otroctví vyvrcholil, když se Portugalci zmocnili ostrova Saõ Tomé, který, „Umístěn blízko afrického břehu, se stal prototypem novodobé plantážní kolonie spočívající v investování kapitálu, mono kultivaci a černých otrocích.“<sup>21</sup>

Na úspěch Portugalců se snažil navázat i Kolumbus, který na nově objeveném území zajal několik Indiánů a věnoval je královně, přičemž navrhl jejich využití jako otroků. Považoval je za primitivní barbary, kteří nevyznávají křesťanskou víru, proto mohli být podle tehdejších zvyklostí a zásad zotročování, stejně jako Afričané.<sup>22</sup>

Američtí Indiáni se ale nestali předmětem masivního zotročování. Od počátku kolonizace se jejich počet začal rapidně snižovat kvůli krutému zacházení ze strany Španělů a epidemiím a v roce 1530 bylo jejich otročení králem zakázáno.<sup>23</sup>

---

<sup>17</sup> KŘÍŽOVÁ, *The Strenght and Sinews...*, 59

<sup>18</sup> Ibidem, 58

<sup>19</sup> JANÁČEK, Josef: *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Praha-Litomyšl, Paseka. 2003, 40 - 51

<sup>20</sup> Ibidem, 52

<sup>21</sup> „Located close to the African coast, it became the prototype of the modern plantation colony relying on capital investment, monoculture, and black slaves.“ KŘÍŽOVÁ, *The Strenght and Sinews...*, 64

<sup>22</sup> DE LOLLIS, Cesare: *Život Kryštofa Kolumba*. Praha, Melantrich. 1992, 109-110

<sup>23</sup> IZNAGA BEIRA, Diana: *La burguesía esclavista cubana*. Habana, Editorial de Ciencias Sociales. 1987, 21

Naopak černí otroci z Afriky byli přítomní v Novém Světě už od samého počátku kolonizace, kdy zastávali funkci osobních sluhů a zručných řemeslníků. Brzy začali pracovat i na nově vzniklých plantážích zaměřených na pěstování cukrové třtiny, jež v té době byla velmi lukrativní plodinou. Plantážní zemědělství se vyvíjelo po celé koloniální období a poptávka po otrocích stále rostla – v 15. století jich ročně přijížděly stovky, v 18. století to již byly desetitisíce. Je zajímavé, že na konci 15. století otroctví v západní Evropě téměř neexistovalo, ale po objevení Ameriky proniklo do prakticky všech zámořských kolonií v Americe.<sup>24</sup> Na otrocké práci závisely plantáže v Brazílii, na karibských ostrovech, dnešní Venezuele, na pobřeží Peru a Ekvádoru, ve střední Americe a v Argentině. Mimo Španělů a Portugalců v zámoří vlastnili otroky i Britové, Holanďani, Francouzi a Dánové.<sup>25</sup>

Ve většině kolonií se jednalo o společnosti s otroky, kde otroci přispívali ke zlepšení života tamějších obyvatel. Otroky nevlastnili jen ti nejbohatší, ale i právníci, lékaři, řemeslníci, kněží anebo náboženské řády. Otroctví zde bylo jedním ze zdrojů zisku, ale nejednalo se o zdroj dominantní.<sup>26</sup>

Vedle nich existovaly i ryze otrokářské společnosti, kde existovala vysoká poptávka po otrocích už od počátku kolonizace a systém byl na otrocké práci zcela závislý. Jednalo se o sever Jižní Ameriky, pobřeží Atlantiku a Golfského zálivu, jih Severní Ameriky, Karibskou oblast, Brazílii a také část dnešního Mexika, Guatemaly, Venezuely, Kolumbie, Ekvádoru a Peru. Zde otroci produkovali zboží určené pro světový trh – cukr, tabák, bavlnu anebo kakao.<sup>27</sup>

V 16. století bylo nejvíce otroků dovezeno do španělských kolonií – přibližně 75 000.<sup>28</sup> Ti směřovali do Karibské oblasti do přístavů Havana, Cartagena anebo Veracruz.<sup>29</sup> Protože byl obchod s otroky velmi výnosný, Karibská oblast se brzy stala střediskem britského, francouzského a holandského kontrabandu. Otroci zde byli směňováni za cenné koloniální zboží – kakao, cukr, tabák anebo perly. Oblast La Platy bylo dalším centrem kontrabandu, tam ale byl spojený s chovem dobytka.<sup>30</sup>

---

<sup>24</sup> KŘÍŽOVÁ, *The Strenght and Sinews...*, 68

<sup>25</sup> Idem

<sup>26</sup> Ibidem, 73

<sup>27</sup> Ibidem, 74-75

<sup>28</sup> MELLAFE, Rolando: *Breve historia de la esclavitud negra en América Latina*. México, Sep/Setentas. 1973, 21

<sup>29</sup> Ibidem, 71

<sup>30</sup> Ibidem, 87

Původně Španělé nakupovali otroky od Portugalců a přes Seville je vozili do Ameriky, což ale bylo značně neefektivní. Proto král začal udělovat tzv. „asientos“, což byla povolení pro dovoz otroků do kolonií přímo z Afriky.<sup>31</sup> Hlavním dovozcem otroků bylo nejdříve Portugalsko, které bylo poté vystřídáno Holanďany, Francouzi a nakonec Angličany.<sup>32</sup>

Díky rostoucí poptávce po otrocích téměř ve všech koloniích v 18. století plynuly britským společnostem vysoké zisky, současně ale po celé koloniální období existoval francouzský, holandský a portugalský kontraband, který nabízel otroky za lepší ceny.<sup>33</sup>

Během 18. století docházelo k častým konfliktům mezi Španělskem a Británií ohledně dovozu otroků, protože Britové často porušovali dohodnuté podmínky a Španělsko několikrát Británii právo na dovoz otroků zrušilo.<sup>34</sup>

Významnou roli v americkém otrokářství a jeho zákazu hrála kolonie Saint Domingue, která od roku 1697 patřila Francouzům. Ti zde začali pěstovat cukrovou třtinu, jež se stala základní surovinou francouzského koloniálního hospodářství a učinila z ostrova nejbohatší kolonii v Novém Světě, ale také kolonií, kde se do té doby zacházelo s otroky nejbrutálněji.<sup>35</sup> Na konci 80. let na ostrově žilo 30 000 bělochů, kteří tvořili jen 7% populace. Zbývající část byli převážně otroci a svobodní barevní. Kvůli nestabilní situaci v metropoli i v kolonii vypuklo na ostrově největší otrocké povstání všech dob.<sup>36</sup> V závěru vše vyústilo k vyvraždění většiny bílých na ostrově, kteří nestihli uprchnout, a v roce 1804 byla vyhlášena nezávislá republika Haiti.<sup>37</sup>

Haiti se po USA stalo druhým nezávislým státem v Novém Světě a prvním státem, kde bylo zakázáno otroctví. Způsob, jakým haitští otroci dosáhli své svobody, otrásl celou Evropou i Amerikou a to mělo značný vliv na postoj ostatních mocností k otroctví. Na britských karibských plantážích například majitelé zlepšili chování k otrokům, aby se tak vyvarovali povstání a aby podpořili porodnost otrokyň.<sup>38</sup> Událost na Saint Domingue pomohla britským a americkým abolicionistům podnikat kroky k postupnému zákazu dovážení otroků do

---

<sup>31</sup> MELLAPE, op. cit., 43

<sup>32</sup> Ibidem, 47, 51-61

<sup>33</sup> Ibidem, 62

<sup>34</sup> Ibidem, 63

<sup>35</sup> KŘÍŽOVÁ, Markéta: *Haiti*. Praha: Libri. 2009, 12-26

<sup>36</sup> Ibidem, 35-38

<sup>37</sup> Ibidem, 39

<sup>38</sup> DAVIS, op. cit., 116

Ameriky.<sup>39</sup> Na zákaz otroctví měla haitská revoluce ale vliv spíše negativní, protože se kolonie obávaly, že jakékoliv propuštění otroků by mohlo znamenat masakr bílé populace a také ekonomické zruinování země.<sup>40</sup> Proto abolitionisté události na Haiti buď ignorovali, anebo se snažili prosazovat postupné a mírové osvobození otroků a jejich přechod na svobodnou pracovní sílu, aby se tak zabránilo násilnostem a povstáním.<sup>41</sup>

Haiti dokázalo, že černoši jsou v Americe schopni zformovat svůj vlastní stát, a toho se obávali především obyvatelé USA, kde se tvořily černošské komunity a organizace. Snad i proto posílily teorie o vystěhování osvobozených otroků do Libérie, Sierra Leone anebo Bottana Bay.<sup>42</sup>

Důležitý je i ekonomický vliv povstání, které zapříčinilo zpusťování a opuštění cukrových plantáží, a ze scény mezinárodního obchodu zmizel významný světový producent této lukrativní plodiny. Toho využily ostatní cukrové oblasti, hlavně Kuba a Brazílie, kde rapidně narostla poptávka po otrocích a v 19. století se tam dovezlo mnohem víc otroků než kdy předtím.<sup>43</sup>

Druhou zemí, která na americkém kontinentu zakázala otroctví, byla Velká Británie. Zde byl ale tento proces mnohem zdoluhavější. Myšlenky o zákazu otroctví se zrodily už během 18. století,<sup>44</sup> ale kvůli obrovské ekonomické síle výnosnosti obchodu s otroky a s produkty otročské práce se nemohly ve světové politice příliš prosadit. Británie byla v té době největším dovozcem otroků do Ameriky a z pěstování třtiny, tabáku, kávy a hlavně bavlny v koloniích plynuly do státní pokladny obrovské zisky.<sup>45</sup>

Když ale Británie přišla o své državy v Severní Americe, zrodilo se v metropoli velké abolitionistické hnutí, které postupně dokázalo ukončit obchod s otroky a otroctví nejen v britských državách.

---

<sup>39</sup> DAVIS, op. cit., 161

<sup>40</sup> Ibidem, 158

<sup>41</sup> Ibidem, 159

<sup>42</sup> Ibidem, 171, 173

<sup>43</sup> Ibidem, 160

<sup>44</sup> LENGELLÉ, op. cit., 97

<sup>45</sup> DAVIS, op. cit., 150

Roku 1806 Británie zakázala obchod s jinými než britskými koloniemi a rok poté zakázala obchod s otroky úplně. Díky tomuto zákazu se majitelé začali ke svým otrokům lépe chovat, aby tak podpořili přirozenou reprodukci svých otroků.<sup>46</sup>

V roce 1833 britský parlament schválil zrušení otroctví ve všech britských koloniích, kterého bylo dosaženo až roku 1837. Jednalo se o 800 000 otroků, jejichž majitelé byli za svou ztrátu náležitě odškodněni. Propuštění otroci ale nadále odmítali pracovat na plantážích a velké množství jich emigrovalo do USA.<sup>47</sup>

Po zrušení otroctví v britském Karibiku došlo k poklesu produkce kvůli nedostatku pracovní síly, Británii se tento nedostatek podařilo nahradit dovozem asijských dělníků a svobodných Afričanů, ale jejím koloniím už se nikdy nepodařilo dostat se zpátky na vrchol.<sup>48</sup> Někteří autoři dokonce hovoří o „ekonomické sebevraždě“, když se zmiňují o britském abolicionismu, protože až do roku 1865 v Americe rostl význam otroctví vzhledem k vysoké poptávce po zboží produkovaném otroky.<sup>49</sup>

Protože zákaz otroctví v britském Karibiku znamenal spíše ekonomické zruinování kolonií a Británie i tak dál pokračovala ve svých abolicionistických snahách v celé Americe, ostatní mocnosti ji obviňují z toho, že jen svou činností snaží poškodit i jejich prosperující ekonomiku a aby tak ochránila své zbývající kolonie v konkurenčním boji na světovém trhu.<sup>50</sup>

První stát, který v Americe oficiálně zrušil otroctví, byl Vermont r. 1777. Ten byl brzy následován i ostatními severními státy, ve kterých už se otroci nevyskytovali. Protože celá jižní část osvobozených USA stála na plantážním hospodářství, abolicionistické snahy tam neměly moc úspěch a naopak kolonizace na západ způsobila expanzi otroctví do států Kentucky a Tennessee.<sup>51</sup> USA poté definitivně zrušilo dovoz otroků roku 1808. Otroci se samozřejmě do USA dováželi i nadále formou kontrabandu, ale i bez tohoto obchodu černošská populace na jihu rostla nezvyklou rychlostí. V roce 1820 žilo v USA 1,5 milionů otroků a tento počet se hlavně kvůli vysoké porodnosti Afričanek zečtyřnásobil.<sup>52</sup> Ve 40.

---

<sup>46</sup> DAVIS, op. cit., 233

<sup>47</sup> Ibidem, 238

<sup>48</sup> Ibidem, 248

<sup>49</sup> Ibidem, 241-242

<sup>50</sup> Ibidem, 281

<sup>51</sup> Ibidem, 141

<sup>52</sup> Ibidem, 182

letech USA produkovalo 60% světové bavlny a tu dovážela hlavně do Británie, také do Nové Anglie, kontinentální Evropy a Ruska.<sup>53</sup>

V USA bylo otroctví zrušeno roku 1865 jako výsledek války mezi severními a jižními státy unie. Jednalo se o propuštění asi čtyř milionů otroků a to bez finanční kompenzace a s okamžitou platností.<sup>54</sup>

Ve španělských koloniích bylo otroctví poprvé zrušeno Hidalgem v Mexiku a také Juntou v Caracasu r. 1810, dále r. 1811 kongresem v Chile a 1812 v Buenos Aires.<sup>55</sup> Jednalo se o rozhodnutí vzbouřených kolonií proti španělské Juntě, která vznikla z důvodu nepřítomnosti uvězněného monarchy během Napoleonovy invaze do Španělska. V té době ve Španělsku zasedal sněm, který měl na starosti vytvořit ústavu pro celou španělskou říši. Na sněmu zasedali i zástupci ze zámoří, a ačkoliv se na zasedání projednávala i otázka zákazu otroctví, výsledná ústava žádnou změnu v této oblasti nezavedla.<sup>56</sup> V roce 1814 se na trůn vrátil Ferdinand VII. a ten rozpustil sněm a ústavu zrušil, protože se chtěl vrátit k původnímu absolutistickému způsobu vlády.<sup>57</sup>

To způsobilo vlnu nevole ve všech španělských koloniích a zrodila se druhá fáze válek za nezávislost, která měla za výsledek osvobození většiny španělských kolonií kromě Kuby, Portorika a Filipín.

Během těchto válek měla instituce otroctví a abolicionismus také svůj význam – například na území nynější Bolívie a Venezuely bojovaly po boku Bolívara tisíce lidí afrického původu, kterým bylo slíbeno ukončení otroctví v rámci nezávislého státu.<sup>58</sup>

Vzbouřené kolonie hledaly zahraniční pomoc i u Britů, za což jim slíbily propuštění všech otroků. Británie ale zvolila strategii abolicionismu přímo z metropole a snažila se přimět Španělsko ke krokům, které by vedly k postupnému omezování otroctví. Ve Španělsku ale v té době měli velký vliv kreolští plantážníci závislí na otrocké pracovní síle a hrozili, že pokud se Španělsko spolčí s britskými abolicionisty, také mu vyhlásí válku za nezávislost.

---

<sup>53</sup> DAVIS, op. cit., 184

<sup>54</sup> Ibidem, 298

<sup>55</sup> MELLAFE, op. cit., 147

<sup>56</sup> Ibidem, 148

<sup>57</sup> Ibidem, 205

<sup>58</sup> STINGL, Miloslav: *Černí bohové Ameriky: kapitoly o kultuře a dějinách Afroameričanů Latinské Ameriky a karibské oblasti*. Praha, Svoboda. 1992, 70



Proto v roce 1815 Španělsko žádnou dohodu s Británií neuzavřelo, ale kvůli sílícímu tlaku britské vlády bylo r. 1817 nuceno podepsat smlouvu o zákazu obchodu s otroky do r. 1820.<sup>59</sup>

Britská vláda se poté soustředila na podpisy smluv s nově vzniklými republikami o zákazu otroctví a hlídání moře proti nelegálnímu obchodu s otroky. Nebylo to snadné, ale Británie měla zbraň v podobě silného ekonomického vlivu v oblasti a díky tomu dosáhla dohody se všemi státy. Předposledním státem, který tento pakt s Británií podepsal až r. 1850, bylo Peru, na jehož pobřeží otroci pěstovali cukrovou třtinu. Poslední byla Kolumbie r. 1851, která s podpisem otálela kvůli drobnému obchodu s otroky se sousedním Ekvádorem.<sup>60</sup>

Úplně posledním státem v celé Americe, kde bylo otroctví zakázáno, byla Brazílie. Už v koloniálním období v letech 1815 a 1817 uzavřelo Portugalsko dohodu s Británií o postupném zákazu obchodu s otroky, brzy se ale Brazílie od Portugalska oddělila a tyto smlouvy se na ni nevztahovaly.<sup>61</sup> Brazílie v té době zažívala nevídaný ekonomický vzestup díky obrovskému vzrůstu poptávky po kávě, a proto v Brazílii britští abolitionisté dlouho neměli žádný úspěch.<sup>62</sup> Zákaz obchodu s otroky naopak pomohl nelegálním dovozcům, protože rapidně zvýšil cenu za otroka a tím i výnosnost kontrabandu.<sup>63</sup>

Na nátlak Británie Brazílie nakonec ukončila dovoz otroků v roce 1850, nicméně otroctví v Brazílii ještě dlouho přetrvávalo. V 80. letech docházelo k častým útěkům otroků z plantáží a majitelé se proto rozhodli otroctví ukončit a nabídnout propuštěným otrokům výplatu mzdy. Oficiální ukončení otroctví v roce 1888 už bylo pouhou formalitou.<sup>64</sup>

Kromě Brazílie se otroctví nejdéle udrželo na Kubě, protože její ekonomika závisela na plantážním pěstování cukrové třtiny a využívání otrocké práce. Tak tomu na Kubě ale nebylo vždy.

Havana téměř od počátku kolonizace ostrova zastávala funkci významného přístavu a překladiště zboží<sup>65</sup> a v jejím okolí byly pěstovány plodiny pro obživu města.<sup>66</sup> Vznikaly zde

---

<sup>59</sup> MELLAFE, op. cit., 148

<sup>60</sup> Ibidem, 152-154

<sup>61</sup> Ibidem, 149

<sup>62</sup> Ibidem, 150

<sup>63</sup> DAVIS, op. cit., 324

<sup>64</sup> MELLAFE, op. cit., 156-157

<sup>65</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 39

<sup>66</sup> Ibidem, 47

ale i první cukrové plantáže.<sup>67</sup> Hlavním ekonomickým odvětvím ostrova byl ale v 16. století chov dobytka,<sup>68</sup> které produkovalo kůži a solené maso pro export<sup>69</sup> a velké množství masa a dobytka z centrální a východní části ostrova bylo pašováno a prodáváno na Jamajku a Španělsku, kde byla poptávka po masu pro výživu otroků a potřebovali tu i tažnou zvěř pro pohon cukrových mlýnů.<sup>70</sup> Výměnou osadníci získávali veškeré spotřební zboží a otroky, ke kterým by kvůli neefektivnímu systému zásobování ze Španělska neměli přístup.<sup>71</sup>

Ke konci 16. století se na Kubě začal prosazovat tabák a kolem roku 1600 se pěstoval už po celém ostrově.<sup>72</sup> Pěstitelé tabáku byli omezováni jednak chovateli dobytka, se kterými bojovali o půdu,<sup>73</sup> ale také královským nařízením, zvaným „estanco“, podle kterého museli všechnu svou sklizeň prodat jediné organizaci za stanovenou cenu.<sup>74</sup> Tento monopol pěstitele tabáku velmi poškozoval a často se stávalo, že v případě bohaté úrody byla velká část sklizně spálena.<sup>75</sup> V tabákovém zemědělství se prakticky neobjevovali otroci a na tabákových polích pracoval převážně jen farmář se svou rodinou.<sup>76</sup>

Na Kubě ale otroci žili už od počátku 16. Století a pracovali hlavně u chovatelů dobytka, na cukrových plantážích anebo v domácnostech a otroctví zde mělo spíš patriarchální charakter a systém jim dovoľoval časté vykupování svobody.<sup>77</sup>

Jestliže chov koní a dobytka spolu s pěstováním tabáku byly prvním zemědělským odvětvím na Kubě, v historii ostrova je zcela nejvýznamnější plodinou cukrová třtina. Kuba měla odjakživa skvělé podmínky pro její pěstování – úrodnou půdu, lesy a vhodné podnebí, až do poloviny 18. století se pěstování cukrové třtiny nevěnovalo příliš pozornosti. Můžeme jmenovat hned několik faktorů, proč se na Kubě cukrová třtina nemohla dlouhou dobu prosadit. Oproti Španělsku Kuba postrádala větší vodní toky, které by svou energií poháněly cukrové mlýny. Proto se na Kubě k pohonu dlouhou dobu používalo dobytka. Dalším

---

<sup>67</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 30

<sup>68</sup> OPATRŇÝ, Josef: *Kuba*. Praha, Libri. 2002, 15-16

<sup>69</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 44

<sup>70</sup> MORENO FRAGINALS, Manuel: *El Ingenio*. Habana: Edit. de Ciencias Sociales. 1978, I, 18

<sup>71</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 52

<sup>72</sup> Ibidem, 65

<sup>73</sup> Ibidem, 71

<sup>74</sup> OPATRŇÝ, *Kuba*, 23

<sup>75</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 55

<sup>76</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 85

<sup>77</sup> Ibidem, 37-38

faktorem byl i nedostatek vstupního kapitálu pro založení rozlehlých plantáží a stavbu ingeníí a cukr se tak pěstoval v menších objemech.<sup>78</sup>

Kubánský cukr také postrádal odbytiště – jediným jeho odběratelem bylo Španělsko, jehož poptávka byla omezená. Ostatní mocnosti měly své vlastní cukřenky v Karibském moři. Významný mezinárodní trh tvořilo Rusko, střední Evropa a Pobaltí, zde ale existovala silná konkurence.<sup>79</sup> Kuba měla výhodu alespoň v tom, že produkovala hotový cukr, jehož přeprava byla efektivnější než v případě nehotové suroviny převážené z ostatních kolonií do metropole, kde teprve byla zpracovaná. Hotový kubánský cukr tak mohl snáze konkurovat cukru rafinovanému až v Evropě.<sup>80</sup>

Už v 17. století se cukr stal nejvýznamnější surovinou ve světovém obchodu<sup>81</sup> a to stimulovalo kreolské plantážníky k překonávání překážek, které jim bránilo v pronikání na světový trh. Hlavním impulzem byl růst cen cukru, který se odvíjel v závislosti na nabídce, poptávce, ale také na možnostech transportu, často komplikovaném válkami mocností. Díky dovozu otroků, nové technologii a vysoké ceně cukru se kubánský cukrový průmysl pozvolně rozvíjel po celé 17. století<sup>82</sup> a v roce 1701 dosáhla cena cukru rekordní výše a obchodníkům z převozu cukru plynuly značné zisky i přes probíhající Válku o španělské dědictví, která značně omezovala plavbu přes oceán.<sup>83</sup>

Na tuto situaci reagovali kreolští plantážníci a hned v prvních dvaceti letech 18. století vzniklo kolem Havany na 100 ingeníí, které Británie úspěšně zásobovala svými otroky, do roku 1740 se jich ale udrželo jen 40.<sup>84</sup> Velkým problémem se stala nízká kapacita španělských lodí, které měly zajišťovat odvoz cukru do Evropy. Cukr se tedy hromadil v havanských skladech a postrádal odbytiště. Proto roku 1739 kreolové s nadšením přijali založení *Real Compañía del Comercio de la Havana* (Královská obchodní společnost v Havaně), která měla koordinovat export kubánského zboží.<sup>85</sup>

Situace z roku 1700 se opakovala roku 1740 vypuknutím Války o rakouské dědictví a následným nedostatkem cukru v Evropě. Během deseti let bylo kolem Havany založeno či

---

<sup>78</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 115

<sup>79</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 22

<sup>80</sup> Ibidem, 25

<sup>81</sup> Ibidem, 22

<sup>82</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 122

<sup>83</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 26-27

<sup>84</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 125

<sup>85</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 19

obnoveno 26 cukrových mlýnů<sup>86</sup> až v této době můžeme hovořit o masovém rozrůstání plantáží a v druhé polovině století se výroba cukru stala hlavní ekonomickou aktivitou západní části ostrova.<sup>87</sup>

Mezi lety 1740 a 1758 Kuba zdvojnásobila produkci cukru a období rozkvětu bylo brzy vystřídáno úpadkem, když vypukla Sedmiletá válka mezi Británií a Francií. Francouzský cukr nemohl být dovážen do Evropy a díky rostoucí poptávce po sladkém zboží se jeho cena ještě vyšplhala. Královská společnost ale nereagovala na rostoucí produkci cukru a brzy se stala překážkou pro další rozkvět ekonomiky, protože brzdila odbyt právě v době, kdy z obchodu s cukrem plynuly pohádkové zisky. To způsobilo další napětí mezi kreolskými plantážníky a Královskou společností.<sup>88</sup> V této chvíli Španělsko vstoupilo do války na straně Francie, kvůli příbuzenskému vztahu obou monarchů, Británie se tak stala nepřítelem Havany a rozhodla se ji obsadit.<sup>89</sup>

Obsazení Havany trvalo necelý rok, od srpna roku 1762 do července roku následujícího, toto období mělo ale na Havanu značný vliv a zásadně změnilo chod celé kolonie. Francisco de Arango y Parreño později dokonce mluví o druhém objevení ostrova.<sup>90</sup> Během tohoto období Britové odvezli z přístavu všechno zboží, které se kvůli neschopnosti španělského systému hromadilo ve skladech. Jednalo se hlavně o cukr, tabák a kůži.<sup>91</sup> Do Havany obchodníci z Británie naopak dováželi potřebné průmyslové výrobky.<sup>92</sup> Důležité bylo navázání obchodních kontaktů mezi Havanou a britskými severoamerickými koloniemi, kde existovala obrovská poptávka po melase a rumu, jež směňovali za mouku, otroky a zařízení pro cukrové mlýny.<sup>93</sup> Existují různé odhady počtu otroků dovezených do přístavu během necelého roku, Moreno Fragonals hovoří o minimálně 4 000 Afričanů, tedy množství, které by za předchozího španělského systému trvalo dovézt několik let.<sup>94</sup>

Přítomnost Britů v Havaně měl za následek také urychlení přechodu k plantážnímu hospodářství, opuštění patriarchální formy otroctví a počátek intenzivní exploatace otrocké

---

<sup>86</sup> MORENO FRAGONALS, *El Ingenio*, 29

<sup>87</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 106

<sup>88</sup> MORENO FRAGONALS, *El Ingenio*, 19-20

<sup>89</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 126

<sup>90</sup> Ibidem, 126-127

<sup>91</sup> Ibidem, 130

<sup>92</sup> Ibidem, 129

<sup>93</sup> MORENO FRAGONALS, *El Ingenio*, 45-46

<sup>94</sup> Ibidem, 35

pracovní síly.<sup>95</sup> I po navrácení Havany Španělsku byl dovoz otroků na ostrov významný a na cukrové plantáže jich bylo umísťováno v průměru přibližně 2 000 ročně.<sup>96</sup> Jedná se skutečně o značný skok kupředu vzhledem k tomu, že v období po utrechtském míru až po britskou okupaci se průměrný roční dovoz pohyboval okolo 500 otroků.<sup>97</sup> Po válce Španělsko zrušilo monopol Královské společnosti a vzkvétal i obchod se severoamerickými koloniemi, které teď na ostrov dovážely především stavební materiál pro obranný systém Havany.<sup>98</sup>

V 60. a 70. letech v okolí Havany cukrová produkce dál roste, hlavně díky efektivnějšímu zásobování otroky. Další důležitá událost, která napomohla kubánskému rozkvětu, byla válka třinácti severoamerických kolonií za nezávislost. Kuba v té době efektivně nahradila britské karibské ostrovy v obchodu se Severní Amerikou a pokračovala tak s obchodem započatým během sedmileté války, který poté přetrvával ve formě kontrabandu. Americká válka za nezávislost tento obchod pouze legalizovala.<sup>99</sup>

Po ukončení války ale Španělsko obchod s nově vzniklými USA opět zakazuje, Havana ztrácí významné odbytiště pro svůj cukr a melasu a jediným legálním odbytištěm pro zboží hromadící se ve skladech je opět pouze metropole. Kvůli nabídce zboží převažující nad poptávkou klesá cena cukru a to způsobí značnou nespokojenost kubánských kreolů se Španělskou vládou a tuto nespokojenost ještě více prohloubí nová cla uvalená na cukr.<sup>100</sup>

Po událostech na francouzské Saint Domingue vznikla obrovská nenasycená poptávka po cukru, která způsobí gigantický nárůst ceny této suroviny. Vysoká cena přiměje dokonce i Evropu k návratu k pěstování cukrové třtiny. Francie, Andalusie a Valencie zavádí či obnovují cukrovou produkci, Británie se snaží ovládnout evropský trh s cukrem a USA ruší clo na obchod s tolik ceněným zbožím. Jediný producent, který ale byl schopný rychle a efektivně nahradit zničenou kolonii Saint Domingue, byla Kuba.<sup>101</sup>

Od té doby se pěstování cukrové třtiny a výroba cukru stává převažující ekonomickou aktivitou ostrova. Zcela zaniká produkce soleného masa, které už na konci století Kuba pouze

---

<sup>95</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 48

<sup>96</sup> Ibidem, 50

<sup>97</sup> PÉREZ DE LA RIVA, Juan: *¿Cuántos africanos fueron traídos a Cuba?* La Habana, Editorial de ciencias sociales. 1977, 9

<sup>98</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 131-132

<sup>99</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 44-46

<sup>100</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 137-138

<sup>101</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 44

dováží z jiných oblastí.<sup>102</sup> Kvůli špatnému dopravnímu systému se zatím plantáže nemohou rozšiřovat dál do vnitrozemí ostrova a vytlačují z půdy pěstitele tabáku. Celá druhá polovina 18. století je charakteristická rozrůstáním cukrových plantáží a cukrových mlýnů. Ačkoliv byly zakládány i plantáže zcela nové, hlavním důvodem rostoucí produkce bylo rozšiřování plantáží původních, které teď pojmají mnohem více otroků. Průměrný počet otroků na jedno ingenio se pohyboval okolo 80, na konci století už ale vznikali skuteční giganti, například La Ninfa s 350 otroky.<sup>103</sup>

Cukrový průmysl se nadále soustředí v oblasti kolem Havany, na východní části ostrova naopak vzkvétá pěstování kávy, protože se zde usazují Francouzi, kteří stihli uprchnout ze Saint Domingue. Káva si v kubánském zemědělství našla významné místo, ale její pěstování na Kubě končí kvůli Brazílii, jejíž vysoký objem výroby srazil cenu kávy dolů a kubánští zemědělci již v této oblasti nemohli dál konkurovat. Pro obdělávání kávových polí ale nebyla otrocká pracovní síla příliš vhodná a většina dovezených otroků v této době směřuje hlavně na cukrové plantáže.

V 90. letech tedy cukrové plantáže expandují i do jiných oblastí dál od Havany. To sice prodražuje produkt kvůli zvýšeným nákladům na dopravu do přístavu, díky vysokým cenám cukru na světovém trhu se tato expanze i přesto vyplatila. Jako typický příklad můžeme uvést oblast Güinés, kde cukrové plantáže téměř zcela vytlačily původní pěstitele tabáku.<sup>104</sup>

Na konci století se stala Kuba třetím nejvýznamnějším světovým producentem cukru, v produkci ji překonala jen Jamajka a Brazílie. Za pouhých 30 let dokázala ztrojnásobit svou produkci a získat si důležité postavení ve světě.<sup>105</sup>

Kvůli prudké expanzi cukrových plantáží a rostoucímu významu obchodu s cukrem pro kubánskou a španělskou ekonomiku vzrostl i počet obtíží a otázek, které bylo nutné řešit, ale tehdejší koloniální uspořádání nebylo schopné se o tyto záležitosti efektivně postarat. Kubánští plantážníci si přáli založení Komise pro podporu (*Junta de Fomento*), zastoupenou výhradně kubánskými kreoly, na to ale odmítla přistoupit metropole, protože by tím Kuba získala značnou autonomii. V rámci kompromisu tak v 90. letech v Havaně vznikly dvě instituce: Královský konzulát s přidruženou Komisí pro podporu a Vlastenecká společnost.

---

<sup>102</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 68

<sup>103</sup> *Ibidem*, 52

<sup>104</sup> IZNAGA BEIRA, *op. cit.*, 218-225

<sup>105</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 40 - 41

Oba tyto orgány měly řešit otázky spojené například s financováním inženýrů, správou cest, obchodem s otroky, vzděláním anebo konflikty mezi kreolskými plantážníky a španělskými obchodníky. V Královském konzulátu byli zastoupeni plantážníci i obchodníci, jistou převahu si ale získali kreolové, protože na místo předsedy byl jmenován tehdejší generální kapitán Luis de las Casas, který, ačkoliv královský vyslanec, byl příbuzensky spjat s vysoce postavenými kubánskými kreoly. Konzulát měl za úkol spravovat praktické záležitosti, zatímco Vlastenecká společnost byla spíše intelektuální institucí zaměřenou na vzdělání. I jejími členy byli kreolové spolu se Španěly a docházelo mezi nimi k častým sporům. Současně s politickým a ekonomickým vývojem v 19. století získali španělští obchodníci převahu nejdříve v Konzulátu a později i ve Vlastenecké společnosti, kde se poslední boj odehrál ve 30. letech a vyústil ve vyhoštění kreolského zástupce José Antonia Saca.<sup>106</sup>

Obě tyto instituce v 90. letech 18. století vznikly díky cukrové expanzi a rostoucímu vlivu kreolských plantážníků na Kubě. Teoreticky se měly zabývat všemi ekonomickými aktivitami ostrova, ve skutečnosti se ale veškeré dění soustředilo kolem pěstování cukru a obchodu s otroky. V těchto oblastech bylo na přelomu 18. a 19. století dosaženo značných úspěchů.<sup>107</sup>

Hlavním dovozcem otroků po celé 18. století byla především Británie a kubánské plantážnictví tedy záviselo na zahraničním dodavateli. V 90. letech je v Havaně nejznámějším dovozcem Brit Felipe Alwood a ten dokázal dovážet ročně na ostrov víc otroků než všechny ostatní obchodní společnosti dohromady. Kvůli obrovskému množství otroků značně snižoval cenu zboží a tím poškozoval ostatní dovozce. Jeho konkurentům se nakonec podařilo dosáhnout Alwoodova vyhoštění z ostrova.<sup>108</sup>

Už od 70. let se samotní Španělé pokoušeli o přímý dovoz otroků z Afrického pobřeží, první úspěšná expedice ale dopluje až v roce 1798.<sup>109</sup> V dalších letech byl přímý dovoz stále ještě riskantní záležitostí, protože Španělé postrádali znalosti a zkušenosti a situaci komplikoval britský vliv na africkém pobřeží. Když po roce 1807 Británie i USA zakázaly obchod s otroky a přestaly se této aktivitě věnovat, britští obchodníci přestali Španělům v pronikání do obchodu s otroky bránit a naopak jim předali své staleté zkušenosti. Po téměř třech letech se Španělům podařilo přímé obchodování s otroky a přestalo být zcela odkázáno na

---

<sup>106</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 105-112

<sup>107</sup> *Idem*

<sup>108</sup> *Ibidem*, 71

<sup>109</sup> *Ibidem*, 50

zahraniční zprostředkovatele, ačkoliv obchod s otroky mezi Kubou a jinými mocnostmi stále přetrvával.<sup>110</sup>

Britští obchodníci sice přestali Španělům bránit v dovozu, to se ale nedá říci o Británii jako takové. Poté, co britští abolicionisté dokázali zakázat dovoz otroků do USA a zbývajících britských kolonií, soustředili svou pozornost na ostatní státy. Otroctví hraje ale v tomto období velkou roli a stojí na něm prakticky celá kubánská, tedy i španělská ekonomika a celá Evropa je zásobována cukrem vyrobeným otroky.

Když Británie pomohla Ferdinandu VII. k návratu na španělský trůn, žádá po Španělsku, aby ihned zakázalo dovoz otroků do Ameriky.<sup>111</sup> Ve Španělsku má ale kubánská sakarokracie obrovský vliv a Španělsko se ocitá v obtížném postavení mezi kubánskými kreoly hrozícími odtržením a Británií, která vyvíjí politický nátlak.<sup>112</sup>

Španělsko si při hrozící ztrátě většiny svých kolonií nemohlo dovolit přijít také o Kubu, jejíž cukr v té době vykazoval nesmírné zisky. Otroctví bylo totiž jedním z důvodů, proč Kuba nepovstala proti španělské nadvládě spolu s ostatními koloniemi. Velký poměr otroků a svobodných barevných na Kubě už v té době znamenal veliké nebezpečí a jakýkoliv konflikt mezi kubánskými kreoly a španělskými oddíly by narušil kontrolu nad ostrovem a toho by využila utlačovaná složka obyvatel a vše mohlo vyústit v obdobný masakr jako na Saint Domingue.<sup>113</sup> Kuba, která zůstala věrná metropoli, sloužila jako základna pro španělské válečné oddíly a byla tak dobře chráněna i proti případným rebelům. Za svou loajalitu vůči Španělsku Kuba očekávala, že metropole nebude podnikat žádné kroky k omezování kubánského otroctví.

V roce 1817 ale Španělsko podlehl britskému tlaku a obchod s otroky nakonec zakázalo. Byla jmenovaná komise v čele s Arangem, která měla za úkol připravit Kubu na konec obchodu s otroky. Veškerá příprava ale spočívala hlavně v dovozu dostatečného množství otroků, na což měla Kuba jen tři roky. Mezi lety 1817 a 1820 se tak na ostrov dovezlo asi 70 000 otroků.<sup>114</sup>

---

<sup>110</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 262-263

<sup>111</sup> CLEMENTI, Hebe: *La abolición de la esclavitud en América Latina*. Buenos Aires, La Pleyade. 1974, 29

<sup>112</sup> Ibidem, 161

<sup>113</sup> OPATRŇ, *Kuba*, 35

<sup>114</sup> PÉREZ DE LA RIVA, op. cit., 12



Po roce 1820 byl dovoz otroků na Kubu zcela zakázán, nicméně přetrvával formou kontrabandu. Kubánským plantážníkům plynuly z otrocké práce nesmírné zisky, stejně jako úplatným koloniálním autoritám. Španělsko podepsalo zákaz na nátlak Británie a překupníci teď na obchodu s otroky vydělávali mnohem více, protože zákaz dovozu značně zvýšil cenu za otroka. Ani Španělsko ani Kuba tedy neměla žádný ekonomický zájem na dodržení smlouvy uzavřené s Británií.<sup>115</sup>

Na počátku 19. století zažívalo kubánské plantážnictví obrovský rozkvět díky mezinárodní situaci, pádu Saint Domingue a vysokým cenám cukru na světovém trhu. Dostatečné zásobování otroky udržovalo cenu za otroka nízko a naopak nedostatek potřebné svobodné pracovní síly držel mzdy velmi vysoko. Arango na počátku století počítal, že průměrná roční mzda svobodného pracovníka stojí dvakrát víc než náklady na otroka, včetně jeho kupní ceny.<sup>116</sup> Protože levných otroků byl na Kubě dostatek, jejich majitelům záleželo více na okamžitém zisku z otroka než na době, po kterou ho může využívat. Velké množství otroků proto umírá už v prvním roce po příjezdu na Kubu a průměrná doba, po kterou otrok v té době přežíval a byl schopný práce, se odhadovala na pět až deset let.<sup>117</sup>

Když Británie zakázala dovoz otroků do svých kolonií, tamní otrokáři zlepšili své chování k otrokům, aby jednak prodloužili jejich produktivní věk a také aby podpořili jejich reprodukci. Na Kubě ale k podobnému zvratu dlouho nedocházelo, protože přetrvávající kontraband dále zajišťoval dostatečný přísun otroků na Kubu. Vzhledem k průměrné délce života kubánského otroka se předpokládalo, že otroctví na Kubě do deseti až dvaceti let po zrušení obchodu s otroky zcela zmizí, jejich počet ale naopak ještě dál rostl.<sup>118</sup> Počet otroků rostl dokonce rychleji než počet svobodných obyvatel a ve 40. letech 19. století se hovoří o převaze otroků nad svobodnými obyvateli.<sup>119</sup> Dokud byl zaručen dostatečný dovoz otroků na Kubu, majitelé neměli důvod zlepšovat jejich životní podmínky, protože to by s sebou neslo povinnost žít jednak staré a už neproduktivní otroky a také malé děti až do doby dospělosti, které by se rodily v souvislosti se zlepšenými podmínkami afrických žen, které doposud kvůli přehnané fyzické námaze zůstávaly neplodné.<sup>120</sup>

---

<sup>115</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 202

<sup>116</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 150

<sup>117</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 203

<sup>118</sup> Ibidem, 203

<sup>119</sup> Ibidem, 163

<sup>120</sup> Ibidem, 203

Když Británie zcela zrušila otroctví ve všech svých koloniích, zvýšila tlak na ostatní země, aby ji v aboliici následovaly. Soustředila se především na kontrolu dodržování zákazu dovozu otroků a zaměřila se hlavně na Kubu a Brazílii.<sup>121</sup> Na Kubě v té době sílí myšlenky anexe ke Spojeným státům, kde otroctví dále přetrvávalo na jižních bavlníkových plantážích. V připojení ke Spojeným státům kubánští kreolové viděli záruku, že v dohledné době nebude otroctví zakázáno. Anexionismus na Kubě ustupuje až v období války severu proti jihu, následovaném zrušením otroctví v celých USA.<sup>122</sup>

Kvůli sílící britské námořní kontrole se plantážníci začali obávat, že dojde k úplnému zániku dovozu otroků a začali dovážet více dětí, aby si tak zajistili delší období, po které mohou otroka využívat k práci. Ztížené podmínky pro kontraband měly za následek, že nákup nového otroka byl cenově srovnatelný s náklady na uživení otroka narozeného na Kubě. Proto se kromě dětí začalo dovážet i více afrických žen a majitelé se ke svým otrokům začali lépe chovat, aby tak podpořili plodnost otrokyň a také aby prodloužili dobu, po kterou byl otrok schopen pro svého majitele pracovat.<sup>123</sup>

Na Kubě byl problém nedostatku svobodné pracovní síly už od počátku kolonizace a v 19. století se tento problém stal ještě závažnějším, když v Evropě nastala průmyslová revoluce a s ní spojené technické inovace. Na přelomu 18. a 19. století na Kubě došlo k různým změnám v pěstování, například zavedením nového druhu cukrové třtiny Otahití,<sup>124</sup> jejíž odpad mohl být místo dřeva používán k přikládání pod kotle v cukrovarech.<sup>125</sup> Byly zde i pokusy o zavedení parního stroje do cukrového průmyslu, tyto pokusy ale nebyly příliš úspěšné.<sup>126</sup> Zavedení nové technologie do výroby by znamenalo nutnost kvalifikované pracovní síly k obsluze strojů a tuto pozici nemohli otroci zastávat. Otroctví se od této chvíle stává hlavní brzdou v technickém rozvoji výroby a jediná možnost, jak zvýšit objem výroby, bylo kladení vyšších nároků na otroky a zvyšování jejich počtu.<sup>127</sup> Ve 30. a 40. letech byly pokusy dovážet na Kubu novou pracovní sílu z Evropy, jednalo se hlavně o obyvatele Kanárských ostrovů, Irsko, Katalánska a Galicie. Tito lidé se ale nechtěli přizpůsobit náročným pracovním podmínkám vedle otroků a spíše se snažili proniknout mezi ostrovní elitu, problém

---

<sup>121</sup> CLEMENTI, op. cit., 29

<sup>122</sup> Ibidem, 182

<sup>123</sup> MORENO FRAGINALS, Manuel: *Historia como arma y otros estudios sobre ingenios, esclavos y plantacione*. Barcelona, Editorial Crítica. 1983, 29-31

<sup>124</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 80

<sup>125</sup> Ibidem, 92

<sup>126</sup> Ibidem, 87

<sup>127</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 242

kvalifikované pracovní síly tedy zůstává nevyřešen.<sup>128</sup> Koncem 40. let se kreolové nechají inspirovat zkušenostmi z jiných oblastí a r. 1847 na Kubu připlouvá první dodávka asijských dělníků zvaných „kuliové“. Oficiálně byli svobodní, po příjezdu ale museli podepsat pracovní smlouvu na několik let. Kuliové byli pracovití a učenliví a mohli zastávat i kvalifikované pozice, stejně jako u otroků se u nich ale vyskytovaly různé formy rezistence jako útoky, vzpoury a sebevraždy.<sup>129</sup>

V 50. letech Británie ve své námořní kontrole polevila a dovoz otroků na Kubu opět vzrostl.<sup>130</sup>

Díky konjunktuře v polovině 50. let opět vzrostla cena cukru a Kuba dále zvyšuje produkci. V roce 1857 ale nastala krize, cena cukru rychle klesla a celá kubánská ekonomika se ocitla ve velkém nebezpečí. Následkem krize zkrachovaly skoro všechny kubánské banky, stovky společností, podniků a obchodních domů po celém ostrově. Mnoho plantážníků se zadlužilo a zastavilo svůj majetek zahraničním věřitelům.<sup>131</sup>

Cena za otroka se opět zvýšila a současně bylo zjevné, že Kuba musí přejít na jiný druh pracovní síly, aby mohla cenově konkurovat evropskému cukru získanému z řepy cukrovky. Plantážníci museli snížit náklady a to bylo možné pouze snížením počtu otroků a zavedením nové technologie s využitím kvalifikované pracovní síly. Kuba ještě nebyla zcela připravena na úplné zrušení otroctví, postupný zákaz a současný přechod na svobodnou pracovní sílu už byl ale nevyhnutelný.<sup>132</sup> Samotní kubánští kreolové už nepovažovali za potřebný další dovoz otroků a poslední dodávka s otroky na Kubu připlula roku 1873.<sup>133</sup>

Rostoucí nespokojenost kubánských kreolů se španělskou vládou vyústila v roce 1868 v povstání vedené Manuelem Céspedesem na východě ostrova. Tato válka trvala celých deset let a měla pro východní část ostrova destruktivní následky. Byla zničena většina cukrových plantáží a cukrovarů a zemřelo při ní velké množství barevného obyvatelstva. Plantážníci ze západní strany ostrova naopak dovedli situace využít ve svůj prospěch, protože dokázali svou

---

<sup>128</sup> MELLAFE, op. cit., 165

<sup>129</sup> MORENO FRAGINALS, *Historia como arma...*, 118-144

<sup>130</sup> DAVIS, op. cit., 178

<sup>131</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 240-241

<sup>132</sup> *Ibidem*, 242

<sup>133</sup> PÉREZ DE LA RIVA, op. cit., 13

produkcí nahradit úpadek ve východní části a díky válečné konjunktury dokázali splatit většinu svých dluhů.<sup>134</sup>

Události na ostrově ovlivnily vládní rozhodnutí týkající se otroctví. V roce 1870 byl vyhlášen zákon svobodného lůna.<sup>135</sup> Až v roce 1880 byl vydán zákon, který zakazoval kubánské otroctví. Podle Morela Fragonalse se nejednalo o důležité datum, protože tento zákon zdaleka nebyl prvním ve své kategorii a ani otroctví zcela nezrušil.<sup>136</sup> Bylo nařízeno postupné propouštění otroků počínaje od těch nejstarších a majitelé měli za tuto ztrátu být odškodněni. Tak mělo do roku 1888 otroctví na Kubě zcela zaniknout. Kvůli nedodržování pravidel ze strany otrokářů, kteří kladli postupné emancipaci překážky, bylo úplné zrušení otroctví vyhlášeno už roku 1886.<sup>137</sup>

---

<sup>134</sup> IZNAGA BEIRA, op. cit., 272-276

<sup>135</sup> CLEMENTI, op. cit., 177

<sup>136</sup> MORENO FRAGINALS, *Historia como arma*, 50

<sup>137</sup> MELLAFE, op. cit., 152

## **2. Francisco de Arango y Parreño**

### **2.1. Život a zásluhy**

Byl to velice významný kubánský ekonom, politik, myslitel a především odborník na pěstování cukrové třtiny a výrobu cukru. Jeho rodokmen sahá až do doby před objevením Ameriky, tedy do poloviny 15. století, kdy v údolí Arango v oblasti Asturie žil jeho předek Don Pelayo Cuervo, nejstarší Arangův předek, o kterém máme dochovány informace. Jedna větev z jeho potomstva poté přijala jméno údolí - Arango. Další potomci se poté přestěhovali do Navarry, kde se v 17. století narodil Don Pedro de Arango y Monroy. V roce 1680 se s rodinou přestěhoval do Havany a zastával tam místo hlavního účetního kolonie (*contador de la colonia*). Jednalo se o velmi záslužné místo ve správě koloniálních záležitostí a celá jeho rodina tak patřila mezi nejváženější občany Havany. Jeden z jeho synů, Don José Francisco se roku 1721 stal starostou města. Tuto funkci od té doby zůstala v rodu Arangů, který věrně sloužil španělské koruně. Někteří jeho členové se vyznamenali také v armádě, kdy bránili Havanu během britské invaze v 60. letech 18. století.<sup>138</sup>

Francisco María de la Luz, známý pod jménem Francisco de Arango y Parreño, se narodil 22. května 1765 v Havaně a patřil do druhé generace rodu Arangů narozené na Kubě. On i jeho rodiče Miguel Ciriaco Arango a Juliana Margarita Parreño y Espinosa tedy patřili do skupiny kubánských kreolů.<sup>139</sup>

Arangův nesmírný talent a pílě se projevovaly už od mládí. Ve škole patřil k nejlepším a nejbystřejším studentům a už ve 14 letech pomáhal otci se správou rodinného majetku.<sup>140</sup> Mladý Arango začal studovat práva a když mu bylo 20 let, zemřel jeho strýc, který mu odkázal svou funkci VI. radního města (*VI. Regidor del Ayuntamiento*). Hlavně proto, že byl Arango tehdy ještě nezletilý (v té době se zletilosti nabývalo až ve 25 letech), byla strýcova vůle napadena, a proto ho otec poslal hájit svá dědická práva před Audiencí v Santo Domingu. Ačkoliv ještě studia práv nedokončil, tento spor vyhrál a to znamenalo jeho první

---

<sup>138</sup> GUERRA, Ramiro: "Francisco de Arango y Parreño. Habanero y Patriota. Su posición en la Historia de Cuba." In: ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: *Obras de Don Francisco de Arango y Parreño*. La Habana, Talleres tipográficos „ALFA“. 1952, I, 11-12

<sup>139</sup> Ibidem, I, 13

<sup>140</sup> WHATLEY PIERSON, William: „Francisco de Arango y Parreño.“ In: *HAHR*, sv.16, č.4., 1936, 456 (zpřístupněno na JSTOR, 30-3-2010)

velké životní vítězství. Pro jeho nadání ho otec poslal dokončit studia na Právnickou Akademii Santa Barbary do Madridu, kde se 4. června 1789 ve 24 letech stal právníkem.<sup>141</sup>

Pobyt mladého Aranga ve Španělsku zajisté znamenal obrovský přínos pro jeho vzdělání a politickou kariéru. Měl možnost seznámit se s prostředím španělského dvora, španělskými intelektuály a ekonomy i způsobem života španělské šlechty. Ve Španělsku byl dostatek pracovní síly a početná střední a nízká vrstva obyvatel a většinu půdy měla v rukou právě šlechta. Ta se málokdy podílela na správě svého majetku a žila pouze z pronájmu své půdy. Pokud tato společenská vrstva pracovala, jednalo se o vysoké posty ve státním aparátu, církvi nebo administrativě. Oproti tomu na Kubě byl nedostatek obyvatelstva pro obdělávání půdy, a proto se sami majitelé museli o svůj pozemek starat, dohlížet na pěstování, sklizeň, zpracování a prodej zboží.<sup>142</sup> Možnost poznat Španělsko a španělský způsob života Arangovi bezesporu pomohla v jeho budoucích snahách prosadit různé reformy a nařízení v rámci španělského impéria.

Díky své snaze a pílí byl Arango už během svých studií v Madridu zvolen zástupcem havanské rady na španělském dvoře a i přes svůj nízký věk velmi úspěšně hájil zájmy havanských kreolů přesně tak, jak to při svém nástupu do funkce slíbil.<sup>143</sup> Sám byl majitelem a dědicem rozlehlých plantáží a už z mládí, kdy spravoval rodinný majetek, nasbíral cenné zkušenosti v oblasti pěstování cukrové třtiny a výroby cukru. Tyto znalosti spolu s jeho nadšením a lásce ke Kubě z něho udělaly vynikajícího zástupce kubánských plantážníků, což ho postavilo do opozice proti španělským obchodníkům.<sup>144</sup>

Jakožto stoupenci volného obchodu se jeho hlavními rivaly v oblasti prosazování reforem staly konzuláty hájící obchodní monopol Cádizu, Barcelony, Mexika a Veracruzu. V této době se Arango snažil zvýšit dovoz otroků na Kubu, osvobodit zemědělské produkty od celních a jiných poplatků, podpořit pěstování tabáku a také zavést obchod s alkoholem mezi Kubou a Yucatanem a Spojenými státy. Většina těchto reforem a povolení se mu podařila prosadit nejen díky své vytrvalosti a nadání, ale i díky svým cenným kontaktům.<sup>145</sup> Například

---

<sup>141</sup> GUERRA, op. cit., In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 17

<sup>142</sup> Ibidem, I, 18-19

<sup>143</sup> Ibidem, I, 17

<sup>144</sup> Ibidem, I, 19

<sup>145</sup> WHATLEY PIERSON, op. cit., 457

v letech 1789 - 1798 docílil vydání 11 královských nařízení, která částečně osvobozují anebo podporují obchod s otroky.<sup>146</sup>

Když světem otřásla událost na Haiti a Kuba se tak zbavila hlavního konkurenta v produkci cukru, byl to právě Arango, který volal po okamžitém navýšení dovozu otroků, aby využila výhodné situace. Podle něho by totiž Kuba v případě dostatečného množství otroků mohla produkovat i dvakrát víc cukru než Haiti. Na rozdíl od ostatních se neobával, že podobná pohroma postihne i Kubu, protože kubánští kreolové jsou věrní španělské koruně a protože na Kubě se s otroky zachází mnohem „humánnějším“ způsobem, než tomu bylo na Saint Domingue.<sup>147</sup>

V roce 1794 Arango navrhne uskutečnění cesty do ostatních zemí za účelem získání zkušeností především s metodami pěstování cukru, kávy, bavlny a indiga, způsobem zpracování a následné distribuce těchto produktů. Podle něho má být na cestu vybrán jeden právník a jeden plantážník. Jako plantážníka navrhl svého známého Casa-Montalvo a jako právníka zvolil sám sebe, protože měl k tomu jako skvělý právník, plantážník a odborník na výrobu cukru skvělou kvalifikaci.<sup>148</sup> Povolení k cestě dostal Arango od samotného Godoye a brzy s Montalvem vyjeli na cestu.<sup>149</sup>

Tito dva „špióni“ vyjeli z Madridu do Portugalska, potom do Velké Británie a pak do karibské oblasti, kde navštívili Jamajku a Barbados. V Lisabonu získali bohaté zkušenosti Portugalců s třistaletou praxí s obchodováním s otroky, v Británii si tyto znalosti ještě prohloubili, protože Anglie (a hlavně Liverpool) obchodu s otroky v té době dominovala. Nejvíce Aranga v Británii fascinoval parní stroj a za peníze svého bratrance hraběte z Jaruco ihned jeden takový přístroj objednal. Na ostrovech Aranga zaskočilo, že i přes technický pokrok metropole jsou britské kolonie stejně zaostalé jako Kuba. Velký význam přiznává skutečnosti, že se veškerý britský cukr fabrikuje až v Británii, což zajišťuje ekonomickou závislost kolonie na metropoli. Proto Arangovi záleželo na tom, aby se i nadále na Kubě cukrová třtina ihned zpracovávala.<sup>150 151</sup>

---

<sup>146</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 51

<sup>147</sup> WHATLEY PIERSON, op. cit., 468

<sup>148</sup> Ibidem, 465

<sup>149</sup> GONCALVÉS, Dominique: "Francisco de Arango y Parreño o la libertad más allá de la sacarocracia" In: ALVAREZ CUARTERO, Izaskun a GONZÁLEZ-RIPOLL, Ma Dolores: *Francisco Arango y la invención de la Cuba azucarera*. Salamanca, Ediciones Universidad. 2010, 217

<sup>150</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 74-75

V závěru cesty, kdy se oba cestovatelé blížili k jižním kubánským břehům, jejich loď ztroskotala. Montalvo s Arangem se zachránili, ale přišli o všechny nasbírané materiály, které zůstaly na dně oceánu.<sup>152</sup> Pro Arangova společníka cesta nedopadla dobře, protože během cestování utrpěl mrtvici, oslepnul a po návratu zemřel.<sup>153</sup>

Když se Arango vrátil do své vlasti po sedmileté absenci, bylo mu téměř třicet a měl mnoho zkušeností z pole ekonomického, politického a sociálního a jeho charakter byl zocelený nejen díky pobytu ve Španělsku, ale také dobrodružství, jež zažil při cestování.<sup>154</sup>

Arango ale ihned po návratu do Havany začal aplikovat své nově nabyté zkušenosti. Kromě parního stroje zavedl také pěstování nového druhu cukrové třtiny, zvané Otahití, která je silnější a vyšší než původní druh třtiny pěstované na Kubě a šťáva získaná při jejím zpracování obsahuje více sacharózy.<sup>155</sup>

Ihned po svém návratu do vlasti se také aktivně zapojoval do sporů mezi kreolskými plantážníky a španělskými obchodníky. Podílel se na vzniku Královského konzulátu (*Real Consulado*) a prosadil, aby byl do jeho čela posazen generální kapitán Kuby Las Casas. Oficiálně sice zastával zájmy koruny a tzv. *penínsulares*, ve skutečnosti byl ale v rodinné přízni s předními sakarokraty na Kubě. Arango sám zastával funkci předsedy Vládní komise (*Síndico de la Junta de Gobierno*) přidružené ke Konzulátu. Tyto dva orgány spolu s Vlasteneckou společností (*Sociedad Patriótica*) jednaly díky Arangovi v zájmu kreolských plantážníků.<sup>156</sup> V této době Arango díky svému vlivu prosadil mnoho svých projektů, například založení aukce, námořního pojištění, vydání nařízení na chytání uprchlých otroků anebo zrušení různých celních nařízení.<sup>157</sup>

Arango neustále prosazoval uvolnění obchodu a otevření přístavu Havany a Matanzas a svých úspěchů v této oblasti dosahoval postupně. Ještě když byl nezletilý, v roce 1788 jako zástupce Havany prosadil povolení dovozu otroků na Kubu pro španělské i zahraniční lodě a ty také

---

<sup>151</sup> To ale nebyl problém, protože na Kubě se cukr zpracovával odjakživa, jelikož Španělé nikdy nejevili zájem na budování manufaktur v metropoli. Dávali přednost dovozu a rozprodeji hotového výrobku. MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 74-75

<sup>152</sup> GONCALVÉS, op. cit., In: ALVAREZ CUARTERO, GONZÁLEZ-RIPOLL, *Francisco Arango...*, 218

<sup>153</sup> WHATLEY PIERSON, op. cit., 465

<sup>154</sup> GONCALVÉS, op. cit., In: ALVAREZ CUARTERO, GONZÁLEZ-RIPOLL, *Francisco Arango...*, 218

<sup>155</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 80

<sup>156</sup> Ibidem, 107-108

<sup>157</sup> CARILLO Y ARANGO, Anastasio: „Elogio histórico del excelentísimo señor D. Francisco de Arango y Parreño“ In: ARANGO y PARREÑO, *Obras...*, I, 44



mohly z ostrova vyvážet zboží.<sup>158</sup> Během válek s Británií opět prosadil otevření přístavu Havany a to se opakovalo i během námořní blokády za Napoleonské přítomnosti ve Španělsku.<sup>159</sup> Arango byl za tento čin kritizován španělskými obchodníky, historici ale uznávají, že tímto činem zachránil Kubu před úpadkem, protože kubánské zboží tak v době krize nepřišlo o odbytiště. Při návratu Ferdinanda VII. na španělský trůn r. 1814 byly tyto svobody zrušeny a koloniální obchod se opět vrátil k monopolním a merkantilistickým praktikám.<sup>160</sup>

Svou oddanost Španělsku prokázal Arango během zajetí Ferdinanda VII. a Napoleonovy invaze, kdy se postavil do čela skupiny revolucionářů a založili Vrchní komisi (*Junta Suprema de Gobierno*), která převzala kontrolu nad ostrovem. Tento Arangův čin je interpretován z různých pohledů a jeho nepřátelé z řad kreolské elity, jenž se obávali Arangova silného vlivu v Madridu i v Havaně, ho později obvinili z pokusu o oddělení Kubu od Španělska.<sup>161</sup>

Ačkoliv byl Arango kreol, nikdy se nepostavil proti španělské nadvládě. Při prosazování reform pro podporu Kubu vždy zdůrazňoval, jaký přínos budou mít dané změny pro metropoli. Arango věděl, že mají o Kubu zájem i jiné mocnosti a že Kuba není dost silná, aby si svou nezávislost udržela. Podle Aranga je pro Kubu nejlepší řešení zůstat v područí Španělska a prosazovat různé reformy ke zlepšení pozice kubánských kreolů.<sup>162</sup>

Během Napoleonské invaze byl Arango zvolen kreoly jako zástupce Kubu do kortesů ve španělském Cádizu, svolaným za účelem sestavení španělské ústavy. Při zasedání se ostře postavil proti návrhu některých zástupců pro zrušení otroctví. Dokonce v této době i vyhrožoval možností odtržení Kubu, protože věděl, že kubánská ekonomika zcela závisí na otrocké pracovní síle a že zrušení otroctví by vedlo k jisté zkáze jeho vlasti. Díky svým řečnickým schopnostem a znalostí situace se Arangovi podařilo abolicionistické tendence na sněmu potlačit.<sup>163</sup>

I přes Arangovu aktivitu ale Španělsko brzy podlehl nátlaku britské vlády a r. 1817 podepsalo smlouvu, že do tří let zruší dovoz otroků na Kubu. Sám Arango, specialista na

---

<sup>158</sup> CARILLO Y ARANGO, op. cit., In: ARANGO y PARREÑO, *Obras...*, I, 70

<sup>159</sup> Ibidem, I, 71

<sup>160</sup> Ibidem, I, 72

<sup>161</sup> ALVAREZ CUARTERO, Izaskun a GONZÁLEZ-RIPOLL, Ma Dolores: "Francisco de Arango o el valor del contexto" In: ALVAREZ CUARTERO, GONZÁLEZ-RIPOLL, *Francisco Arango...*, 16

<sup>162</sup> WHATLEY PIERSON, op. cit., 463

<sup>163</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 129-130

kubánský otrocký systém, byl jmenován do čela komise, která měla na starosti přípravu Kuby na zrušení obchodu s otroky.<sup>164</sup>

V roce 1817 se Arango vrací ze Španělska na Kubu a to byla jeho poslední cesta přes oceán. Vrací se spolu s mladou manželkou, a ačkoliv je na politické scéně stále aktivní, více se věnuje rodině a výchově svých čtyř dětí.<sup>165</sup>

Známé jsou i Arangovy spory s tzv. Faktorií. Jednalo se o monopolní orgán, který měl na starosti regulaci pěstování a vývozu kubánského tabáku. Každý pěstitel tabáku byl nucen prodat svou sklizeň pouze Faktorii za stanovenou cenu. Arango si uvědomoval neefektivitu celého tohoto systému, který v ničem nepomáhá a navíc utlačuje pěstitele, a v roce 1817 se mu podařilo faktorii zrušit. Tím dal nový impuls kubánskému pěstování tabáku, zbaveného dosavadních restrikcí,<sup>166</sup> současně tím ale získal řadu nepřátel, mezi nimi například intendent Rafael Gómez Roubaud, kterého připravil o jeden ze zdrojů zisku.<sup>167</sup>

Ještě v letech 1824-1825 Arango působil jako intendent provincie, poté už jeho vliv začal klesat a pomalu ustupuje z veřejné scény, ačkoliv chod ostrova nepřímo ovlivňoval i nadále.<sup>168</sup>

Během sporů o španělský trůn ze svých financí podporoval Isabelu a ta ho poté pověřila projektem pro rozvoj školství na ostrově, na kterém dlouho pracoval. Tento projekt se už ale neuskutečnil.<sup>169</sup>

Arango zemřel v roce 1837 brzy poté, kdy Španělská vláda zrušila účast zástupců kolonií na ústavodárném sněmu v Madridu.<sup>170</sup> Po smrti byl prohlášen za zasloužilého vlastence (*benemérito de la patria*).<sup>171</sup>

Jak vidíme, Arango věnoval celý svůj život prosazování kubánských zájmů. Během jeho života se odehrálo mnoho událostí, které měly na Kubu vliv a Arango jich dokázal skvěle využít. Mnoho věcí dokázal také díky svému společenskému postavení a rodinnému

---

<sup>164</sup> WHATLEY PIERSON, op. cit., 459

<sup>165</sup> GONCALVÉS, op. cit., In: ALVAREZ CUARTERO, GONZÁLEZ-RIPOLL, *Francisco Arango...*, 219

<sup>166</sup> WHATLEY PIERSON, op. cit., 474

<sup>167</sup> ALVAREZ CUARTERO, GONZÁLEZ-RIPOLL, „Francisco de Arango...” In: ALVAREZ CUARTERO, GONZÁLEZ-RIPOLL, *Francisco Arango...*, 19

<sup>168</sup> WHATLEY PIERSON, op. cit., 466

<sup>169</sup> CARILLO Y ARANGO, op. cit., In: ARANGO y PARREÑO, *Obras...*, I, 62

<sup>170</sup> ALVAREZ CUARTERO, GONZÁLEZ-RIPOLL, „Francisco de Arango...” In: ALVAREZ CUARTERO, GONZÁLEZ-RIPOLL, *Francisco Arango...*, 17

<sup>171</sup> GONCALVÉS, op. cit., In: ALVAREZ CUARTERO, GONZÁLEZ-RIPOLL, *Francisco Arango...*, 213

bohatství, díky kterému mohl vystudovat a získat cenné kontakty. Byl stoupencem myšlenek Adama Smithe, Benjamina Franklina a Thomase Jeffersona a proto celý život bojoval za svobodný obchod a zrušení merkantilismu. Štěstí národa podle něho závisí především na ekonomické prosperitě a stabilitě.<sup>172</sup>

Ačkoliv mnohé osobnosti Aranga obdivovaly a chválily za jeho schopnosti a oddanost zemi, měl i své kritiky. Podle některých byl Arango despota a kariérista.<sup>173</sup> Je pravda, že na konci 18. století spolu s Pablem José Valientem založil jedno z největších cukrových mlýnů všech dob s celkem 350 otroky, tyto prostředky na nákup otroků byly údajně získány odcizením z veřejných prostředků.<sup>174</sup>

Také byl obviněn, že během Napoleonovy invaze do Španělska obchodoval s nepřátelskou Británií přes Spojené Státy a během cukrového boomu se sám podílel na monopolu na dovoz mouky ze Spojených států, ačkoliv celý život proti monopolům bojoval. Také je známo, že v sudech, ve kterých se měla dovážet mouka, bylo často ukryté jiné zboží a nelegálně se tímto způsobem na Kubu vozili i otroci.<sup>175</sup>

Vidíme tedy, že Arango nejen že dokázal využít vzniklých skutečností ve prospěch Kuby, ale také ve prospěch svůj vlastní. Jednalo se o muže činu a právě proto byl v politickém životě tak úspěšný.

---

<sup>172</sup> WHATLEY PIERSON, op. cit., 453

<sup>173</sup> Ibidem, 451

<sup>174</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 52

<sup>175</sup> Ibidem, 101, 108

## 2.2. První období Arangovy tvorby (1788 – 1800)

Na politickou scénu vstoupil Arango r. 1788, když byl havanskou radou zvolen jejím zástupcem u španělského dvora. Hned po jmenování do tohoto významného postu v Madridu sepsal „Pokyny, které si stanovil pan Francisco de Arango, když převzal roli zástupce Havany a úlohy s tím spojené.“<sup>176</sup> V tomto krátkém textu Arango slibuje, že bude sloužit své vlasti a veškeré kroky, které podnikne, povedou k jejímu prospěchu. Zároveň bude pracovat na odstranění hlavního neduhu ostrova, jehož příčinu vidí především v nedostatku otroků. Píše o svém přání zavést svobodný dovoz otroků obchodníky všech zemí a, pokud to nebude možné, alespoň ponechat současný dovoz.

Jako další problém vidí různé překážky ve vývozu kubánského zboží, především cukru, tabáku, dobytka a pálenky a dává návrhy, jak se tyto problémy řešit.

Na těchto dvou stránkách tedy Arango vytyčuje dva hlavní cíle, na jejichž dosažení bude pracovat po celý zbytek 18. století – svobodný dovoz otroků a svobodný vývoz kubánského zboží.

O rok později, tedy roku 1789, Arango v Madridu napsal studii zvanou „První listina o obchodu s otroky,“<sup>177</sup> kde popisuje tehdejší podobu dovozu afrických otroků nejen na Kubu. Hned na počátku této studie Arango zdůrazňuje význam kubánského zemědělství pro kubánskou a tedy i španělskou ekonomiku a považuje zemědělství za pravé bohatství, oproti nalezištím drahých kovů v jiných koloniích. Potřebnou pracovní sílu pro Kubu se ale nepodařilo zajistit přímo z metropole a proto jsou kolonie zásobovány ze západních afrických břehů.<sup>178</sup>

Arango zdůrazňuje, že to jsou právě Dánové, Holanďané, Portugalci, Francouzi a hlavně Britové, kdo se angažují v tomto „nešťastném obchodu“, a že pouze „Naše Španělsko“ se od tohoto zdroje distancuje, zatímco má ve svých koloniích méně otroků než ostatní a ze všech

---

<sup>176</sup> ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: “Instrucción que se formó D. Francisco de Arango cuando se entregó de los poderes de la Habana y papeles del asunto” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras ...*, I, 77-78.

<sup>177</sup> ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: “El primer papel sobre el comercio de negros” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 79-84

<sup>178</sup> Ibidem, I, 79

nejvíc je potřebuje.<sup>179</sup> A tak zbývá pouze možnost zásobovat se otroky od ostatních velmocí a to je třeba zajistit co nejméně nákladným způsobem.<sup>180</sup>

Podle Aranga existují tři způsoby zásobování od jiných velmocí: 1) vyhlásit absolutní svobodu obchodu, aby ony samotné zásobovaly španělské kolonie, 2) omezená svoboda pro Španěly k nakupování otroků odkud chtějí a 3) smlouva uzavřená exkluzivně s jedním anebo s více obchodními domy.<sup>181</sup>

Podle autora je pro zemědělství nejlepší první možnost anebo kombinace prvních dvou, protože svoboda dovozu by díky konkurenčnímu boji značně snížila cenu zboží, kterou musí platit kreolští plantážníci. Na to ale španělská vláda nemůže přistoupit, protože se tak poruší pravidlo předcházení kontrabandu a utajování způsobu vnitřní správy Kuby. Toto druhé tvrzení Arango ihned vyvrací námitkou, že způsob řízení Kuby už je stejně všem známý a že ten samý zákoník povoluje v případě potřeby cizincům vstup na ostrov a obchodování.<sup>182</sup>

A co se týče kontrabandu, ten je podle Aranga podporován právě současnou situací, kdy je pašované zboží přes Montego Bay či Santa Lucía levnější než to legálně dovezené do Havany. Protože volný obchod sníží cenu zboží, stanovené přísné tresty za pašování tím spíš pašeráky k takovým akcím odradí.<sup>183</sup>

Jako prostředek proti kontrabandu dává Arango hned několik návrhů, mezi ty hlavní patří povolení svobodného dovozu pouze do přístavu Havana, povolení pro obchodníky setrvat v přístavu pouze stanovenou dobu anebo přísné tresty i za odhalení sebemenšího deliktu.<sup>184</sup>

Pokud ale i přes všechna opatření kontraband nepřestane, kvůli vyšší obtížnosti a nižší výnosnosti přetrvá jen v malé míře, a „je snad možné, že tak malým škodám je dáván větší význam než velkému prospěchu, který to přinese výnosům, obchodu, mořeplavbě a především králi?“.“<sup>185</sup>

---

<sup>179</sup> ARANGO Y PARREÑO, „El primer papel...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 79

<sup>180</sup> Idem

<sup>181</sup> Idem

<sup>182</sup> Idem

<sup>183</sup> Ibidem, I, 80

<sup>184</sup> Ibidem, I, 81

<sup>185</sup> „¿entonces será posible que tan pequeño mal se prefiera al grande bien que resultaría a las rentas, al comercio, a la navegación y con especialidad al Rey?“ Ibidem, I, 82

Dále Arango navrhuje zkušební dobu pro zavedení volného obchodu na období tří nebo čtyř let, což by „nezničilo národ, ani kdyby zneužívání dosáhlo všech mezí“.<sup>186</sup>

Pokud by ovšem nebylo možné docílit kombinace prvních dvou možností, teprve pak navrhuje možnost třetí, ale za jistých podmínek, jako např. stanovení maximální ceny za otroka podle jeho kvality a povolení dovozu až 4 000 otroků ročně, z nich dvě třetiny muži a jedna třetina ženy.<sup>187</sup>

V posledním bodě odsuzuje snahu španělských obchodníků znevýhodňovat konkurenční dovozce otroků uvalením cel na dovážené otroky, protože skutečnými plátcí těchto poplatků jsou právě kubánští obyvatelé.<sup>188</sup>

Na závěr Arango shrnuje celou studii s tím, že „nejvhodnější prostředek, abychom co nejdříve dosáhli tak šťastného období, je absolutní svoboda v obchodu s otroky.“<sup>189</sup>

Hlavním cílem tohoto spisu bylo přesvědčit španělskou vládu k povolení svobodného dovozu otroků na Kubu a k tomu Arango použil různých argumentů. Jako dobrý právník a ekonom, který zná pravý zájem španělské metropole, vyzdvihoval, že svobodný dovoz otroků sice přinese přínos v první řadě pro kreolské plantážníky, ihned ale nezapomene dodat, že tím pádem z toho vyplynou i značné zisky pro metropoli a pro krále.

Neobhazuje existenci otroctví anebo obchodu s otroky jako takovou, k tomu zatím nemá důvod, protože v té době se abolicionistické myšlenky teprve rodí a existence otroctví není zatím v ohrožení. Otroci jsou v textu zmiňováni jen jako zboží, které se dá počítat na kusy i na tuny a rozdělovat do cenových skupin podle kvality a pohlaví s vyloučením těch *inservibles*<sup>190</sup>, neboli nepotřebných, kteří by se nezapočítávali do povolených 4 000 přivezených ročně.

Obchodování s otroky v jedné části Arango nazývá *miserable comercio*<sup>191</sup>, neboli bídny obchod, čímž možná dává najevo vnitřní pohrdání k tomuto obchodu. Je nutné ale upozornit, že tohoto výrazu užil v kontextu, že právě Španělsko tento bídny obchod nepraktikuje. V tom

---

<sup>186</sup> „no destruirían la nación, aun cuando los abusos llegasen a la extremidad“ ARANGO Y PARREÑO, „El primer papel...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 82

<sup>187</sup> Ibidem, I, 83

<sup>188</sup> Ibidem, I, 84

<sup>189</sup> „El medio más oportuno de que lleguemos cuanto antes a tan dichosa época es el de la libertad absoluta en el comercio de negros...“ Idem

<sup>190</sup> Ibidem, I, 83

<sup>191</sup> Ibidem, I, 79

případě daný výraz může pomoci vyzdvihnout Španělsko v kontrastu s ostatními velmocemi, které tento bídny obchod provozují a vlastní mnohem více otroků.

Pokud je v textu něco nazýváno zlem, jedná se o kontraband, resp. tehdejší kontraband s otroky, ze kterého se neplatí cla a Španělsko tak přichází o část příjmů. A na to má Arango recept právě v podobě volného dovozu otroků.

I následující Arangovy texty se zabývají stejným tématem, tedy podporou dovozu otroků na Kubu, což bylo pro Aranga hlavním prostředkem pro zajištění kubánské prosperity. Je zřejmé, že měl Arango u španělského dvora značný vliv i úspěch, protože mezi lety 1789 a 1798 bylo vydáno celkem jedenáct královských nařízení, která osvobozují nebo podporují obchod s otroky.<sup>192</sup> Jen několik dní poté, kdy Arango napsal „První listinu o obchodu s otroky,“ bylo 28. února 1789 vydáno královské nařízení, které po dobu dvou let povolovalo všem Španělům jezdit nakupovat otroky.<sup>193</sup>

Dvouleté povolení na dovoz otroků se ale Arangovi nezdálo dostačující k zajištění potřebného počtu otroků pro kubánské zemědělství a tak v květnu roku 1791 v Aranjuezu sepsal „Vyobrazení znázorňující výhody úplné svobody dovozu otroků a žádající o prodloužení dvouleté lhůty na osm.“<sup>194</sup>

Na počátku článku autor děkuje za otevření svobodného dovozu a za vstřícnost, která je tak vyjadřována k podpoře kubánské ekonomiky. Připouští, že se na ostrově různí názory na další svobodný dovoz. Uznává, že někteří se zastávají smluvního dovozu, jedná se ale o konkurenty Felipe Alwooda, zástupce britské společnosti, která dováží velký poměr otroků a poškozují tak konkurenční španělské dovozce.<sup>195</sup> Po zvážení dalších faktorů, hlavně toho, že už na Kubě nebude nouze o otroky, prý většina hlásá po svobodném dovozu.<sup>196</sup>

Více prostoru ale Arango věnuje vysvětlení, proč současný dovoz není dostatečně efektivní: „Nikdo nemůže popřít, že jakýkoliv obchodník doveze své zboží tam, kde se mu lépe zaplatí,

---

<sup>192</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 51

<sup>193</sup> Idem

<sup>194</sup> ARANGO Y PARREÑO: “Representación manifestando las ventajas de una absoluta libertad en la introducción de negros, y solicitando se amplíe a ocho la prórroga concedida por dos años” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 97-102

<sup>195</sup> Ibidem, I, 98

<sup>196</sup> Idem

kde ho dřív rozprodá a kde má víc prostředků k výběru peněz za zboží; stručně tedy, kde má lépe zajištěný svůj zisk a užitek.“<sup>197</sup>

Poté bod po bodu rozebírá, jestli Kuba může obchodníkům s otroky nabídnout víc než jiné kolonie a připouští, že Havana nemůže nabídnout lepší cenu, protože její zemědělství je méně objemné. Na rozdíl od Jamajky, Granady anebo Dominiky mají kubánští kreolové jiný jazyk, kulturu a zvyky než britští obchodníci a ti se pak na ostrově hůře orientují. Možnost výběru peněz je ještě ztížená zákazem delšího pobytu cizinců v přístavu a nemožností ponechat tam zodpovědného zástupce. Kuba nemůže přilákat obchodníky, kteří získávají otroky přímo v Africe, ani zajímavým produktem na směnu, protože nevyrábí žádné zboží, o které by byl na afrických březích zájem. Jejich zájem navíc nevzbudí možnost navázat obchodní styky na pouhé dva roky.<sup>198</sup>

Autor přiznává, že se Kuba nemůže zbavit všech nevýhod najednou, proto navrhuje prostředky k vyřešení prvních dvou problémů. Jelikož nelze cizincům povolit delší pobyt v přístavu, navrhuje ustanovení „dvanácti zámožných osob, poctivých lidí, odborníků v tomto obchodě a hodných jejich důvěry“.<sup>199</sup> Tyto osoby by měly zákonné právo vybírat nesplacené částky pro obchodníka, který si danou osobu zvolí za svého zástupce a rádce v dané oblasti.<sup>200</sup>

Jako důvod vysokého nárůstu dovozu otroků na Kubu od vydání královského nařízení z roku 1789 Arango přiznává spíše „bídne situaci francouzských kolonií, které dříve potřebovaly miliony a dnes nepřijmou jediného otroka“<sup>201</sup> a dodává, že za více než polovinu dovezených otroků vděčí Felipe Alwoodovi, který už v Havaně žije několik let a jeho vypuzením by Havana přišla o významný zdroj otroků.<sup>202</sup>

Dále je nezbytné odstranit nevýhodu v podobě příliš krátké doby trvání povolení svobodného dovozu, a to z dvou let na dalších šest až osm let. Dva roky totiž nestačí k upevnění tak riskantního a dlouhého podniku, jako je transoceánský obchod s otroky. Pokud je první cesta

---

<sup>197</sup> “Nadie podrá negar que el mercader de todo género lleva su mercancía adonde se le paga mejor, adonde la expende más pronto y adonde tiene más recursos para cobrar su producto; en una palabra, adonde asegura más bien su interés y utilidad.” ARANGO Y PARREÑO, “Representación manifestando las ventajas...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 98

<sup>198</sup> Ibidem, I, 99

<sup>199</sup> “Doce sujetos acaudalados, hombres de bien, expertos en este comercio y dignos de su confianza” Ibidem, I, 100

<sup>200</sup> Idem

<sup>201</sup> “La miserable situación de las colonias francesas, que antes necesitaban millones y hoy no reciben un negro” Ibidem, I, 101

<sup>202</sup> Idem



pro obchodníka ztrátová, tenčí se jeho příležitost ztrátu napravit úspěchem při dalších plavbách. Kuba na tak krátkou dobu nepřiláká významné obchodníky, kteří získávají otroky „z první ruky“, ale jen dobrodruhy, kteří spoléhají na úspěch hned v první plavbě.<sup>203</sup>

V příloženém dokumentu Arango dále rozvíjí možnosti záruky zaplacení zboží pro zahraniční dodavatele otroků tak, aby se o své pohledávky nemuseli obávat a nepřetrvávali v přístavu déle, než mají povoleno. Navrhuje záruku přímo vládou, která pak od svých poddaných vymůže pohledávku a hovoří o možnosti dalšího zisku z poskytování těchto záruk.<sup>204</sup>

V dalším svém díle ze srpna roku 1791 Arango reaguje na striktní zákaz pobytu cizinců na ostrově z důvodů obav vlivu zahraničních myšlenek svobody. Ujišťuje, že v případě obchodníků s otroky jsou tyto obavy scestné, protože „jejich hlavy nejsou naplněné ničím jiným než tím, co vezou jejich lodě“<sup>205</sup> Dále je charakterizuje jako „Tato srdce z kamene, tito krutí lidé, kteří hanobí lidskost a kteří se ponižují do takové míry, že provozují bídny obchod se svými bratry, lidmi.“<sup>206</sup>

Na rozdíl od textu z roku 1789, kde se Arango zaměřuje na prospěch Kuby a rozvoj kubánského zemědělství, které postrádá dostatek otroků pro práci na plantážích, v těchto textech z roku 1791 se autor orientuje spíše na charakter a potřeby zahraničních obchodníků s otroky a na možnosti, jak je přilákat a zavést s nimi dlouhodobou spolupráci, která Kubě zajistí stálé dodávky. Za pomoci hlavně ekonomických principů vytyčuje příčiny, proč za daných okolností Kuba nemůže svou poptávkou úspěšně konkurovat v boji o prodejce a navrhuje, jak tyto překážky eliminovat.

Nacházíme se tedy v období, kdy obchodníci nebojují o zákazníka, ale Kuba, jakožto zákazník, musí bojovat o přízeň obchodníka. V této nezvyklé situaci se Kuba ocitá také proto, že Španělé se do té doby příliš nezajímali o obchod s otroky a jejich získávání přímo z Afriky.

---

<sup>203</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Representación manifestando las ventajas...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 102

<sup>204</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Papel número 2 que se cita en la representación antecedente” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 103 - 105

<sup>205</sup> „sus cabezas no están llenas de otra cosa que de lo que traen sus buques” ARANGO Y PARREÑO: „Oficio acompañando copia de la representación sobre la introducción de negros, y corroborándola con razones muy sólidas.” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 107

<sup>206</sup> „Estos corazones de piedra, estos hombres inhumanos que ultrajan la humanidad y que se envilecen al punto de hacer un miserable comercio de sus hermanos, de hombres” Idem „Su estupidez y codicia tienen encadenadas las facultades de sus almas, e incapaces de elevarse sobre la bondad o defectos de un sistema de gobierno, apenas salen del suyo, sino lo que les es preciso para vivir en su tráfico.” Ibidem, I, 107-108

S touto možností zatím nepočítá ani Arango, ba naopak, jak jsem již zmínila v souvislosti s textem z roku 1789, autor vidí neúčast Španělska v tomto „bídém obchodu“ jako ctnost. Jako jediná možnost tedy zbývá přilákání zahraničních obchodníků, kteří se tohoto „hanebného obchodu“ neštítí.

Aby Arango obchodníkům ulehčil prodej zboží v Havaně, snaží se prosadit zrušení zákazu jejich delšího pobytu v přístavu. Za tímto účelem volí zajímavou strategii, kdy prakticky uráží právě ty, které potřebuje na Kubu přilákat. „Jejich hloupost a lakota svazují jejich duši a neschopní poznat dobro nebo chyby vládního systému, sotva je zajímá něco jiného, než co je nezbytné pro jejich obchod“. Zde Arango dává zřetelně najevo, že v případě těchto krutých a chamtivých bytostí není třeba se obávat jakýchkoliv osvobozeneckých vlivů. Je zcela zřejmé, že Arango záměrně volil tak silná slova, aby zdůraznil své argumenty a dosáhnul tak úspěchu.

V závěru textu opakuje, že prospěch a zachování Kuby „Spočívá v tom, aby se na ní dostávali otroci všemi možnými cestami.“<sup>207</sup> Z toho vyplývá, že štěstí kreolů závisí na přilákání maximálního počtu krutých, nelidských a chamtivých dovozců.

Otázkou je, o kolik jsou horší obchodníci s lidmi oproti těm, kteří je kupují a nutí těžce pracovat na plantážích... Ačkoliv je pravda, že kubánské otroctví v 18. století nebylo tak kruté jako v koloniích jiných mocností a v té době na Kubě stále ještě přetrvával spíše patriarchální charakter otroctví, kdy otroci často pracovali jako domácí sluhové. Na Kubě stále ještě nad cukrovou třtinou převažuje pěstování tabáku a charakter tohoto sektoru intenzivní využívání otroků přímo nevyžaduje.<sup>208</sup>

K nejkrutějšímu chování k otrokům docházelo ve francouzské kolonii Saint Domingue, jež byla nejbohatší americkou kolonií a zaujímal světové prvenství v produkci cukrové třtiny. Do roku 1791 mohli k Saint Domingue kubánští kreolové vzhlížet a považovat ji za příklad hodný k následování a napodobení, po velkém povstání otroků, které znamenalo konec cukrové produkce v kolonii, bylo ale všechno jinak. Podívejme se tedy, jak se tato změna projevila v Arangově díle.

---

<sup>207</sup> “Consiste ésta en que le entren negros por todos los caminos posibles” ARANGO Y PARREÑO, “Oficio acompañando ...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 108

<sup>208</sup> CLEMENTI, op. cit., 158-159

Velké otrocké povstání na Saint Domingue vypuklo v srpnu roku 1791<sup>209</sup> a Arango na tuto událost reaguje v listopadu téhož roku ve své práci „Vyobrazení vyhotovené pro Vaši Milost kvůli povstání otroků ve francouzských državách na ostrově Santo Domingo.“<sup>210</sup>

Autor se nechce zdržovat rozebíráním příčiny této události, píše jen, že „otroci usilovali o občanskou svobodu následující příkladu svých pánů“<sup>211</sup> a zaměřuje se na nebezpečí, které tato pohroma může znamenat pro sousední Kubu, protože „i kdyby nepřijeli povstalci a povstalecká doktrína se šířila ústy těchto zatracených průkopníků, můžeme být tak nešťastní, jak by se tento špatný příklad šířil.“<sup>212</sup>

Aby Arango zmírnil obavy španělské vlády z možného šíření povstaleckých tendencí, udává tři hlavní rozdíly mezi podmínkami na španělské Kubě a francouzskou kolonií Saint Domingue, jimiž jsou oddanost kubánských kreolů vůči králi, početnější havanská posádka než ta v Cabo Francés a především lepší chování kubánských kreolů k otrokům, protože „Francouzi je vnímali jako zvěř a Španělé jako lidi.“<sup>213</sup> Podmínky ve francouzských koloniích, kde jsou povoleny přísné tresty, mučení a zabíjení otroků, autor přirovnává k dávnému Řecku a Římu, kde se otroci bouřili až do té doby, dokud se nezmírnilo chování pánů ke svým otrokům a nebyla jim přiznána práva na ochranu. Majitelé potom nesměli své otroky zabíjet ani mučit a otroci měli právo stěžovat si na kruté chování pána, mohli požádat o změnu majitele anebo získat svobodu.<sup>214</sup>

„Všechny tyto prostředky schází otrokovi ve francouzské kolonii a žádná z nich nechybí v těch našich,“<sup>215</sup> kde „havanští otroci mají veškerou podporu a užitek, jakých mohli dosáhnout ti nejšťastnější na světě.“<sup>216</sup> V tomto bodě se projevuje Arangův cynismus, když se odvažuje použít výraz „nejšťastnější na světě“ v případě kubánských otroků, kteří byli polapeni ve své zemi, odvezeni od rodin, v hrůzných podmínkách převezeni přes oceán a násilím donuceni

---

<sup>209</sup> KŘÍŽOVÁ, *Haiti*, 42

<sup>210</sup> ARANGO Y PARREÑO: „Representación hecha a S. M. con motivo de la sublevación de esclavos en los dominios franceses de la isla de Santo Domingo.“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 109 - 113

<sup>211</sup> „los esclavos han aspirado a la libertad civil por el ejemplo de sus amos“ Ibidem, I, 110

<sup>212</sup> „aun cuando no pasen los sublevados y se propague la doctrina de sublevación por la boca de estos infernales apóstoles, podíamos ser tan desgraciados que cundiese el mal ejemplo“ Idem

<sup>213</sup> „Los franceses los han mirado como bestias y los españoles como hombres“ Idem

<sup>214</sup> Ibidem, I, 111

<sup>215</sup> „De todos estos recursos carece en la colonia francesa el negro, y ninguno de ellos le falta en las nuestras“ Idem

<sup>216</sup> „los esclavos de la Habana se hallan hoy con todo los auxilios y bienes que pudieron conseguir los más felices del mundo“ Idem

těžce pracovat. Samotný Arango v tom samém textu, dokonce na stejné stránce hovoří o otrocích jako o „nešťastnících.“<sup>217</sup> Pro Aranga jsou tedy otroci na Kubě „nešťastníci, kteří se těší stejných výsad jako ti nejšťastnější nešťastníci na světě,“ nejspíš proto, že se dostali právě na Kubu.

Ačkoliv podle Aranga na Kubě žádné povstání nehrozí, veškeré budoucí změny by měly být zaváděny s ohledem na potlačování případného nebezpečí. Navrhuje zavedení tajné kontroly chování pánů ke svým otrokům, ale aby o tom samotní otroci nevěděli, „aby tak nedodali odvahu jejich přirozené troufalosti.“<sup>218</sup>

Povstání otroků a následný masakr všech bělochů na Saint Domingue otřáslou Evropou i Amerikou a právě tato událost a strach z možného šíření této revoluce podpořilo zrod abolicionistických myšlenek. Arangova reakce je ale naprosto odlišná – zmizel hlavní kubánský konkurent v produkci cukrové třtiny a Arango to chápe jako jedinečnou příležitost pro Kubu zaujmout pozici místo Saint Domingue. Dodává, že „Je nezbytné, abychom se na to dívali ne jen se soucitem, ale i politickými očima“<sup>219</sup> a také je nutné „zcela využít období sousedovy nečinnosti.“<sup>220</sup> V roce 1792 totiž ještě nikdo nemohl vědět, že Saint Domingue už se nikdy nevrátí do područí Francie, ani že jako producent cukrové třtiny už nikdy nebude Kubě znovu konkurovat. Francouzi se ještě několik let snažili získat tolik prosperující kolonii pod svou kontrolu, aby tam mohli pěstování cukrové třtiny obnovit. Proto Arango zdůrazňuje nutnost okamžitého jednání, aby Kuba mohla co nejrychleji uspokojit poptávku, kterou po sobě Saint Domingue zanechala. Na závěr textu dodává, že je připraven navrhnout prostředky k tomu, aby Kuba dosáhla stanoveného cíle, nejdříve je ale nutné vydat příslušné nařízení ke svobodnému dovozu otroků, bez něhož by byly jakékoliv jiné kroky zbytečné.

Tuto žádost Arango odeslal všem španělským ministrům dne 20. listopadu 1791<sup>221</sup> a jen o čtyři dny později bylo vydáno královské nařízení, které povoluje svobodný dovoz otroků na dalších šest let.<sup>222</sup> Nic už tedy Arangovi nebrání v tom, aby Arango pracoval na návrzích, které Kubě pomohou rozvinout své zemědělství. Brzy na to se tedy Arangovým perem zrodí jeden z jeho nejvýznamnějších textů, který je až do současnosti studován a citován v různých publikacích týkajících se kubánského otroctví.

---

<sup>217</sup> ARANGO Y PARREÑO: “Representación hecha a S. M....” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 111

<sup>218</sup> „para que no dé bríos a su natural insolencia“ Idem

<sup>219</sup> „es preciso que la mire, no sólo con compasión, sino con ojos políticos“ Ibidem, I, 112

<sup>220</sup> „aprovechar por entero el tiempo de la inacción del vecino“ Idem

<sup>221</sup> Idem

<sup>222</sup> MORENO FRAGINALS, *El Ingenio*, 51

Ve svém díle „Proslov o havanském zemědělství a prostředcích, jak jej podpořit“<sup>223</sup>, Arango nejdříve lituje dlouhého období zaostalosti Kuby a dává to za vinu metropoli a předchozí královské dynastii, která se soustředila na kolonie s nalezišti drahých kovů a neuvědomovala si, že pravé bohatství spočívá v zemědělství, obchodu a řemeslu. To také způsobilo úpadek samotného Španělska, který se teď Bourbonská dynastie snaží napravit. Jako období rozkvětu Arango nazývá období obsazení Havany Brity. Ti na Kubu dovezli velké množství otroků, nářadí a látek, čímž podpořili kubánské zemědělství a Španělsko si po znovuzískání Havany začalo kolonie víc vážit.<sup>224</sup> Britská okupace prakticky nastartovala dovoz otroků na Kubu ve větším množství a to je hlavní důvod, proč si Arango toto období vychvaluje.

Stejně jako obsazení Havany Brity, Arango považuje povstání na Saint Domingue za období nesmírně prospěšné pro celou Kubu – pád nejvýznamnějšího světového producenta cukru způsobil jeho nedostatek na trhu a nárůst ceny do astronomické výše, zvýšil se zájem o kubánský cukr a tak „nebyla na škodu hojnost otroků, kterou nám přineslo citované královské nařízení z roku 1789.“<sup>225</sup>

Dále Arango píše, že až do povstání na Saint Domingue Kuba neměla zapotřebí navyšovat produkci cukru, protože domácí trh už byl nasycený a kubánský cukr není dostatečně konkurenceschopný, aby se mohl vyvážet do ostatních zemí.<sup>226</sup> Ted' ale nastal ten pravý čas, kdy je třeba zlevnit kubánský cukr, aby mohl soupeřit s konkurencí a nahradit cukr ze Saint Domingue.<sup>227</sup>

Vedle návrhu na snížení cel Arango porovnává formu kubánského otroctví s ostatními koloniemi a stěžuje si, že ostatní „utrácí méně za jejich živení a pracují jim víc.“<sup>228</sup> Tímto výrokem chce opět připomenout, že se kubánští kreolové ke svým otrokům chovají mnohem lépe. Ostatní kolonie vynakládají nižší částky i za nákup otroků, protože se na jejich dovozu sami podílejí. Například francouzské kolonie jsou podle Aranga zaostalejší co se týče výroby, jejich cukr byl ale levnější právě kvůli levným otrokům.<sup>229</sup>

---

<sup>223</sup> ARANGO Y PARREÑO: “Discurso sobre la Agricultura de la Habana y medios de fomentarla.” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 115 - 175

<sup>224</sup> Ibidem, I, 115 - 117

<sup>225</sup> „hizo que no nos fuese nociva la abundancia de negros que nos trajo la citada Real cédula de 1789“ Ibidem, I, 122

<sup>226</sup> Ibidem, I, 121

<sup>227</sup> Ibidem, I, 123

<sup>228</sup> „gastan menos en mantenerlos y les trabajan más“ Ibidem, I, 124

<sup>229</sup> Idem

Ostatní kolonie tedy platí méně za pořízení otroka i za jeho živení a Arango navrhuje, jak se jim v tomto ohledu vyrovnat. Přitom zdůrazňuje: „Nechci předkládat řešení, jak se jim vyrovnat v tom, jak utratit méně za živení otroků a přimět je pracovat víc. Humanita a náboženství pečeti mé rty a místo rozdmýchání mé závisti za tuto žalostnou výhodu, podněcují můj soucit.“<sup>230</sup> Arango si tedy nepřejí, aby se s kubánskými otroky zacházelo tak krutě, jako v ostatních koloniích, nicméně snaží se najít jiné cesty k tomu, jak zvýšit produktivitu práce. Jako jednu z cest zvýšení produktivity vidí v povolení pracovat během některých církevních svátků v případě „vidiny prospěšnosti, kterou by to mohlo přinést v samotné službě Bohu.“<sup>231</sup> Také navrhuje vymyslet, jak by šlo zlepšit organizaci práce otroků, ale „v žádném případě nehledat prostředky k většímu ubližování té nejnešťastnější části lidského pokolení.“<sup>232</sup> Zde se Arango snaží probudit soucit u těch, kteří budou jeho spisy číst a také ujistit je, že na Kubě nedojde k podobnému vývoji jako na Saint Domingue. V jiné části textu totiž uvádí, že „požitek ze štěstí, kterého (kreolové) dosáhnou, závisí na jediném vlákně: na kázni a trpělivosti hejna divokých lidí.“<sup>233</sup> Obhajoba mírného zacházení ke kubánským otrokům tedy nevychází z Arangova soucitu nebo humánního smýšlení, ale spíše z jeho obavy o zachování bezpečnosti Kuby, jejího rozkvětu a zajištění vysokých zisků pro sakarokraty, mezi které patřil i samotný Arango.

Jako další návrh Arango uvádí způsob, jak snížit kupní cenu za otroka. Již bylo zmíněno, že na obchodě s otroky se nejvíce podíleli Britové, Holanďani, Francouzi nebo Portugalci, zatímco Španělé se na obchodu s otroky podíleli jen jako kupující a nepouštěli se do náročných výprav k africkému pobřeží. Je logické, že obchodníci s otroky na prvním místě uspokojili poptávku ve svých koloniích a až poté prodávali ostatním, a proto Arango varuje, že „Je třeba uvážít, že otroků se už teď nedostává a že za současných okolností je jich zapotřebí víc než nikdy.“<sup>234</sup> K tomu dodává, že „cizinci budou do Havany přijíždět méně

---

<sup>230</sup> „No quiero proponer arbitrios para que les igualem en el punto de *gastar menos en mantener los negros y de hacerlos trabajar más*. La humanidad y la religión sellan mis labios, y en lugar de inflamar mi envidia por esta triste ventaja, excitan mi compasión.“ ARANGO Y PARREÑO, „Discurso sobre la Agricultura ...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 138

<sup>231</sup> „vista de utilidades que esto pudiera traer al mismo servicio de Dios“ Idem

<sup>232</sup> „pero nada de buscar medios de aumentar la aflicción a la más desgraciada porción de toda la especie humana“ Idem

<sup>233</sup> „el goce de las felicidades que iban a conseguir estaba pendiente de un hilo: de la subordinación y paciencia de un enjambre de hombres bárbaros.“ Ibidem, I, 149

<sup>234</sup> „Es menester considerar que los negros ya escasean, y que en las circunstancias presentes hay más necesidad de ellos que nunca.“ Ibidem, I, 135

častěji, když se jim povolil vjezd do Santa Fe a Buenos Aires.“<sup>235</sup> Aby se tedy Kuba vyrovnala s konkurencí a získala přístup k levným otrokům, je podle Aranga zapotřebí zavést přímý obchod s africkým pobřežím. K zajištění zboží, které by se v Africe směňovalo za otroky, navrhuje založit v Brazílii faktorie, odkud se bude toto potřebné zboží levně získávat.

Nacházíme se v poslední dekádě 18. století, jen několik let předtím, než Británie a USA zakáží obchod s otroky, v čemž byli následováni ostatními státy, a může se tedy zdát zcestné, že v této době Arango navrhuje, aby Španělsko začalo podnikat kroky k zavedení přímého obchodu s otroky. Na Kubě byl ale metropolí obchod s otroky zakázán až v roce 1817 a i nadále se nelegálně provozoval ještě několik desítek let poté a v takové míře, že nejvíce otroků bylo na Kubu dováženo právě v 19. století. Když Arango psal tento text, dovoz otroků na Kubu ještě zdaleka nedosáhl svého vrcholu a v této souvislosti jsou Arangovy úvahy o zavedení přímého obchodu zcela opodstatněné, také proto, že v 19. století byl obchod s otroky mnohem lukrativnější než kdy dřív.<sup>236</sup>

Arango se netají tím, že jeho snem je mít na Kubě půl milionu otroků, ale vzhledem k událostem na Saint Domingue nebere tuto možnou situaci na lehkou váhu: „Mé velké obavy jsou kvůli následujícímu, kvůli době, kdy poroste bohatství ostrova a bude mít na svém území pět set nebo šest set tisíc Afričanů.“<sup>237</sup>

Krom mírného chování k otrokům je pro Aranga dalším důležitým bodem v rámci prevence před povstáním dostatečné a spolehlivé vojsko. Píše, že v ostatních koloniích je vojsko složeno především z bělochů, ale kubánské milice čítají také dva oddíly složené ze svobodných barevných a mulatů a „tito muži zvyklí na práci, střídmost a kázeň jsou bez jakéhokoliv sporu nejlepšími vojáky na světě.“<sup>238</sup> Tvorba těchto oddílů byla předtím nezbytná za okolností hrozícího zevního nebezpečí, ale v současnosti „by se neměla riskovat vnitřní bezpečnost.“<sup>239</sup> Podle Aranga se v tomto směru svobodní barevní od otroků příliš neliší, protože „Všichni jsou černí: více či méně mají stejná trápení a stejný důvod být vůči nám

---

<sup>235</sup> „los extranjeros deben ir ahora con menos frecuencia a la Habana, habiéndoseles dado entrada en Santa Fe y Buenos Aires.“ ARANGO Y PARREÑO, „Discurso sobre la Agricultura ...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 135

<sup>236</sup> MELLAFE, op. cit., 145

<sup>237</sup> „Mis grandes recelos son para lo sucesivo, para el tiempo en que crezca la fortuna de la Isla y tenga dentro de su recinto quinientos mil o seiscientos mil africanos.“ ARANGO Y PARREÑO, „Discurso sobre la Agricultura ...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 150

<sup>238</sup> „estos hombres acostumbrados al trabajo, a la frugalidad y subordinación, son sin disputa alguna los mejores soldados del mundo“ Idem

<sup>239</sup> „no se debe aventurar la seguridad interior“ Idem

znechucení.“<sup>240</sup> Arango se obává, že by se v případě otrockého povstání milice připojily k povstalcům a proto navrhuje, aby kubánské vojsko bylo tvořeno výhradně bílými vojáky, a tím se zajistí stabilita a bezpečnost ostrova.

V jiných oblastech se ale Kuba podle Aranga bez Afričanů neobejde, protože jsou „jediní, kteří mohou snášet práci v tak horkém klimatu.“<sup>241</sup> Arango je tedy zastáncem v té době častého názoru, že Afričané se díky svému původu a stavbě těla lépe hodí k těžké práci ve vysokých teplotách, než například Evropané, a v tom se liší například od José Antonia Saca, jehož dílu se budu věnovat později.

Aby mohl poznat pravé důvody, které vedly k velkému otrockému povstání na Saint Domingue, je třeba se do dané oblasti vydat. Poté navrhuje odjet na Jamajku a prozkoumat tamní podmínky otroctví, na jejichž základě se Kuba může inspirovat, jak předejít povstaleckým hnutím „aniž by byla dotčena lidskost nebo chyběl soucit, který si tito nešťastníci zaslouží.“<sup>242</sup> K této cestě za poznáním se Arango vrací ve svém projektu a navrhuje vyslat z Madridu dva delegáty, kteří pojedou nejdříve do Francie a Británie do míst, kde se provádí přímý obchod s otroky a kde se vyrábí nářadí potřebné v Americe. Na těchto místech mají delegáti zjistit potřebné informace ohledně výprav k africkým břehům, cen, poplatků apod. a poté se přesunou na Jamajku a Saint Domingue, aby vyzvěděli, jakým způsobem se tam pěstuje třtina, káva, bavlna anebo indigo, jak tam organizují práci otroků, jakým způsobem podporují růst bílého obyvatelstva a mnoho dalších detailů týkajících se správy kolonií. Poté delegáti připlují na Kubu a tam vypracují zprávu o tom, co se na své cestě dozvěděli a navrhnou, jak se může Kuba vyrovnat konkurenčním koloniím. K projednávání jednotlivých bodů navrhuje Arango ustanovit speciální komisi, která vše projedná a na základě jejího usnesení dojde k realizaci potřebných změn. Pro úspěch celé expedice Arango zdůrazňuje, že delegáti musí cestovat v utajení a předstírat cestovatele anebo obchodníky s otroky, aby se tak dostali k co nejvíce informacím.<sup>243</sup>

Aby bylo zaručeno, že se při realizaci daných změn nezhorší chování vůči otrokům, navrhuje ustanovit funkci vládního prokurátora, který bude mít speciální pravomoci v oblasti ochrany otroků. Jak Arango píše v následných reakcích, i tento návrh se setkal s odpůrci, kteří tvrdí, že

---

<sup>240</sup> „Todos son negros: poco más o poco menos tienen las mismas quejas y el mismo motivo para vivir disgustados de nosotros“ ARANGO Y PARREÑO, „Discurso sobre la Agricultura ...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 150

<sup>241</sup> „los únicos a propósito para sufrir el trabajo en aquellos ardientes climas,“ Ibidem, I, 151

<sup>242</sup> „sin ofender la humanidad ni faltar a la compasión que merecen estos infelices“ Ibidem, I, 150

<sup>243</sup> Ibidem, I, 153-157



Indiáni jsou občané a otroci nesvobodní a není důvod, aby měli otroci takovou ochranu, jako mají Indiáni. A právě tento fakt je podle Aranga argument, proč otroci potřebují ochranný orgán mnohem více: „Indiáni mají práva na občanství, ta otrokům chybí a právě proto jsou hodní většího soucitu a zákony a lidství o ně mají více pečovat.“<sup>244</sup> Dále opět připomíná, jaká nebezpečí Kuba ze strany otroků může očekávat, aby tak víc podpořil svůj návrh na jmenování daného zastánce otroků. V poslední řadě argumentuje, že jisté kroky k ochraně otroků byly navrženy už před povstáním na Saint Domingue a Arango teď trvá na tom, aby byly dodržovány.<sup>245</sup>

Tato Arangova analýza kubánského zemědělství obsahuje velké množství témat, já se ale zaměřila jen na pasáže týkající se otroctví a obchodu s otroky. Z textu je zřetelné, že ani destruktivní povstání na Saint Domingue neodradilo Aranga od jeho plánu zvýšit počet otroků na Kubě, naopak jej v tom ještě podpořilo. Arango si přeje, aby na Kubě pracovalo více než půl milionu otroků, a proto navrhuje kroky k přilákání zahraničních dovozců a k zavedení přímého obchodu s Afrikou, aby byl daný počet co nejrychleji dosažen. K udržení otroků v poslušnosti je třeba udržovat bezpečný poměr bílých a barevných na ostrově, zřídit spolehlivé a trénované milice pouze z vojáků bílé pleti a zajistit, aby se neporušovaly zákony sloužící k ochraně otroků před krutým chováním svých pánů. K tomu Arango doporučuje tvorbu patřičného kontrolního orgánu.

V tomto období Arango vůbec nepíše o možnosti zajištění dostatečného množství otrocké pracovní síly tím, že by se podporovala porodnost Afričanek, a to lze vysvětlit několika důvody. Z textu je zřejmé, že Arango dost naléhá na uspokojení kubánské poptávky po otrocích, aby mohli zemědělci co nejvíce vytěžít z náhle příznivé situace, podpora porodnosti by ale přinesla výsledky až za několik let. Dalším důvodem mohou být náklady vynaložené na péči o nepracující těhotnou otrokyni a dále o nezletilého potomka, zatímco nákup otroka vyjde levněji, je rychlejší a efektivnější. Proto se Arango jako skvělý ekonom zaměřuje na efektivnější variantu, kterou vidí v maximální podpoře dovozu otroků na Kubu. Zatím nepřemýšlí ani o podpoře svobodné pracovní síly, která by nahradila otroky, jednak kvůli nutnosti náhlého řešení nedostatku pracovní síly a jednak proto, že otrok stále vyjde levněji

---

<sup>244</sup> „Los indios tienen persona civil; los negros carecen de ella; pues, por lo mismo, son dignos de mayor compasión, y deben cuidar más de ellos las leyes y la humanidad.“ ARANGO Y PARREÑO, „Discurso sobre la Agricultura ...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 167

<sup>245</sup> Idem

než svobodný dělník, o čemž se autor zmiňuje v jiném textu z roku 1794: „tady roční mzda stojí skoro tolik co tam doživotní vlastnění otroka.“<sup>246</sup>

Další Arangův text, který se týká otroctví, pochází z června roku 1796 a tentokrát se jedná o zprávu, kterou spolu s Manuelem de Torrontégui představil na zasedání v Havaně. Zpráva se týká způsobu, jak chytat uprchlé otroky a vracet je zpátky původním majitelům.<sup>247</sup>

V projevu je věnován prostor obhajobě samotného otroka, nazývaného *infeliz fugitivo* neboli „ubohý uprchlík“, který „nemá stoupence, ochránce ani zastánce (...) ani právo utéci před drsností hladu, práce a krutosti.“<sup>248</sup> Autoři zde kritizují přílišnou krutost vůči otrokům nejen ze strany jejich majitelů, ale také ze strany těch, kteří chytají uprchlé otroky, a právě to se musí změnit. Veškeré zákony a nařízení ohledně uprchlých otroků by podle autorů měly směřovat k tomu, aby se zabránilo jejich shlukování a aby se zajistil rychlý, efektivní a humánně provedení návrat k původním majitelům, přičemž by se měly sledovat zájmy majitelů i zájem veřejnosti.<sup>249</sup>

Zájem veřejnosti spočívá v ochraně před pustošením majetku, krádežemi, přepadáváním a především před otrockým povstáním - v některých oblastech mohou uprchlí otroci znamenat velké nebezpečí, protože by se mohli shlukovat do větších skupin a poté takové povstání rozpoutat. To ale podle autorů na Kubě nehrozí, protože zde převažuje počet bělochů a do té doby tam nikdy k žádným větším povstáním nedocházelo.<sup>250</sup>

Pro lepší kontrolu navrhuje v každé oblasti vést a pravidelně aktualizovat seznam uprchlých otroků s informací, od jakého majitele utekli, a v případě polapení bude otrok navrácen svému majiteli, který musí zaplatit náklady vynaložené na jeho chycení. Autoři uvádí, že sice nelze lovcům otroků zakázat užití násilí během lapení otroka, ale musí se zakázat jakékoliv hrubé zacházení s nimi po té, jakmile jsou lapeni. Uvěznění mají být exemplárně jen ti, kteří na

---

<sup>246</sup> „aquí casi cuesta tanto el jornal de una año como allí la perpetua esclavitud de un negro“ ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: „Resultan grandes perjuicios de que en Europa se haga la fabricación del refino“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 228

<sup>247</sup> ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: „INFORME que se presentó en 9 de junio de 1796 a la Junta de Gobierno del Real Consulado de Agricultura y Comercio de esta ciudad e Isla, por los Sres. D. José Manuel de Torrontégui, Síndico Procurador General del Común, y don Francisco de Arango y Parreño, Oidor Honorario de la Audiencia del Distrito, y Síndico de dicho Real Consulado, cuando examinó la mencionada Real Junta el Reglamento y Arancel de capturas de esclavos cimarrones, y propuso al Rey su reforma“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 256

<sup>248</sup> „que no tiene partidario, defensor ni protector...ni aun el derecho de huir de los rigores del hambre, del trabajo y la crueldad“ Ibidem, I, 259

<sup>249</sup> Ibidem, I, 259-260

<sup>250</sup> Ibidem, I, 261

útěku přepadávali nebo kradli. Ostatní mají být ihned vráceni majiteli anebo předáni konzulátu, který už určí další postup.

Dále by se podle autorů měli rozlišovat ti, co se po útěku pohybují o samotě a nepředstavují velké nebezpečí od těch, kteří se shlukují do větších skupin. Ti první se pouze snaží uniknout nucené práci a nezamýšlí nijak škodit, proto má být jejich trestem za „lenost“ návrat k práci a zamezení dalšímu útěku.<sup>251</sup>

Dále autoři uvádí, že k polapení otroka není zapotřebí zbraní ani vojenského výcviku a že většina otroků nebyla chycena armádou nebo během nějaké pátrací akce, nýbrž zcela náhodně. Proto tedy není nutné povolávat více vojáků na hledání uprchlých otroků, nýbrž by se tato možnost měla dát všem obyvatelům a ti poté za každého otroka dostanou řádně zaplacení.<sup>252</sup>

Jestliže se v předchozím textu, týkajícího se kubánského zemědělství, Arango zastával otroků a varoval před jejich krutým zacházením, ve stejném duchu pokračuje i v případě uprchlíků a snaží se ochránit hlavně ty, kteří jen utíkají před prací a nijak neohrožují bezpečnost kolonie. I zde lze Arangův ochránářský postoj vysvětlit obavou z povstání. Ačkoliv se ho v současné době neobává, jeho vizí je přeci mít na Kubě půl milionů otroků a to by zcela změnilo situaci. Arango se už na tu dobu chce připravit a proto se tolik zaměřuje na rázný zákrok proti velkým skupinám uprchlých otroků. Kdyby se tyto skupiny dál rozrůstaly, jistě by se mohly stát hlavním zdrojem obav všech kreolů a tudíž i metropole, které by hrozila ztráta této kolonie.

---

<sup>251</sup> ARANGO Y PARREÑO, „INFORME que se presentó...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, I, 265-266

<sup>252</sup> Ibidem, I, 266-267

### 2.3. Druhé období Arangovy tvorby (1800-1820)

Po přelomu století s Evropou i Amerikou dále otřásaly různé události, které měly vliv na Arangovu tvorbu. Francie vzdala svůj boj o Saint Domingue a vznikla nezávislá republika Haiti, která se ale potýkala s tolika problémy, že už nedokázala obnovit produkci cukrové třtiny. Díky tomu kubánským kreolům plynuly obrovské zisky z vysokých cen cukru a ti se snažili co nejvíce zvyšovat produkci. Kubánská ekonomika závisela více než nikdy na levné otrocké pracovní síle a otroci sem byli dováženi ve velkém množství a za nízkou cenu. V roce 1798 se obchodníkům podařilo zavést přímý obchod s otroky a ten se dále rozvíjel hlavně poté, kdy Británie svůj obchod v roce 1807 zakázala a přestala se na africkém pobřeží angažovat.

Vpád Napoleona do Španělska zapříčinilo oslabení španělského impéria a nepokoje v koloniích a to silně narušilo mezinárodní obchod. V Cádizu se sešly kortesy, kam byli sezváni i zástupci zámořských kolonií, a společně se zástupci z poloostrova měli za úkol sestavit ústavu platnou po dobu nepřítomnosti krále. Arango byl zvolen zástupcem Havany ve španělských kortesech, jeho nemoc mu ale znemožnila účast prakticky po celé období, kdy kortesy zasedaly.<sup>253</sup>

Pro kreolské sakarokraty bylo velikým štěstím, že se Arango dostavil na zasedání kortesů právě v té době, když byl na sněmu představen návrh na ukončení dovozu otroků na Kubu.<sup>254</sup>

Dne 26. března 1811 předložil mexický zástupce José Miguel Guridi y Alcocer svůj návrh na okamžité ukončení dovozu otroků za takových podmínek, aby nebyly poškozeny zájmy majitelů otroků. Jeho návrh obsahuje i zákaz obchodování s otroky mezi koloniemi a také chce zajistit, aby každý otrok zůstal u svého pána až do propuštění. Alcocer je rovněž pro svobodu dětí narozených otrokům a podle něj by měli otroci dostávat mzdu a za tu si poté vykoupí svobodu. Po jeho výstupu kortesy rozhodly, že se dané návrhy pošlou ústavodárné komisi.<sup>255</sup>

Dne 1. dubna vystoupil na zasedání španělský zástupce Agustín de Argüelles se svými třemi návrhy. Vedle zákazu mučení požaduje okamžitý zákaz dovozu otroků a jejich nákup a prodej

---

<sup>253</sup> CARILLO Y ARANGO, op. cit., In: ARANGO y PARREÑO, *Obras...*, I, 55

<sup>254</sup> Idem

<sup>255</sup> „Proposiciones del Sr. D. José Miguel de Guridi y Alcocer“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 224-226

v rámci celé španělské monarchie a navrhuje to vykonat okamžitě, aby ti, kteří mají na dalším dovozu otroků zájem, nestihli vznést žádné protesty. Jeho třetím požadavkem je informovat Británii ihned po vydání tohoto nařízení. První návrh byl po projednání jednohlasně schválen a poslán ke zpracování a další dva byly také projednávány a poté poslány komisi k posouzení.<sup>256</sup>

Výstupy těchto dvou abolicionistů strhly v kortesech diskuzi mezi zástupci, kteří reagovali velmi nejednotně. Někteří stojí za okamžitým zákazem dovozu otroků, aby se plantážníci nestihli dostatečně zásobit, jiní prosazují posunout účinnost, právě aby se na zákaz stihli připravit. Rozdílné názory se vyskytují i ohledně podpory porodnosti otrokyň a záruky svobody pro narozené děti. Někteří zástupci nechtějí dané téma řešit v období nestability monarchie, kdy není vhodné probírat tak zásadní otázku, a také argumentují tím, že nejdříve je zapotřebí zajistit svobodnou pracovní sílu, která by otroky nahradila.<sup>257</sup>

Do diskuze se přidal i generální kapitán Kuby, Markýz ze Someruelos, jehož projev zaslaný z Havany se na kortesech četl. Someruelos informuje, že kreolové byli přesvědčeni o nutnosti vojenské pomoci pro metropoli, pak ale na Kubu dorazila zpráva o projednávání na kortesech a rozšířila se po celém ostrově. Generální kapitán varuje před ztrátou Kuby a žádá, aby se tato otázka projednávala velmi opatrně a uvážlivě a s ohledem na kreolské zemědělce, kteří se obávají opakování událostí ze Saint Domingue na svém ostrově.<sup>258</sup>

Na všechny tyto diskuze reaguje Havanská vlastenecká společnost, konzulát i radnice a dne 20. července podepisují projev, který byl poté přednesen na kortesech samotným Arangem, jež se na sestavení projevu velkou měrou podílel.

V úvodu projevu zdůrazňují autoři závažnost celého problému, protože „se jedná o naše životy, o veškerý majetek nás i našich potomků.“<sup>259</sup> Autoři sice uznávají ušlechtilost tohoto

---

<sup>256</sup> „Proposiciones del Sr. Agustín de Argüelles“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 226-227

<sup>257</sup> „Discusión sobre el comercio de esclavos, habida en las Cortes, el 2 de abril de 1811“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 227-233

<sup>258</sup> „Representación que el Capitán General de la isla de Cuba, Marqués de Someruelos, elevó a las Cortes, el 27 de mayo de 1811, sobre la proposición de abolir el comercio de negros“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 233-234

<sup>259</sup> „setrata de nuestras vidas, de toda nuestra fortuna y de la de nuestros descendientes“ ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: „Representación de la Ciudad de la Habana a las Cortes, el 20 de julio de 1811, con motivo de las proposiciones hechas por D. José Miguel Guridi Alcocer y D. Agustín de Argüelles, sobre el tráfico y esclavitud de los negros; extendida por el Alférez Mayor de la Ciudad, D. Francisco de Arango, por encargo del Ayuntamiento, Consulado y Sociedad Patriótica de la Habana“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 145

záměru, ten ale závažně poškozuje kubánské kreoly, kteří se přirozeně snaží hájit své zájmy a důvody svého nesouhlasu rozdělují do třech bodů.<sup>260</sup>

V prvním bodě autoři argumentují, že by se kortesy neměly těmito záležitostmi zabývat, dokud nebude sestavena ústava.<sup>261</sup> Pokud by se měla komise opírat o příklady ostatních zemí, jak někteří zástupci na kortesech uvedli, obchod s otroky by zůstal zachován, protože není pravda, že by Portugalsko tento obchod už zakázalo, jak bylo na kortesech řečeno, a když Británie začala zákaz obchodu projednávat, nacházela se v úplně odlišné situaci, než v jaké se aktuálně nachází Španělsko.<sup>262</sup>

Současnou situaci autoři srovnávají se situací USA v období válek za nezávislost, kdy se o abolicí nemluvilo, protože to nebylo v zájmu vlasti, a dovoz otroků a uspořádání otroctví se tam řešilo až po ukončení bojů. Nová ústava dokonce zaručovala, že po následujících 21 let se dovozu otroků nebude zabráňovat.<sup>263</sup>

Podle autorů to byla španělská vláda, která otroctví na Kubě zavedla a podporovala dovoz otroků po tři sta let a nemůže teď obchod náhle a bez rozvahy ukončit, protože to by pro kolonii znamenalo zkázu. Autoři píší, že by místo po boku tak nebezpečných společníků (otroků) raději žili v prostředí, kde budou všichni stejní, anebo alespoň spolu s původními obyvateli. Současnou situaci dávají za vinu vládě a také Las Casasovi: „Nerozvážná zbožnost otce F. Bartolomé de las Casas k nám zavedla otroky a nezdravá politika, rozlévající na všechny strany opium despotismu, zastavila postup osvícení, síly a počtu bílých.“<sup>264</sup>

Autoři si stěžují hlavně na to, že vláda chce zakázat dovoz otroků, aniž by předtím zajistila kreolům jiný zdroj obživy než ten, který tam předtím zavedla.<sup>265</sup> Jejich nesouhlas je zde tedy směřován spíše proti rychlým změnám v nevhodném období, než proti zákazu dovozu otroků jako takovému, a z toho lze usoudit, že pokud bude na Kubě zajištěna jiná pracovní síla anebo se zaměří na jiné ekonomické odvětví, které nebude na otroctví závislé, nebudou zrušení otroků bránit.

---

<sup>260</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Representación de la Ciudad de la Habana...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 146

<sup>261</sup> Idem

<sup>262</sup> Ibidem, II, 147

<sup>263</sup> Ibidem, II, 148

<sup>264</sup> „La piedad inconsecuente del P. Fr. Bartolomé de las Casas nos introdujo los negros; y una política insana, derramando por todos lados el opio del despotismo, ha detenido el progreso de las luces, del vigor y del número de blancos.“ Ibidem, II, 149

<sup>265</sup> Ibidem, II, 149

Jako další argument slouží autorům nestabilní politická situace a vládní krize, kvůli které vznikly celé kortesy. Podle nich mají kortesy sestavit takovou ústavu, „aby se zajistilo úzké a trvalé spojení členů státu a jejich upřímná spolupráce k rozšíření naší obrovské rodiny a ke štěstí všech svých členů.“<sup>266</sup> A dokud toto nebude splněno, „může se jednat o jiné věci než o tom, co je naléhavé a co se týká pouze vnějšího anebo vnitřního zdraví národa?“<sup>267</sup> Náhlé zrušení dovozu otroků by podle nich byl v rozporu s vlastnickým právem a jde proti zájmům obyvatel poslušných provincií i proti těm, jejichž provincie nejsou v kortesech zastoupeny. Situaci přirovnávají k potápějící se lodi, kde ten, který se chopí kormidla, musí jednat rychle a zaměřit se na to, jak dostat loď z nesnází, a nelze se zabývat záležitostmi, které se mohou řešit později.<sup>268</sup>

Současný stav ohrožení způsobuje různé obavy a tlaky, které mohou ovlivnit rozhodování zástupců a v současné době neexistují ochranné prostředky proti chybným rozhodnutím, což je další důvod, proč se nemá tak důležité téma probírat.<sup>269</sup>

V závěru první kapitoly dodávají, že rozhodování většiny nikdy nevedlo k dobrým výsledkům a opět připomínají, co podobné chování způsobilo během Francouzské revoluce.<sup>270</sup>

V první kapitole, kde autoři předkládají důvody nevhodnosti řešení daného tématu v dané době, se opírají o zkušenosti z jiných zemí, kdy USA ani Británie neuvažovala o zrušení obchodu s otroky v nestabilní době, ale počkala s touto choulostivou záležitostí až na uklidnění situace. Naopak Francie tak neučinila a vzápětí přišla o svou nejvzácnější kolonii. Dále autoři kladou velký důraz na nesmírný význam otroctví pro kubánskou ekonomiku, která na dovozu otroků závisí a abolice by pro Kubu znamenala zkázu. Proto žádají čas, aby se Kuba stihla oprostit od své závislosti na otrocké pracovní síle buď přechodem na jiné ekonomické odvětví anebo zajištěním alternativní pracovní síly. Oproti Arangovým textům z 90. let je zde jistý posun v tom, že zde již uvažují o přechodu na svobodnou pracovní sílu. Mezitím se totiž změnila mezinárodní scéna, abolicionismus zesílil a Británie tlačí na ostatní

---

<sup>266</sup> „que se asegure la estrecha y perenne unión de los miembros del Estado, y su cooperación sincera al engrandecimiento de nuestra inmensa familia y a la felicidad de todos sus individuos“ ARANGO Y PARREÑO, „Representación de la Ciudad de la Habana...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 150

<sup>267</sup> ¿Se puede tratar de otra cosa que de lo que sea urgente y relativo sólo a la salud exterior o a la interior de la nación?“ Ibidem, II, 151

<sup>268</sup> Ibidem

<sup>269</sup> Ibidem, II, 151-152

<sup>270</sup> Ibidem, II, 152

metropole, aby dovoz otroků také zakázala. Autoři si tedy uvědomují, že k zákazu otroctví nejspíš jednou dojde a je třeba s tím už dopředu počítat.

Obrovský význam otroctví pro Kubu a pro celou španělskou říši dávají autoři do kontrastu se vznikem kortesů jakožto orgánu vzniklého v období vládní krize, který se má zaměřit jen na to, jak udržet španělskou říši v jednotě a zažehnat nebezpečí, a takovému orgánu nepřísluší projednávat tak zásadní a citlivou problematiku jako je dovoz otroků.

Ve druhém bodě projevu se zdůrazňuje, že tato problematika je velmi závažná a při jejím projednávání se musí brát ohled na právo, vysokou politiku a humanitu.<sup>271</sup> Velký prostor je zde věnován kritice postupu kortesů a výroků jejich zástupců, především Argüellese a Alcocera, kteří okamžitý zákaz dovozu otroků navrhnou. Kortesy jsou kritizovány především pro nedodržení dříve stanovených pravidel, když bylo nejprve odsouhlaseno jakékoliv další projednávání otrocké tematiky v soukromí a o pár dní později na stejné téma veřejně promluvil další zástupce.<sup>272</sup> Zatímco po prvním výstupu se kortesy shodly projednávat otrockou tematiku diskrétně a opatrně, po projevu druhém bylo dohodnuto ustanovit komisi s posláním vyřešit otrockou otázku.<sup>273</sup>

Dále se kritika zaměřuje na dané zástupce, nejprve na španělského Argüellese, jež „zmámil kongres dýmem filantropie, který omamoval jeho smysly.“<sup>274</sup> Podle autorů je naprosto nepřípustné spojovat dohromady dvě tak odlišné věci, jako je mučení vězňů a převoz otroků z jedné země do druhé, přičemž první záležitost významem zdaleka nedosahuje té druhé, která zasahuje do mnoha oblastí, jako např. veřejné a soukromé právo, politika anebo morálka.<sup>275</sup> Obviňují Argüellese, že spojil dvě tak odlišné problematiky zcela záměrně, aby nejdříve obměkčil ostatní zástupce projevem o mučení a tím si připravil cestu ke schválení svého druhého návrhu. Varují před lidskou slabostí a momenty vzrušení, které mohou ovlivnit hlasování kortesů a vydávání zákonů.<sup>276</sup>

Ostře vystupují proti Argüellesově návrhu podle vzoru Britů ukončit obchod bez umožnění zainteresovaným účastníkům vyjádřit svůj postoj: „Odsoudit nás, aniž by nás vyslyšeli!“<sup>277</sup>

---

<sup>271</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Representación de la Ciudad de la Habana...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 152

<sup>272</sup> Ibidem, II, 153

<sup>273</sup> Idem

<sup>274</sup> „adormeciendo al Congreso con el humo filantrópico, que adormecía sus sentidos.“ Idem

<sup>275</sup> Ibidem, II, 153-154

<sup>276</sup> Ibidem, II, 154

<sup>277</sup> „¡Condenarnos sin oírnos!“ Idem



Opět namítají, že situace Španělska a španělských obchodníků a plantážníků je naprosto odlišná, a pokud se jedná o budoucnost Ameriky, je nepřípustné, aby se vše řešilo bez vyjádření těch, kterých se to nejvíc týká.<sup>278</sup> Dále namítají, že Argüelles sice tvrdí, že by se mělo jednat po vzoru Británie, nicméně navrhuje přesně opačný postup, protože britští zákonodárci před vydáním zákazu obchodu s otroky vše řádně prostudovali, projednali a vyslechli mluvčí svých provincií.<sup>279</sup>

Dále upřesňují, že Britové si počínali velmi pečlivě a uvážlivě při schvalování daného zákona, což trvalo několik let a realizovalo se až v době, kdy měli na svých ostrovech dostatečnou zásobu otroků, což opět dávají do kontrastu s unáhleností Argüellesova návrhu. Britové dokonce ještě ponechali desetiměsíční lhůtu, aby se ještě stihly uskutečnit rozjednané obchody a nebyl nikdo poškozen, zatímco Argüelles nechce povolit vůbec žádnou lhůtu, což je podle autorů absurdní hlavně v tom, že Britové k tomu svolili, „ačkoliv věděli, že jejich obchodníci se zabývají hanebnou činností obchodováním s lidským masem a vozí ho do všech zemí“, ale Argüelles to nechce dovolit, přičemž „my, jen abychom se zásobili, získáváme otroky z Afriky.“<sup>280</sup> Zde se opakuje Arangova tendence z 90. let velebit španělskou korunu, jejíž obchodníci sice již začali dovážet otroky přímo z Afriky, na rozdíl od ostatních mocností se ale tomuto obchodu věnují jen do takové míry, aby zásobily pouze své kolonie, které na otroctví zcela závisí. Dělají jen to, co je nezbytně nutné pro dobro španělské říše a nesnaží se dále bohatnout na zprostředkování tohoto zboží i jiným koloniím. Nutno ovšem připomenout, že Španělé s přímým obchodem s otroky začali až v 90. letech 18. století a nebyli schopni konkurovat zkušenějším zahraničním obchodníkům na mezinárodní úrovni. Jedním z hlavních iniciátorů plánu na přímém dovozu otroků z Afriky byl samotný Arango, jehož důvodem bylo tehdy oprostit se od závislosti na dodávkách zahraničních obchodníků, efektivnější zásobování Kubu otroky a snížení nákladů na pořízení otroků.

Další výtku je směřována k zástupci Mejíasovi, který chybně informuje o portugalském zákazu obchodu s otroky, protože ve skutečnosti Portugalci jen nezávazně přislíbili postupný

---

<sup>278</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Representación de la Ciudad de la Habana...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 154 – 155

<sup>279</sup> Ibidem, II, 155

<sup>280</sup> “sin embargo de saber que sus comerciantes se empleaban en el infame oficio de hacer de la carne humana un verdadero tráfico, llevándola a todas las naciones” Ibidem, II, 156  
“sólo para proveernos, sacamos los negros de Africa” Idem

zákaz daného obchodu, přičemž nestanovili žádné konkrétní datum a bez žádného omezení se obchodu s otroky věnují i nadále.<sup>281</sup>

Autoři nesouhlasí s varováním Mejiase před dalším dovozem afrických otroků, který by mohl ohrozit jednotu španělského národa. Podle autorů právě tito otroci jsou „ti nejméně ztotožnitelní s bílými, také ti nejméně obávaní a nakonec nejméně hodní naší soucitné péče.“<sup>282</sup>

Autoři odkazují na otroky bílé pleti, kteří sloužili v období starověku. Ti kvůli své podobě se svými pány, které často i převyšovali ve svých schopnostech, těžko snášeli tento stav podřízenosti a k udržení poslušnosti bylo zapotřebí přísného chování a krutého zacházení. Některé národy se pokusily zmírnit riziko otroctví a umožnily otrokům získat svobodu. Osvobození otroci mohli poté získat majetek a jejich potomci už se těšili veškerým občanským právům a výsadám. V novověku jsou zotročováni černí divoši z Ariky a tento systém vyžaduje zcela jiná pravidla. Ve vyspělých zemích se věří, že lidé černé pleti jsou od přírody předurčení k tomu, aby sloužili. Propuštěný otrok tak i nadále zůstává snadno identifikovatelný, a protože v současné době pro přiznání politických práv je propuštěný otrok narozený v Africe na stejné úrovni, jako míšenec s nepatrnou příměsí černé krve, i jejich potomci mají uzavřenou cestu k přiznání veškerých práv a výsad, jakými se těší bílí. Podle autorů „je zcela zřejmé, že když všichni potomci našich současných otroků mají uzavřenou cestu k identifikaci s námi, také by se jim měla uzavřít i ta k občanské svobodě...“<sup>283</sup>

Zatímco Britové následují cestu přísnosti, ve španělských koloniích již mají otroci značné možnosti k získání svobody, současný systém ale i osvobozené otroky udržuje v podřadném postavení a to je podle autorů třeba změnit v první řadě.<sup>284</sup>

Pro posílení národní identity a jednoty je třeba zavést nová pravidla a „nic dobrého nelze udělat ohledně našich kast, pokud se zákon a smýšlení neočistí od viditelné nedůslednosti

---

<sup>281</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Representación de la Ciudad de la Habana...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 157

<sup>282</sup> „los menos identificables con los blancos, también los menos temibles, y menos dignos por fin de nuestro compasivo esmero“ Ibidem, II, 158

<sup>283</sup> „...parece de toda evidencia que,-cerradas de esa suerte las puertas de la *identificación* con nosotros a todos los descendientes de nuestros actuales esclavos, - también debieran cerrarse las de la libertad civil...“ Ibidem, II, 159

<sup>284</sup> Ibidem, II, 159

v považování našeho občanského otroctví za nelidské a ve vázání této potupy do nitra a krve všech potomků onoho nešťastného kmene.“<sup>285</sup>

Je tedy zřejmé, že autoři pokládají za mnohem důležitější nejprve upravit zákony pro svobodné barevné a přiznat jim stejná práva, jakým se těší bílí obyvatelé kolonií, aby se mohli lépe začlenit do společnosti, najít v ní uplatnění a zajistit tak budoucnost pro sebe a své potomky.

V textu následuje další varování před unáhlenými rozhodnutími a dává ze zde za příklad nesouhlas mezi jednotlivými zástupci, kdy García Herreros prosazuje zákon svobodného lůna a považuje za hanebnost zvažovat možnost plození dalších otroků a naopak Argüelles navrhuje zákaz dalšího dovozu právě proto, aby pánové zlepšili své chování k otrokům a ti by pak byli schopni rodit další otroky. Pokud mezi zákonodárci existuje tak markantní rozdíl v názorech ohledně tak zásadních změn, je podle autorů zcela nepřipustný jakýkoliv unáhlený krok.<sup>286</sup>

Podle nich jsou oba zástupci nedostatečně informovaní a proto přidávají svůj vlastní pohled na celou záležitost. Hlavní nevýhodu při plození dalších otroků znamenají značné náklady pro majitele, kdy musí lépe živit těhotnou otrokyni, jež navíc několik měsíců nepracuje. Dále se musí starat o narozené dítě a dále čekat mnoho let, než mu přinese nějaký užitek. Tyto náklady mnohokrát převyšují cenu za nakoupeného otroka a to je podle autorů hlavní důvod, proč je podpora plodnosti otrokyň nevýhodná. Návrh Garcíi Herrera považují za nespravedlivý a nelidský, protože tím znemožňují pánům získat nazpět vložené prostředky a protože narozené dítě tak zůstane opuštěné, jelikož pán už nebude mít žádný zájem na jeho zajištění.<sup>287</sup>

V této části se opět projevuje Arangovo čistě ekonomické přemýšlení, kde považuje otrokyni i její dítě za pouhou investici, od které očekává jistou návratnost. Otroctví zde navíc prezentuje jako jistotu, že se pán postará i o slabého, nesamostatného a práce neschopného jedince, který by na svobodě pravděpodobně nepřežil. Autoři se tedy přiklání spíše k názoru, aby děti

---

<sup>285</sup> „...nada bueno puede hacerse con respecto a nuestras castas, si la ley y la opinión no se purifican antes de la visible inconsecuencia de calificar como bárbara nuestra esclavitud civil, y vincular su infamia en las entrañas y sangre de todos los descendientes de aquel tronco desgraciado.“ ARANGO Y PARREÑO, „Representación de la Ciudad de la Habana...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 160

<sup>286</sup> Idem

<sup>287</sup> Ibidem, II, 161

narozené otrokyním zůstaly otroky, ale spíš než podporu porodnosti prosazují zachování dovozu dalších otroků na Kubu.

Další výtky je směřovaná k Argüellesovi, který se domnívá, že zamezení dalšího obchodu se budou pánové lépe chovat ke svým otrokům a budou podporovat jejich porodnost, stejně jako tomu je v britských koloniích. Opět autoři kritizují zástupcovu neznalost, protože britské kolonie na rozdíl od Kuby již měly dostatek otroků i potřebný poměr otrokyň, což na Kubě není a proto je tato úvaha zcela neopodstatněná.<sup>288</sup>

Nedostatek otrokyň dávají za vinu španělským moralistům, kterým se nelíbilo soužití jedinců opačného pohlaví bez řádného sňatku, a naopak podporovali celibát u otroků narozených v polygammním prostředí.<sup>289</sup>

Následuje souhrn historických událostí, které pozitivně ovlivnily rozkvět Kubu a také informace o počtu dovezených otroků v jednotlivých obdobích a kolik žen mezi nimi bylo, dále aktuální počet kubánských otroků, svobodných barevných a bílých a všechna tato data jsou dána do kontrastu s Británií, aby pak autoři dokázali, že Kuba má obrovský potenciál a hlavní brzdou rozvoje je akutní nedostatek otroků. Svými úvahami vyvrací Argüellesovo tvrzení o zajištění reprodukce otroků a lepším chování pánů – vlídnější chování nenastane tam, kde je otroků stálý nedostatek a bez dostatečného počtu otrokyň není možná reprodukce.<sup>290</sup> Předchozími výpočty navíc jasně prokazují, za jakých podmínek k reprodukci dochází: “Kde se rozmnožují teď a množili se vždy, k naší hlavní škodě; to jest v obcích.”<sup>291</sup>

Jako důvod rychlého rozmnožování uvádí „lenost a prostopášnost“ otrokyň, jež se po propuštění projeví a většina z nich má poté větší počet potomků. Kvůli tomu je už na Kubě stejný počet svobodných barevných a otroků a spolu dohromady převyšují počet bílých. Okamžitý zákaz dovozu otroků podle autorů “způsobí nelidské důsledky v zániku barevných tam, kde jsou užiteční, dál by rostl jejich počet tam, kde jsou škodliví a nechal by bílé bez prostředků, které potřebují k živobytí a podpoře anebo k tomu, aby se nestali obětí zkaženého hejna městských barevných a mulatů.”<sup>292</sup>

---

<sup>288</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Representación de la Ciudad de la Habana...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 162

<sup>289</sup> Idem

<sup>290</sup> Ibidem, II, 162-166

<sup>291</sup> Ibidem, II, 166

<sup>292</sup> “...iba a producir los inhumanos efectos de extinguir la especie negra donde es conveniente, de que siga creciendo donde es dañosa, y deja la blanca sin los medios que necesita para su subsistencia

V této části tedy autoři došli až tak daleko, že hájí další dovoz barevných otroků právě proto, aby si díky nim bílí udrželi kontrolu nad kolonií i přes rostoucí počet svobodných barevných.

Poté přecházejí do tematiky náboženské a připomínají, že samotná církev podporovala odvoz otroků z Afriky, aby je tak uchránila před zatracením. Píší, že se nepovažují za původce ani nástroj tohoto zla a že se snaží vyhybat nekalým záměrům. Odmítají, že by se otroci na svém rodném kontinentu měli lépe a dokazují to na příkladech neúspěšných filantropických aktivit ve Sierra Leone. Pokud se tedy ukončí obchod s otroky, Afričané navždy zůstanou divochy bez možnosti nápravy.<sup>293</sup>

Díky kubánským otrokům získává španělská koruna nesmírné zisky, a pokud je tedy pravdou, že se na Kubě mají otroci lépe než ve své rodné zemi a mají navíc možnost získat svobodu pro sebe i své potomky, není důvod, proč by měl být následován abolicionismus ostatních zemí, kde se otroci tak dobře nemají.<sup>294</sup>

Následuje kritika ostatních zemí a hlavně Británie, která se zaměřuje na ochranu Afriky, přičemž by se měla v první řadě starat o budoucnost otroků, které už odtamtud odvezla, anebo Pensylvánie, kde sice zrušili otroctví, ale dále už neupravili zákony pro svobodné barevné a jejich potomky.<sup>295</sup>

Navrhují, aby se věci řešily po pořádku a podle nich by bylo přijatelné převážet africké divochy do civilizovaných kolonií, kde jim bude otevřena cesta ke svobodě a k užívání veškerých občanských práv. Pokud se tedy podaří vše upravit podle daného návrhu, nebude nutné otroctví ani obchod s otroky zakazovat.<sup>296</sup>

Jako další důvod, proč je vyloučený okamžitý zákaz dovozu, je případné poškození plantážníků, kteří, počítajíc s možností získání otroků, investovali do nákupu pozemků a haciend a, pokud nebudou mít možnost zajistit na nich pracovní sílu, přijdou o investovaný kapitál.<sup>297</sup>

---

y fomento, o para ponerse en estado de no ser víctima del corrombido enjambre de negros y mulatos urbanos." ARANGO Y PARREÑO, „Representación de la Ciudad de la Habana..." In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 166

<sup>293</sup> Ibidem, II, 167

<sup>294</sup> Ibidem, II, 167-168

<sup>295</sup> Ibidem, II, 168

<sup>296</sup> Idem

<sup>297</sup> Idem

Další kritika směřuje k zástupci Pérez de Castro, podle něhož by se měl zakázat obchod s otroky, ale o otroctví ústava pojednávat nemá, protože toto téma jí nenáleží. Autoři namítají, že nikde není psáno, co do ústavy patří a co ne. Podle nich by ústava měla zahrnovat obchod s otroky a jasně stanovit, jak se bude s ohledem na danou problematiku postupovat.<sup>298</sup>

Opakují, že “dřív, pane, je třeba myslet na politické otročení těchto území než na otroctví občanské, dřív na Španěly než na Afričany, dřív ustanovit práva a požitky, které tu má zahrnovat občanská příslušnost, než stanovit velikost a počet příležitostí, které se pro tyto požitky mají otevřít či zavřít barevným lidem...”<sup>299</sup>

Kritizují, že se na Kubu nemohou stěhovat ani katoličtí cizinci, zatímco je zde voženo velké množství pohanských Afričanů, kteří zde zemřou jako nevěřící. Naopak Portugalsko, aby podpořilo růst bílé populace a nahradilo tak otrockou pracovní sílu, povolilo, aby se do Brazílie stěhovali i cizinci vyznávající jiná náboženství.<sup>300</sup> Aby zdůraznili potřebu imigrace evropských přistěhovalců k posílení stability kolonie, opět se vrací k haitské tematice a varují před nebezpečím ze strany krále Henryho Christopha, který může snadno získat statisíce vojáků právě z řad otroků v ostatních koloniích a může na svou stranu dostat i celou Afriku.<sup>301</sup>

Podporují tedy návrh zástupce Alcocera zajistit dovoz bílých imigrantů, v ostatních bodech s ním ale zásadně nesouhlasí a navíc ho obviňují ze špatné informovanosti a snahy manipulovat s ostatními zákonodárci. Alcocer totiž ujišťoval, že chce pouze zakázat obchod s otroky a zmírnit otroctví, autoři ale dávají za pravdu zástupci Gallegovi, který upozorňuje, že zákaz dovozu otroků s určitostí povede k úplnému zániku otroctví v koloniích a odmítnutím zákonu svobodného lůna se tento zánik jen oddálí.<sup>302</sup>

Pak se opět vrací k výstupu Argüella a nejprve vyvrací tvrzení, že by otroctví bylo v rozporu s přírodou. Podle nich se lidé sice rodí svobodní, nicméně člověk zavedl otroctví už od pradávna a omezoval lidskou svobodu, otroctví existovalo i v obci Boha a i v zemích, kde se tolik dbalo na lidská práva, otroctví přetrvávalo bez přerušení. V samotném Španělsku

---

<sup>298</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Representación de la Ciudad de la Habana...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 171

<sup>299</sup> „antes, Señor, es pensar en la esclavitud política de estas regiones, que en la esclavitud civil; antes en los españoles, que en los africanos; antes fijar los derechos y los goces que aquí debe tener la ciudadanía, que determinar el tamaño y número de las puertas que para estos goces deben abrirse o cerrarse a las gentes de color...” Idem

<sup>300</sup> Ibidem, II, 172

<sup>301</sup> Ibidem, II, 176

<sup>302</sup> Ibidem, II, 177

otroctví trvalo až do objevení Ameriky. Následuje výčet všech výhod a výsad, jakým se ve španělské říši těší otroci a která měla otroci zapovězena i v těch nejsvobodnějších státech, jako například Řecko. Připomínají, že princip otroctví se řídí podle zákona silnějšího a stejně jako tomu bylo u válečných zajatců ve starověku, i novodobí otroci jsou zajatci z bojů, které proti sobě vedou v Africe. Zásadní rozdíl vidí v tom, že starověcí otroci byli na stejné úrovni vyspělosti a svému pánovi nic nedlužili, zatímco kubánští otroci mají vděčit za to, že byli odvezeni ze země divochů do světa, kde se můžou těšit tolika výsadám.<sup>303</sup>

Dále opravují jeho výrok, že vzdělané národy již otroctví zakázaly, a vysvětlují, že jediná země, která otroctví kdy zakázala, byla Francie v období revoluce a ta dala celému světu odstrašující příklad v podobě Saint Domingue. O zákazu otroctví zatím neuvažují ani Britové a co se týče Pensylvánie, kde otroctví skutečně zaniklo, tam otroci získali svou svobodu díky šlechtivosti svých pánů anebo si sami vykoupili svobodu, žádný zákon zde ale nenapadl vlastnické právo, jak tomu teď chtějí někteří zástupci v Cádizu.<sup>304</sup>

Nelíbí se jim ani navrhované nařízení, aby otrok až do své smrti anebo osvobození setrval u současného pána bez možnosti přejít k jinému. Odmítají, že by tento návrh byl ku prospěchu pánů i otroků, naopak podle nich by toto nařízení poškozovalo obě strany – majitel nebude moci prodat otroka v případě, že ho už nebude potřebovat a otrok zase ztratí záruku, kterou doposud disponoval, a tou je změna pána v případě, že s ním bude krutě zacházeno.<sup>305</sup>

Opět užívají příklad Francie a Saint Domingue, aby demonstrovali, jak je nebezpečné veřejné projednávání celé této záležitosti. Uvádí, jak se zprávy o událostech v Cádizu rychle rozšířily po celém ostrově a vznikly tak různé smyšlenosti a nepravdy, které ohrožují bezpečnost ostrova. Varují před riziky, které může způsobit veřejné projednávání, pokud se tato informace dostane mezi otroky, a vysvětlují, že podobná zpráva v nich vyvolá různé naděje a myšlenky, což může vést až k vypovězení poslušnosti, stejně jako tomu bylo na Saint Domingue.<sup>306</sup>

Třetí bod je velice stručný. Autoři zde zdůrazňují přítomnost otroků na všech venkovských statcích na Kubě a závisí na nich veškerá ekonomická odvětví na Kubě. Podle nich není vhodnějších lidí, kteří by snášeli tvrdou práci v horkém kubánském klimatu a jejichž

---

<sup>303</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Representación de la Ciudad de la Habana...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 178-179

<sup>304</sup> Ibidem, II, 179-180

<sup>305</sup> Ibidem, II, 180-181

<sup>306</sup> Ibidem, II, 182

získávání by bylo stejně efektivní. Jsou si vědomi, že tyto argumenty již pozbyly své dřívější účinnosti a proto se snaží prosadit cestou práva.<sup>307</sup>

Vyzdvihují svou nestrannost, nezištnost, čistotu úmyslů a pravdivost svých argumentů a dodávají, že kolonie by mohly existovat i bez otroků, nicméně negenerovaly by své metropoli takové zisky a také namítají, že to, co již bylo zavedeno a ustanoveno, nelze rázem a bez rozvážení ukončit.<sup>308</sup>

Uznávají, že možná byla velká chyba začít na Kubu vozit otroky z Afriky, jednou už k tomu ale došlo a teď by se měli zaměřit na to, jak tento nedostatek napravit, ovšem s rozvahou a v takovém pořadí, jaké již bylo navrženo v předchozích odstavcích”.<sup>309</sup>

Varují před projednáváním tak citlivého tématu v tak nestabilní době a podle nich by se mělo postupovat opačně a nejdříve do ústavy zahrnout, jakými právy a výsadami mohou v koloniích disponovat svobodní barevní, jež jsou pro kolonii v současné době mnohem nebezpečnější, než otroci.<sup>310</sup>

Shrňme-li obsah všech tří bodů, hlavní myšlenkou celého textu je zamezit, aby v dané době došlo k jakýmkoliv změnám týkajících se otroctví a obchodu s otroky. Své argumenty opírají o příklady z jiných zemí, které jsou buď hodny následování anebo mají zákonodárce varovat, současně ale opakují, že Kuba a kubánské otroctví se od ostatních zemí liší a je tedy třeba k této problematice přistupovat individuálně. Vyzdvihují práva a výhody, kterým se těší kubánští otroci, hlavně reálné možnosti vykoupit si svobodu, protože otroci v jiných zemích tyto možnosti nemají.

Autoři hájí otroctví jako instituci doprovázející člověka odjakživa a prezentují jej jako cestu, jak opustit rodnou zemi a její barbarské zvyky, dostat se do civilizovaného světa, kde o něj bude postaráno v nemoci i ve stáří, možnost vykoupit si svobodu a získat stejná práva jako bílí obyvatelé.

Právě otázka přiznání práv je pro autory mnohem důležitější a naléhavější, než zákaz obchodu s otroky, protože svobodní barevní rychle nabývají na svém počtu a pokud budou nadále společností odmítání a nezískají stejná práva jako bílí, jejich nespokojenost způsobí, že budou

---

<sup>307</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Representación de la Ciudad de la Habana...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 184

<sup>308</sup> Ibidem, II, 185

<sup>309</sup> Ibidem, II, 185-186

<sup>310</sup> Idem



pro Kubu mnohem nebezpečnější než nesvobodní otroci. Autoři varují, že pokud se zakáže obchod s otroky, otroctví na Kubě dříve či později zanikne, kvůli chybějící pracovní síle přijdou bílí plantážníci a prakticky všichni kubánští obyvatelé o zdroj obživy a zůstanou tak bez prostředků, které potřebují k obraně proti rostoucímu počtu nespokojených svobodných barevných.

Co se týče svobody dětí otrokyň, autoři jsou jednoznačně proti a jako argument jim slouží jednak fakt, že o svobodné dítě by se neměl kdo postarat, ale důraznějším argumentem je zde právo na návrat investice vložené do výživy těhotné a neproduktivní otrokyně a do zajištění novorozence, dokud nedosáhne produktivního věku a nebude moci pánovi tuto investici vrátit.

Neznamená to ale, že by autoři byli zastánci podpory reprodukce otroků. Podle nich je mnohem efektivnější dovoz dospělých otroků přímo z Afriky a za tímto názorem si pevně stojí.

Pokud by k zákazu obchodu přeci jen mělo dojít, autoři trvají na ponechání lhůty, aby bylo možné na Kubu dovézt dostatečný počet otroků a otrokyň a byla zajištěna jejich reprodukce a pracovní síla do budoucna.

V každém případě ale varují před veřejným projednáváním této záležitosti, protože to by mohlo vést k opakování událostí ze Saint Domingue a ztrátě tak cenné kolonie. V tomto období autoři ještě nevyhrožují odtržením Kuby od Španělska v případě, že by byla abolice schválena. Důvodů k jejich zdrženlivosti může být hned několik. Autoři nechtěli zbytečně vyhrožovat v období, kdy situace ještě nenaznačovala, že k zákazu obchodu s otroky skutečně dojde, a také si byli vědomi možných represálií, které by vůči Kubě mohlo Španělsko zavést v případě její neposlušnosti.

Téma otroctví a obchodu s otroky se na kortesech neprojednávalo naposledy a v listopadu roku 1811 se strhla další diskuze. Arango ale opět zasáhl a podařilo se mu zajistit, že se další debaty na toto téma nebudou projednávat veřejně.<sup>311</sup>

Ústava byla vydána v březnu roku 1812 a zahrnovala mnoho změn, hlavně pro americké državy v zámoří, jež přešly ze stavu závislosti a podřazenosti vůči metropoli do rovnoprávnosti. Indiáni i mesticové získali veškerá práva, nicméně svobodným barevným a

---

<sup>311</sup> "Acta de la sesión celebrada por las Cortes el 23 de noviembre de 1813" In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 237

jejich potomkům zůstala tato výsada zapovězena. Tato práva byla možná přiznat jen jedincům ve formě odměny za zvláštní zásluhu.<sup>312</sup>

Nová ústava ponechala otroctví i obchod s otroky v platnosti, nicméně když se Ferdinand VII. vrátil na španělský trůn, rozpustil kortesy a ústavu zrušil.<sup>313</sup>

Další Arangův spis týkající se otroctví pochází z roku 1816. Mezitím se ve Španělsku odehrály různé změny – král Ferdinand znovu nastolil absolutistickou formu vlády a opět zavedl systém kolonií podřízených Španělsku. Proti těmto královým rozhodnutím se postavila většina zámořských držav a vypukla druhá fáze válek za nezávislost. Povstale kolonie hledaly oporu u Británie a nabízely, že po získání nezávislosti zruší obchod s otroky. Británie ale navázala spojení se Španělskem v boji proti Napoleonovi a bylo pro ni poté efektivnější přimět k zákazu obchodu metropoli a s ní spojené všechny její kolonie.<sup>314</sup>

Kuba jako jedna z mála kolonií proti Španělsku nepovstala. Nechtěla riskovat, že by otroci využili období nestability a došlo k podobné katastrofě jako na Saint Domingue. Španělská nadvláda znamenala pro Kubu záruku stability a také záruku přetrvání otroctví, protože otrocká pracovní síla na kubánských plantážích produkovala obrovské zisky, z nichž bohatla i královská koruna.

Španělská metropole tedy neměla zájem na zániku otroctví, jednak kvůli velkému bohatství, jež otroctví na Kubě a v jiných koloniích přinášelo, a jednak by taková změna mohla ohrozit oddanost Kubu vůči své metropoli. Kubánská kreolská sakarokracie se těšila silnému vlivu u královského dvora a Španělsko si v tak obtížné situaci nemohlo dovolit riskovat přízeň kubánských kreolů. Současně ale rostl tlak Británie, aby Španělsko obchod s otroky co nejrychleji zakázalo. Dvůr se tak ocitá ve velmi svízelné situaci, kdy je na něj vyvíjen tlak z obou stran a musí se rozhodnout, na kterou stranu se přikloní.<sup>315</sup>

K tomuto období se váže další Arangovo dílo s datací 15. února 1816, kdy vyjádřil postoj jednotlivých poradců pro Indie ohledně zákazu dovozu otroků.<sup>316</sup> Dílo je výsledkem diskuze

---

<sup>312</sup> RODRÍGUEZ O., Jaime E.: *La independencia de la América española*. México, Fondo de Cultura Económica. 1998, 118-119

<sup>313</sup> Ibidem, 130

<sup>314</sup> CLEMENTI, op. cit., 29

<sup>315</sup> Ibidem, 161-162

<sup>316</sup> ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: „Voto particular de varios Consejeros de Indias sobre la abolición del tráfico de negros“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 274

více ministrů s odlišnými názory, mezi něž patří i samotný Arango, můžeme tedy předpokládat, že zde budou převažovat jeho vlastní názory, jakožto autora daného textu.

Velký posun oproti předchozím Arangovým dílům je zaznamenán hned na počátku textu, kdy se autoři shodují na nutnosti zákazu tohoto obchodu, protože ostatní mocnosti již tak učinily a Británie vlastní mocné prostředky k tomu, aby dosáhla svých abolicionistických cílů. Španělsko by svou rezistencí ničeho nedosáhlo a naopak by podle autorů odmítnutí podrobit se britské vůli jen uškodilo.<sup>317</sup> Ihned poté dodávají: “Ale v žádném případě nemůžeme souhlasit, aby se obchod s otroky náhle zakázal”<sup>318</sup> a celý zbytek věnují důvodům, proč je okamžitý zákaz dovozu nevhodný. Opakuje se zde mnoho argumentů již zmíněných během zasedání na cádizských kortesech, nicméně autoři zde uvádí i důvody zcela nové, dříve nepoužité.

Opět připomínají příklad Británie a USA, které před zákazem poskytly přibližně dvacetiletou lhůtu na přípravu, a Portugalska, jež krom ponechání pětileté lhůty omezilo zákaz na získávání otroků z afrických pobřeží severně od rovníku.<sup>319</sup> V tomto směru nabádají, aby Španělsko následovalo příkladu, který se v těchto zemích již osvědčil, protože jeho nenásledování by mohlo způsobit velkou zkázu. Zákazem dovozu otroků by americké plantáže zůstaly bez možnosti nahradit zesnulé otroky novými, vzrostla by jejich cena na trhu a tím pádem i cena koloniálních produktů vyvážených do metropole. Majitelé plantáží by přišli o velkou část kapitálu a chtít okamžitý zákaz tedy podle autorů znamená “chtít, aby smutek a bída uvěznily země, kde nyní vládne veselí a hojnost.”<sup>320</sup>

Velká pozornost je dále věnována “smutnému osudu těch nešťastníků, jež už jsou otroky.”<sup>321</sup> Autoři upozorňují, že “Bez žen, se kterými by se oženili, stráví svůj hořký život v násilném a nesnesitelném celibátu, navždy připraveni o příjemnost a potěšení, která manželství poskytuje všem lidem, a především nešťastníkům.”<sup>322</sup> Zde autoři opět připomínají nedostatek otrokyň na plantážích, nicméně o tom se již hovoří dlouhou dobu a stále trvající převaha mužů na

---

<sup>317</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Voto particular...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 274

<sup>318</sup> „Mas de ningún modo podemos convenir en que el tráfico de negros se prohíba repentinamente.”

Idem

<sup>319</sup> Ibidem, II, 275

<sup>320</sup> „querer que el luto y la miseria hiciesen presa de los países donda ahora reinan la alegría y la abundancia” Idem

<sup>321</sup> „la triste suerte de los infelices que ya son esclavos” Idem

<sup>322</sup> „Sin mujeres con quienes casarse, pasarán su amarga vida en violento e insoportable celibato, privados para siempre de las dulzuras y consuelos que el matrimonio facilita a todos los hombres, y más particularmente, a los desgraciados.” Ibidem, II, 275-276

plantážích dokazuje, že majitele “nesnesitelný celibát” svých otroků příliš nezajímal. Ani autorům asi na štěstí otroků příliš nezáleží a jedná se jim spíše o zajištění reprodukce kubánských otroků.

Jako další argument ohledně poškození současných otroků autor uvádí, že s rostoucí cenou otroka bude pro něho mnohem těžší vykoupit si svobodu a jeho majitel nebude tak povolný k jeho propuštění. Protože majitelé se budou snažit z menšího se počtu otroků vytěžit stále stejné zisky, na každého otroka tak připadne mnohem více práce než dřív. A to vše proto, aby byli před otroctvím ušetřeni další Afričané: “Zajímáme se o barbary bez slušnosti a civilizace a kteří nikdy nevyužili své svobody k ničemu jinému než k prodávání se nebo požívání se mezi sebou, a zapomínáme na ty, které naše komunikace a naše výchova přetvořila v lidi myslící, pracovitě, podnikavě a křesťany.”<sup>323</sup> Kontrast mezi již civilizovanými a zbožnými otroky v koloniích a africkými barbary, kteří si své svobody neváží, je opět výsledkem autorovy snahy o pokračování obchodu s otroky, jež zde prezentuje jako nástroj šíření civilizace a křesťanské víry, jak už bylo dříve vyřčeno při zasedání kortesů. Je zde ovšem záměrně opomenuta skutečnost, že velké množství otroků na Kubě zahyne, aniž by přijali katolickou víru, což autor již dříve připustil v jiné souvislosti. Kubánského otroka autor povyšuje nad svobodného Afričana, klade zájmy civilizovaných nad zájmy barbarů, čímž chce přisvědčit k dalšímu dovozu otroků. Tak se ale z dalších barbarů stanou noví pracovití křesťané a z tohoto kruhu bude možné vystoupit pouze zajištěním reprodukce anebo přechodem na jiný způsob pracovní síly. Protože první možnost lze zajistit účelným dovozem afrických žen, autor jí v tuto chvíli dává přednost před podporou bílé imigrace, jež nelze Evropanům přímo nařídit a tato cesta by byla mnohem zdlouhavější.

Již bylo uvedeno, proč by okamžitý zákaz poškodil plantážníky a otroky, teď autor svou pozornost vztahuje na zájmy samotného Španělska. Píše, že ostatní státy také za zákaz dovozu od Británie vyžadovaly odškodnění, a že když španělský král slíbil Britům zákaz do osmi let, také za to jistě něco chtěl. Britové teď chtějí lhůtu zkrátit na pět let a autor radí, aby se jim vyšlo vstříc, ale aby Španělsko vzneslo své požadavky na odškodnění, jímž by se zlepšil v současné době dost špatný stav královské pokladny. Pokud by ale Španělsko obchod zakázalo

---

<sup>323</sup> „Nos interesamos por unos bárbaros sin policía ni civilización y que nunca han usado de su libertad sino para venderse o devorarse, y nos olvidamos de aquéllos a quienes nuestra comunicación y nuestra enseñanza han hecho racionales trabajadores, industriales y cristianos.” ARANGO Y PARREÑO, „Voto particular...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 276

okamžitě, „Angličané neuvěří, že to obnáší nějakou oběť, protože jim bude dopřáno víc, než oni žádají” a Španělsko tak přijde o mocnou zbraň k vyjednávání.<sup>324</sup>

Opět varuje před reakcí kreolů na okamžitý zákaz dovozu, jež jim navždy odepře možnost zásobit se pracovní silou a odsoudí je ke zkáze. Absenci ostatních kolonií od těchto diskuzí vysvětluje skutečností, že jejich ekonomiky na otroctví zdaleka tolik nezávisí jako ekonomika kubánská. Stěžuje si, že volný dovoz otroků zatím nevyřešil jejich zoufalý nedostatek, hlavně kvůli válkám s Británií a Francií, korzárům z Cartageny a samotným Britům, jež zajímají španělské lodě vezoucí otroky.<sup>325</sup>

Jak již v předchozích Arangových textech, i zde se vrací k tematice Saint Domingue a ubezpečuje, že na ostrově je stále méně otroků a bílí stále početně převyšují a tato převaha nebude narušena za pouhých pět let následného dovážení otroků. Navíc podle něho není možné, aby se na Kubě opakovala souhra takových nešťastných náhod, které společně způsobily zkázu oné francouzské kolonie.<sup>326</sup> Už zde nepíše o nutnosti dovozu otroků pro zachování stability ostrova, jak tomu bylo v textu z roku 1811, ale limituje se na ujištění, že další dovoz otroků kubánskou bezpečnost neohrozí.

V další části textu se autor věnuje obhajobě existence obchodu s otroky a otroctví samotného. Opakuje se ve výčtu starověkých států i moderních velmocí, jež využívají otroky, z čehož vyvozuje, že: „Na světě byli vždy otroci a dále budou.”<sup>327</sup> Dodává, že, i samotné církevní řády vlastnily haciendy s africkými otroky a to vše jen dokazuje, že názory o nespravedlnosti instituce otroctví v historii nikdy nikoho nezajímaly. Různé mocnosti podporovaly otroctví v Americe po tři sta let a teď by podle autora bylo zvláštní, kdyby ho zrušily jen proto, že je Británie vyvedla z jejich slepoty svými argumenty o lidských právech.<sup>328</sup>

Obhazuje zotročování Afričanů, protože se jedná o zajatce z válek, kteří by jinak byli pobiti anebo snězeni, místo toho jsou ale prodáni do otroctví. Ujišťuje, že žádný z kubánských osvobozených otroků by se nechtěl vrátit do své země a že samotní *bozales* se stydí za svůj původ a za toto zařazení, stejně jako je tomu například u evropských kajícníků.<sup>329</sup> Zde zase

---

<sup>324</sup> „los ingleses no crearán que en esto se hace ningún sacrificio, puesto que se les concede aún más de lo que solicitan.” ARANGO Y PARREÑO, „Voto particular...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 276-277

<sup>325</sup> Ibidem, II, 278

<sup>326</sup> Ibidem, II, 278-279

<sup>327</sup> „En el mundo ha habido siempre esclavos y los habrá.” Ibidem, II, 279

<sup>328</sup> Idem

<sup>329</sup> Ibidem, II, 280

autor zcela účelně opomíjí zamyšlení se nad tím, který ze současných afrických obyvatel by se nechal dobrovolně prodat do otroctví, aby se tak z něho stal civilizovaný a dobře vychovaný křesťan...

Autor uznává existenci přehnané krutosti na otrocích ze strany majitelů anebo obchodníků, podle něho se ale jedná o ojedinělé případy a není to tak dostatečný důvod k zákazu celé instituce: "Ačkoliv by obchod s otroky byl tak nespravedlivý jako se zvažuje, není proto nezbytné ihned ho zakazovat."<sup>330</sup> Píše, že povolení pokračování dovozu nikomu nic nenařizuje a komu se dovoz otroků nelíbí a považuje jej za nezákonný, ať jej jednoduše neprovozuje. Podle autora je otroctví v souladu s přírodními a božími zákony a "nejdříve se musí poslouchat Boha než lidí."<sup>331</sup>

Na základě těchto argumentů autor v závěru textu shrnuje své názory a radí, aby byl okamžitě zakázán nákup otroků v Africe severně od rovníku, přičemž nákup jižně od rovníku bude povolen až do 22. dubna 1821. Požaduje, aby Británie odškodnila majitele lodí, které doposud zajala a také chce záruku od Británie, že nebude zajímat lodě, jež nakupují otroky jižně od rovníku. Jeho posledním požadavkem je podpora bílé imigrace k zajištění pracovní síly na Kubě.

V tomto textu se Arango projevuje jednak jako abolicionista i jako zastánce otroctví. Už tak rázně nebojuje proti zákazu dovážení otroků jako dříve, naopak je s nutností zákazu smířen a pouze se jej snaží oddálit o pět let. Arango si v tomto období uvědomuje tlak Británie i to, že Španělsko nemá dost prostředků ke kladení odporu proti ekonomicky tak mocné velmoci. Zákaz dovozu už tedy přijímá jako nutnost a snaží se alespoň zmírnit jeho následky pomocí různých opatření. Co se týče otroctví jako takového, v tomto textu jej Arango stále hájí jakožto ekonomicky nutnou instituci, jež je navíc prospěšná pro Španělsko, jeho kolonie i pro samotné otroky. Jak již dříve zmínil, otroctví je podle něho v souladu s božími i přírodními zákony a prezentuje jej zde jako nástroj šíření civilizace a křesťanství, jehož efektivita je umocněna vysokými zisky, jež tak Španělsku z kolonií plynou.

O otroctví se autor zmiňuje i za půl roku v díle pojednávajícím o nutnosti zavedení volného obchodu s Havanou. Upozorňuje, že kubánský obchod zatím kvete díky současnému

---

<sup>330</sup> "Aunque el tráfico de negros fuera tan injusto como se pondera, no por eso sería necesario prohibirle inmediatamente." ARANGO Y PARREÑO, „Voto particular..." In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 280

<sup>331</sup> "...primero se debe obedecer a Dios que a los hombres..." Idem

nenasycenému evropskému trhu s koloniálním zbožím, je ale nezbytné snažit se vyrovnat s Brazílií, která v budoucnu může svou konkurenční silou Kubu vytlačit ze světového trhu.<sup>332</sup> Podle autora se Brazílie pyšní mnoha přednostmi, mezi něž patří ochrana od přítomného krále, silné námořnictvo, britská ochrana, nízká cla, svobodný obchod, prakticky neomezené množství úrodné půdy a také přístup k bezpočtu levných otroků, které získává přímo z Afriky. I přes snadný přístup k otrokům se ale Brazílie snaží nalákat bílé imigranty a nabízí jim různé výsady, jako například udělení občanství, jistot a dalších výhod.<sup>333</sup> Arango poté dává výčet opatření, jež jsou pro Kubu nezbytná, aby se svými produkty mohla Brazílii vyrovnat, a mezi ně patří i zajištění dostatečného počtu pracovní síly.<sup>334</sup>

Způsoby, jak pro Kubu zajistit pracovní sílu, dále rozvádí v samostatné kapitole. Podle jeho výpočtů je Kuba díky své úrodné půdě schopna uživit až 8 milionů lidí místo současných 600 tisíc. Většina haciend a plantáží má nedostatek pracovních sil a ten je nutné co nejrychleji uspokojit a zvýšit tak efektivitu kubánské produkce. Uznává možné nebezpečí způsobené nárůstem počtu africké populace na Kubě, ale opět připomíná, že za pět let se nestihne dovézt tolik otroků, aby to narušilo bezpečnost ostrova, pokud budou dodržována jistá opatření.<sup>335</sup>

Zároveň už ale autor naléhá na podporu evropské imigrace, jakožto jeden z prostředků zachování stability ostrova. Souhlasí se španělskou vládou, že nechce povolit svobodu náboženství a proto pro Kubu žádá stejné opatření, jež bylo uděleno Portoriku, tedy možnost k nastěhování pro všechny katolíky z jakékoliv země.<sup>336</sup>

Podle autora nestačí jen udělit cizincům možnost nastěhování, ale je třeba, aby i samotní velvyslanci v Evropě aktivně hledali nové imigranty a poté by se jim hned mělo udělit občanství, právo vlastnit půdu a uzavřít sňatek, aby se takto zajistilo, že na Kubě zůstanou.<sup>337</sup> Přiznává, že mnohem prospěšnější by byla imigrace samotných Španělů, což by posílilo pouto mezi kolonií a metropolí, tato možnost ale podle autora není příliš reálná a distancuje se od

---

<sup>332</sup> ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: „Ideas sobre los medios de establecer el libre comercio de Cuba y de realizar un empréstito de veinte millones de pesos“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 295

<sup>333</sup> Ibidem, II, 294

<sup>334</sup> Ibidem, II, 301

<sup>335</sup> Ibidem, II, 304

<sup>336</sup> Idem

<sup>337</sup> Ibidem, II, 305

dalšího vysvětlení.<sup>338</sup> Možná měl na mysli povahu Španělů, kteří se vyhýbají práci a o sotva by nahradili potřebnou pracovní sílu.

K otrocké tematice se autor v textu vrací ještě v souvislosti se zachováním bezpečnosti ostrova. Velkým nebezpečím pro Kubu je teď rychle se množící počet svobodných na Kubě a nebezpečná blízkost Haiti. Varuje před lhostejností, “jež by nechala utvořit útvary mnohem obávanější než Maurové ve Středozeří.”<sup>339</sup>

Dodává, že nestačí jen podporovat počet bílých na ostrově, protože svobodní barevní se rychle množí a jen na Jamajce a Santo Domingo dosahují jednoho milionu lidí. Všechny tři ostrovy jsou velmi blízko u sebe a barevní se tak mohou velmi snadno spolčit proti bílým. Podle autora “Kuba nemůže být zcela v bezpečí, pokud nebude bělit své barevné.”<sup>340</sup> Opět kritizuje, že Španělsko se sice pyšní tím, že se ke svým otrokům chová lépe než jiné mocnosti, nicméně nedělá nic pro svobodné barevné, kteří jsou doprovázeni “krutou a nekonečnou potupou.”<sup>341</sup> Míšenectví zde prezentuje jako způsob, jak “ztotožnit v Americe africké potomky s potomky evropskými”<sup>342</sup> což pomůže “vymazat jejich paměť.”<sup>343</sup> Arango věří, že míšení obou ras způsobí postupný zánik barevných na ostrově, protože podle přírody “černá barva ustupuje bílé.”<sup>344</sup> Míšenectví je podle autora tím nejúčinnějším opatřením, které může zajistit bezpečnost ostrova, “protože najednou sníží počet našich vnitřních nepřátel, když nás spojí v mulaty a posléze vybělí všechny naše barevné.”<sup>345</sup> Samozřejmě, jak již dříve uvedl, podporuje udělení veškerých práv pro svobodné barevné i pro mulaty. Je to vůbec poprvé, kdy Arango ve svém díle prosazuje míšenectví mezi černými a bílými a o to je zajímavější, že toto opatření považuje za to nejdůležitější. Lze usoudit, že Arango podporuje míšenectví mezi barevnými ženami a bílými muži, protože v bodě, kdy pojednával o nuceném celibátu dovezených otroků, ani přinejmenším nepřipustil možnost sňatku s bílými kreolkami a za tímto účelem se snaží o dovoz dostatečného množství afrických žen. Důvodem, proč se Arango tolik zastává podpory míšenectví, není jen zajištění bezpečnosti ostrova, ale také, což

---

<sup>338</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Ideas sobre los medios...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 295 305-306

<sup>339</sup> “dejando consolidar unos establecimientos mucho más temibles que los moros del Mediterráneo.” Ibidem, II, 306

<sup>340</sup> „Cuba no puede tener completa seguridad si no es blanqueando sus negros.” Ibidem, II, 306

<sup>341</sup> „cruel y eterna ignominia” Ibidem, II, 307

<sup>342</sup> „identificar en América a los descendientes de Africa con los descendientes de Europa.” Idem

<sup>343</sup> „borrar su memoria” Idem

<sup>344</sup> „el color negro cede al blanco” Idem

<sup>345</sup> „porque de pronto disminuye el número de nuestros enemigos domésticos, uniéndonos a los mulatos, y a la larga blanqueará todos nuestros negros.” Idem



zatím neuvádí, zajištění tolik potřebné a nedostatečné pracovní síly, která by nahradila otroky, až bude jejich dovoz zakázán.

Toto byl poslední Arangův text z druhého období, tedy doby, kdy byl ještě povolen dovoz otroků. Během zasedání kortesů Arango ještě ostře protestoval proti ukončení obchodu s otroky vůbec, zatímco v textech z roku 1816 je již Arango s nutností zákazu smířen a usiluje o zmírnění jeho následků a o oddálení zákazu alespoň na pět let.

Na rozdíl od předchozího období se v těchto textech už objevuje i obhajoba samotného otroctví jakožto instituce nezbytné, prospěšné a efektivní. Všechny Arangovy texty odráží situaci a potřeby dané doby a proto se obhajoba otroctví objevuje v jeho textech až nyní, kdy sílí britský abolicionismus a objevují se i hlasy po ukončení otroctví. Obhajobě ale není zatím věnován prostor, protože otroctví do té doby nezakázala ani samotná Británie a tudíž se kubánští kreolové nemusí abolicie tolik obávat. Nejenže se na tomto místě obhajoba otroctví objevuje poprvé, ale poprvé je v takové míře dáván důraz na samotné otroky a na prospěšnost, jež jim otroctví přináší. V tomto období je lze jasně vidět proměnu Arangova postoje vůči otrokům. V roce 1811 o nich ještě psal jako o barbarech nehodných soucitu, jichž se Kuba nemusí na rozdíl od svobodných barevných obávat, o pět let se jich už zastává a povyšuje je nad Afričany žijící v Africe. Instituce otroctví jim podle Aranga dává příležitost stát se civilizovanými křesťany s možností získat na Kubě svobodu a stát se občany. Proto také usiluje, aby svobodným barevným byla přiznána veškerá práva.

Hlavní opatření, jež navrhuje ke zmírnění následků zákazu dovozu otroků, je dovoz co největšího počtu otroků a otrokyň k nasycení veškeré poptávky na všech kubánských haciendách a plantážích a klade důraz na dovoz otrokyň, které zajistí reprodukci a tím se oddálí nevyhnutelný zánik otroctví. V textu Arango několikrát opakuje, že na Kubě je s otroky zacházeno lépe než v ostatních koloniích, ale je překvapivé, že v tomto období nevěnuje žádný prostor návrhům, jak zajistit mírné zacházení s otroky tak, aby se podpořila jejich reprodukce. Jako hlavní důvod nízké reprodukce uvádí nedostatečný počet žen, jež chce napravit právě podporou jejich dovozu.

I po odstrašujícím příkladu Saint Domingue autor stále podporuje nárůst počtu otroků (dovozem i reprodukcí) na Kubě a vysvětluje to tím, že otroci generují zisk pro bílé a ti tak získávají prostředky k zachování stability na ostrově. Nevidí takové nebezpečí ve velkém počtu otroků, ale v rychle množících se svobodných barevných, jež jsou společností marginalizováni a tím roste jejich nespokojenost. Arango navrhuje přiznat jim veškerá práva,

aby se lépe začlenili do společnosti. V tomto období se mění i Arangův postoj k podpoře reprodukce v závislosti na vnějších okolnostech. Dokud ještě nebylo jisté, že Španělsko dovoz otroků zakáže, prezentoval dovoz nových otroků jako hlavní zdroj pracovní síly. Když už ale bylo jasné, že k zákazu dříve či později dojde, již hovoří o jiných alternativách, mezi nimi i o reprodukci samotných otroků a o imigraci.

V tomto období Arango také poprvé otevřeně podporuje míšenectví mezi svobodnými barevnými a bílými. V mulatech vidí naději, jak sloučit dvě rozdílné složky obyvatel a zmírnit tak napětí mezi nimi a hlavně je to podle něho řešení, jak snížit počet barevných na Kubě (tzv. *blanqueamiento*).

Krom podpory dovozu otroků a míšenectví Arango také usiluje o zajištění bílé imigrace na ostrov a to ze stejného důvodu. Požaduje, aby Španělsko povolilo příjezd a usazení katolických cizinců z jakékoliv země, protože každý bílý imigrant je pro Kubu velikým přínosem a nemělo by se jim tedy v usazování na Kubě bránit.

Otázkou je, do jaké míry můžeme v této fázi Arangovy tvorby autora nazývat abolitionistou. Na několika místech se otroctví zastává a považuje jej za instituci prospěšnou pro všechny strany a dokonce i pro samotné otroky, jež funguje v souladu s přírodními i božími zákony. Mění se ale jeho postoj k obchodu s otroky. Už od počátku své tvorby jej prezentuje jako hanebný a nelidský, ale zároveň velice potřebný a nezbytný. S ukončením tohoto obchodu se smířil až v době, kdy to bylo nevyhnutelné vzhledem k silnému tlaku Británie a snaží se alespoň zmírnit následky této razantní změny.

#### 2.4. Třetí období Arangovy tvorby (po roce 1820)

Ve dvacátých letech 19. století se odehrálo mnoho událostí, jež otřásl Evropou i Amerikou. Španělsko se vzpamatovávalo z definitivní ztráty svých zámořských kolonií krom Kubu, Portorika a Filipín, jež proti jeho nadvládě nepovstaly. V roce 1821 vypršela lhůta ponechaná na dovoz otroků a od té doby byl veškerý obchod s otroky v rámci španělské říše nelegální. Protože se na Kubu stihlo dovézt velké množství otroků (sám Arango byl členem komise, která měla za úkol připravit Kubu na ukončení obchodu), ihned po zákazu tento obchod polevil. Cukr už byl v této době hlavním kubánským zbožím a velké plantáže stále potřebovaly nové a nové otroky, proto se brzy po zákazu znovu začal rozvíjet ilegální obchod. Kontraband s otroky ale není pro Kubu ničím novým, protože pašování otroci byli v předchozích obdobích vždy levnější a kontraband se rozvíjel hlavně na východě ostrova, která nebyla tolik kontrolovaná. Od dvacátých let ale postupně sílil na objemu i na významu a po r. 1821 bylo na Kubu dovezeno mnohem více otroků než kdy předtím.<sup>346</sup>

Arango se i v tomto období věnuje tématu otroctví, ale protože dovoz již byl na Kubě zakázán a neexistovala možnost, že by bylo znovu obnoveno, už se ve svém díle tohoto obchodu nezastává. V letech 1824-1825 byl jmenován intendentem provincie a v této významné funkci měl značný vliv. Kvůli vysokému věku a chatrnému zdraví ale Arango brzy dobrovolně opouští hlavní politickou scénu ostrova, ustupuje do pozadí a na veřejnosti se objevuje jen zřídka.<sup>347</sup> Do jeho smrti roku 1837 se jeho perem zrodila ještě řada hodnotných děl na různá témata, mezi ně patřilo i otroctví.

První dílo posledního období, kde se objevilo téma otroctví, pochází z března roku 1825 a Arango zde komentuje stížnost britského komisaře na přetrvávající dovoz otroků. Dovoz otroků zde opět nazývá „ohavným obchodem“<sup>348</sup> a píše, že je třeba „vyhnout se zlu, které různými způsoby odporuje veřejné morálce, klidu tohoto ostrova a dokonce i skutečnému užitku našeho zemědělství, které by se z tak zřetelných důvodů mělo zachovat stabilní.“<sup>349</sup> K zamezení kontrabandu zde Arango navrhuje, aby celnice kontrolovaly lodě připlouvající

---

<sup>346</sup> PÉREZ DE LA RIVA, op. cit., 12-13

<sup>347</sup> WHATLEY PIERSON, op. cit., 466

<sup>348</sup> „abominable tráfico“ ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: „Instruye de la reclamación que hizo el Comisario británico sobre la introducción de negros bozales y propone que se sujeten a la pena de contrabando los buques que no vayan y no regresen directamente de los puertos de Africa con cargamentos de efectos. Carta número 226.“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 391

<sup>349</sup> „evitar un mal que, de varios modos, se opone a la moral pública, a la tranquilidad de esta Isla y aun a las verdaderas ventajas de nuestra agricultura que, por motivos tan obvios, debiera en estos momentos mantenerse estacionaria.“ Idem

z Afriky, přičemž tyto lodě musí být naloženy zbožím, pro které pluly, a nesmí připlout prázdné ani zastavit se předem v žádném jiném přístavu.<sup>350</sup> Zde už Arango jednoznačně vystupuje proti obchodu s otroky a, ačkoliv bylo do roku 1821 jeho hlavním cílem dovézt na Kubu co největší množství otroků, jeho pozornost se teď soustřeďuje na zamezení kontrabandu. Jeho postoj je naprosto opodstatněný, jelikož obchod s otroky už byl zakázaný a Arango, zastávající velmi významný post intendenta, musel jednat v souladu se zákonem a pro dobro Kubu, jejíž zámořský obchod kontrolovalo britské námořnictvo.

Takto Arango prezentuje svůj odmítavý postoj k dovozu otroků. Jak ale píše Moreno Friginals, Arango ve dvacátých letech vystupuje proti obchodu s otroky, aby tak omezil vliv španělských obchodníků v kubánské politice.<sup>351</sup>

Na konci stejného roku Arango napsal králi dopis, kde varuje před nebezpečím, jež může pro Kubu nastat ze strany nově vzniklých republik. Hrozící blokáda by zruinovala Kubu závislou na mezinárodním obchodu a zásobování a pokud se Mexičané, Kolumbijci v čele s Bolíwarem a uprchlí kubánští kreolové rozhodnou k invazi na Kubu, ve které vidí hrozbu v podobě přetrvávajícího španělského vlivu v bezprostřední blízkosti, snadno zde rozpoutají otrocké povstání. Varuje, kolik má krom otroků Kuba dalších vnitřních nepřátel a souhrnně je nazývá *material inflamable* neboli „vznětlivou hmotou“, jež může v případě ohrožení způsobit zkázu ostrova. Protože Kuba nemá dost sil, aby se ubránila, Arango navrhuje Španělsku, aby přijalo nabídku Francie a Británie a uznalo existenci nově vzniklých republik. Bude mu tak zaručeno uchování Portorika a hlavně Kubu, jež už v té době podle Aranga měla mnohem vyšší hodnotu než Saint Domingue těsně před povstáním.<sup>352</sup>

Na konci roku 1827 Arango sepisuje jménem Královského konzulátu instrukce pro osobu vyslanou na Jamajku, aby tam zkoumala její pokroky v zemědělství. V této části opět popisuje, jaké mají ostatní země výhody oproti Kubě, a upozorňuje na naléhavost danou situací řešit zavčas, dokud ještě není trh s cukrem nasycen. Nejdřív navrhuje založení katedry chemie, jež by zajistila odborníky na chemické pochody při výrobě cukru a zajistila jeho lepší kvalitu, dále poukazuje na nutnost zkvalitnit cesty a snížit tak náklady na dopravu a nakonec

---

<sup>350</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Instruye de la reclamación...” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 391-392

<sup>351</sup> MORENO FRIGINALS, *El Ingenio*, 290

<sup>352</sup> ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: „Consulta sobre los riesgos que amenazan a Cuba al terminarse el año 1825” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 399-403

žádá o snížení poplatků uvalených na vývoz zboží.<sup>353</sup> V celé zprávě se autor téměř nezmiňuje o otrocích ani o pracovní síle. Píše jen, že je třeba inspirovat se na Jamajce o způsobu rozdělení a lepšího využití pracovních sil,<sup>354</sup> a při výčtu výhod, díky nimž Brazílie může vyrábět levnější cukr, mimo jiné uvádí, že má k dispozici bezpočet levných otroků z Afriky.<sup>355</sup>

Další Arangovo dílo z tohoto období reaguje na vydání Humboldtovy eseje „Politická esej o ostrově Kuba“ a Arango zde v jednotlivých bodech uvádí, v čem s autorem nesouhlasí a proč, popřípadě opravuje fakta, jež autor chybně uvedl kvůli nedostatku informací. Za pozornost stojí bod číslo VIII, kde autor nesouhlasí, že by se kdy zastával toho „ohavného obchodu“ a odkazuje na část svého díla z roku 1791, kde „ukazuje, že byl a vždy bude daleko od podpory, v tomto srovnání, tak ohavného obchodu, a že jen zamýšlel, jak zamýšlet měl, poukázat na odlišná pravidla, která měla být následovaná pro odlišný postoj, který měly k této záležitosti zahraniční ostrovy, naši sousedé.“<sup>356</sup>

V bodě číslo X zase upozorňuje, že při výpočtu úmrtnosti otroků je třeba rozlišovat právě dovezené otroky od těch aklimatizovaných, protože kupující nemohou ovlivnit, v jakém stavu jim byli otroci přivezeni. Znovu připomíná, jak je s otroky na Kubě dobře zacházeno, protože jejich porodnost je na některých místech vyšší než úmrtnost.<sup>357</sup>

V následujících letech Arango o otroctví příliš nepsal a jeho pozornost se soustředila hlavně na založení katedry chemie, jež měl na starosti.

K tématu otroctví se vrací až ve třicátých letech, kdy byl v lednu roku 1831 Radou pro Indie pověřen vyjádřit své stanovisko k otroctví na Kubě a sestavit zákoník upravující systém

---

<sup>353</sup> ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: „Informe del Real Consulado de la Habana, en el expediente para formar las instrucciones y proponer a la persona que se encargue de la comisión de pasar a Jamaica a examinar el estado de adelanto en que se halla esa isla con respecto al cultivo y elaboración de los frutos coloniasles“ In: ARANGO Y PARREÑO: *Obras...*, II, 411-431

<sup>354</sup> Ibidem, II, 420

<sup>355</sup> Ibidem, II, 414

<sup>356</sup> „manifiesta que estuvo y estará siempre muy lejos de sostener, con esa comparación, tan abominable tráfico, y que sólo pretendió, como debía pretender, demostrar con ella las diferentes reglas que debían seguirse para las distinta conducta que habían tenido en este asunto las islas extranjerias, nuestras vecinas.“ ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: „Observaciones al „Ensayo político sobre la isla de Cuba“, escritas en 1827“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 434

<sup>357</sup> Ibidem, II, 435

otroctví na ostrově.<sup>358</sup> Arango na toto pověření reaguje v srpnu téhož roku s omluvou za zdržení a vysvětluje, že odjel do Güines, do oblasti cukrových plantáží a „hlavního utrpení nebohých otroků“,<sup>359</sup> aby se tam daný úkol splnil. Pak se ale do jeho rukou dostaly první dva díly studie „Rozklad o zákazu otroctví v evropských koloniích“ a navrhuje nejdříve celé dílo přeložit, protože by ho rád použil. Překlad Arangovi jistou dobu trval a až v květnu roku 1832 odesílá „Vyobrazení pro krále o zániku obchodu s otroky a o prostředcích ke zlepšení osudu koloniálních otroků“<sup>360</sup> a k ní přikládá překlad zmíněného rozkladu a také překlad Moorova projevu ve Virginii, jež pojednává o stejném tématu. V úvodu této zprávy autor oznamuje, že v dané době se každá zem snaží zlepšit podmínky otroků a proto „Považuji za nemožné, aby zbožné Španělsko, které dalo v této věci už dřívější důkazy o své zbožnosti a rozvaze, bylo tím, kdo zůstane nehybným v tak kritickém okamžiku.“<sup>361</sup> Dále dodává, že není nutné sepsávat španělský otrokový zákoník, podobný těm z ostatních zemí, a navrhuje vydat je několik změn a nařízení a zaměřit se hlavně na podporu bílého obyvatelstva na Kubě a na zlepšení života na venkově, přičemž svoje návrhy rozděluje Arango do čtyř hlavních bodů.<sup>362</sup>

První bod pojednává o nutnosti efektivního zákazu dovozu otroků, na jehož nutnost a prospěšnost, jak píše, už upozorňuje několik let. Podle něho se Kuba nachází „v podstatné, abychom neřekli zahanbující, situaci, že jsme jediní, kdo pokračuje v provozování tak odporného obchodu.“<sup>363</sup> Odkazuje se na Francii, jež už obchod zakázala, na Brazílii, která dokonce pašeráky pokutuje a na Louisianu, jež zakázala i obchod s otroky v rámci států Unie. Přeje si, aby Kuba následovala jejich kroky a zamezila dovozu otroků. Protože již byl dovoz ze zákona zakázán, dodržování teď závisí na výkonné moci. Uznává, že je to nelehký úkol vzhledem k výnosnosti kontrabandu a práce otroků, nesnadné kontrole pobřeží a také značné

---

<sup>358</sup> ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: “Carta al Secretario del Supremo Consejo de Indias en que el autor avisa estar traduciendo una “Memoria sobre la Abolición de la Esclavitud en las Colonias Europeas”” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 527

<sup>359</sup> „de los mayores sufrimientos de los nesgraciados negros“ Ibidem, II, 527-528

<sup>360</sup> ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: “Representación al Rey sobre la extinción del tráfico de negros y medios de mejorar la suerte de los esclavos coloniales” In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 529 - 536

<sup>361</sup> „Tengo por imposible que la religiosa España, que dió sobre la materia tan anteriores pruebas de su piedad y cordura, sea la que se mantenga inmóvil en el momento más crítico.“ Ibidem, II, 529-530

<sup>362</sup> Ibidem, II, 530

<sup>363</sup> „en la notable, por no decir vergonzosa situación de ser los únicos que continuamos haciendo tan asqueroso negocio“ Ibidem, II, 530

toleranci, ale odvolává se na to, že vše závisí na síle královských příkazů a na schopnostech a vůli hlavy ostrova.<sup>364</sup>

Druhý bod je zaměřen na nezbytnost potlačení obav z odlišné barvy pleti. I tento úkol je nelehký vzhledem k celým staletím trvající nerovnoprávnosti mezi lidmi odlišné barvy pleti. Nechce si brát příklad z francouzských ostrovů, kde byli barevní zrovnoprávněni unáhleně. Podle něho je nezbytné o daném kroku předem informovat a obyvatele na změnu připravit. Za tímto účelem navrhuje vytvoření rad sousedů v každé obci, aktivní zapojení starostů a ostatních zástupců a také distribuce přeloženého rozkladu tak, aby se dostaly do co nejširší veřejnosti. Velmi důležité je podle Aranga vzdělání a výchova obyvatel a také otevřený přístup k diskuzím. Dále navrhuje, aby se paralelně s tímto postupem vytvořily skupiny dvojic mezi bílými muži přivezenými přímo z Evropy a barevnými ženami a v těchto skupinách izolovaných od společnosti by zavládla rovnoprávnost bez rozdílů a ty by pak pomohly potlačit obavy ve zbytku kubánské společnosti. V závěru dodává, že je současně nezbytné dohlížet na barevné a zaměřit se hlavně na ty „emancipované“ v zájmu bezpečnosti ostrova.<sup>365</sup>

Třetí bod je zaměřen na nutnost změny aktuálního systému otroctví. Arango zde upozorňuje na kruté zacházení s otroky, kteří nejsou dostatečně živeni ani šaceni, musí nadměrně pracovat, nemají přístup k náboženské osvětě a jelikož jsou považováni za movitý majetek, v případě prodeje často dochází k rozbití rodiny. Píše, že „humanita a zájem státu a samotných majitelů volají po rychlém vyřešení takového a tak závažného zla.“<sup>366</sup> Toto řešení ale autor nevidí v dalších nařízeních a zákonech, protože by se stejně nedodržovaly, jak už je na Kubě zvykem. Na tomto místě se opět projevuje Arangova víra v sílu ekonomiky a zisku, když navrhuje, aby byli finančně odměňováni ti majitelé, na jehož plantáži porodnost otroků převyší jejich úmrtnost, a také pokutovat ty, u nichž tomu bude naopak. Tak budou mít majitelé další důvod k lepšímu zacházení s otroky a podpoře porodnosti, jež bude prospěšná pro všechny strany. K tomu je třeba ihned sdělit všem majitelům, že král chce, aby se k otrokům dobře chovali a dává výčet všech dílčích návrhů a nařízení, například dostatek stravy a odpočinku, zákaz práce v neděli, zákaz rozdělení rodiny prodejem, výuka náboženství atd.

---

<sup>364</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Representación al Rey...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 530 - 531

<sup>365</sup> Ibidem, II, 532-533

<sup>366</sup> „la humanidad y el interés del Estado y el de los mismos amos claman por el pronto remedio de tantos y tan graves males.“ Ibidem, II, 534

Předchozí opatření se týkala otroků na plantážích a co se týče otroků ve městě, zde autorova pozornost směřuje k místu u městských hradeb určenému k bičování otroků. Píše, že „Je vhodné zmírnit tuto nepřístojnost, ať už pro naše dekorum, nebo pro zabránění pohoršení, jež to vyvolá v cizinci, když za úsvitu slyší tolik švihání a sténání.“<sup>367</sup> Zde se autor neodvolává na humanitu nebo neštěstí trestaných otroků, ale větší důležitost teď přiřazuje obrazu Kuby v očích návštěvníků. Důvodem může být fakt, že cizinec se na Kubě spíše pohybuje ve městech, a je zde proto obrázek společnosti důležitější než na venkově, kam se cizinec zřídka dostane. V této době už s otroky na kubánských plantážích bylo skutečně zacházeno velmi krutě. Zde se proto Arango odvolává na nutnost lidskosti a soucitu, aby zapůsobil na zákonodárce. U majitelů plantáží používá efektivnější zbraň ve formě finančních výhod. V tomto období už Arango nepíše, že se na Kubě majitelé k otrokům chovají lépe než v jiných koloniích a naopak se snaží poukázat na realitu. Moreno Fragonals Aranga za tuto změnu postoje kritizuje, když ve svém díle *El Ingenio* píše, že Arango až po 34 letech, kdy je sám majitelem jednoho z největších cukrovarů, najednou zjistí, jak je s otroky krutě zacházeno, tedy, „objeví všechno, co popíral během 40 předchozích let a k čemuž denně docházelo v jeho vlastním cukrovaru «La Ninfa».“<sup>368</sup>

V posledním bodě Arango navrhuje postupné osvobozování otroků. Píše, jak si moc přeje zánik otroctví na Kubě, protože „zatímco přetrvává, slouží pro podporu obavy z odlišné barvy pleti.“<sup>369</sup> Nicméně autor varuje před unáhlením v této záležitosti a prozatím navrhuje jmenování komise, jež by situaci pozorovala a poté se k ní vyjádřila.<sup>370</sup>

Ke zprávě Arango přikládá kompletně přeložený „Rozklad o otroctví v evropských koloniích“ a spis o Moorově proslovu na kongresu ve Virginii. Arango sice není autorem těchto dodatků, nicméně ve svém textu se odvolává na jejich obsah. První díl rozebírá otroctví ve francouzských, britských a ostatních koloniích a dochází se zde k závěru, že skutečné podmínky otroků nezáleží tolik na zákonech, ale na samotných majitelích. Mírné chování k otrokům v minulosti na Kubě je zde vysvětleno špatným svědomím Španělů kvůli vymýcení

---

<sup>367</sup> „Conviene moderar este abuso, siquiera por nuestro decor, o por evitar el escándalo que debe causar al forastero, oír todas las madrugadas tantos latigazos y tantos gemidos.“ ARANGO Y PARREÑO, „Representación al Rey...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 535

<sup>368</sup> „descubre todo lo que había negado durante 40 años y que sucedía diariamente en su propio ingenio «La Ninfa»“ MORENO FRAGONALS, *El Ingenio*, 290

<sup>369</sup> „mientras exista, servirá de mucho apoyo a la preocupación del color.“ ARANGO Y PARREÑO, „Representación al Rey...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 536

<sup>370</sup> Idem



Indiánů a španělské kolonie jsou zde chváleny za to, že jako jediné respektují manželsky svazek mezi otroky.<sup>371</sup>

Druhý bod je zaměřen na následky, jež otroctví zanechává. V případě otroků autoři nesouhlasí, že by se otrok měl lépe než britský dělník a toto stanovisko je opřeno o následnou úvahu o lidské svobodě, jež je otrokům odepřena. Zajímavá je i část, kde autoři odmítají názor o přirozené nedokonalosti otroka tmavé pleti a dávají za příklad barevné jedince v Evropě, kde mohou zastávat vysoký poste ve společnosti, zatímco v Antilách nemají ani právo svědčit.<sup>372</sup>

Otroctví má negativní vliv i na majitele, protože u nich potlačuje soucit a rozvíjí brutalitu. Této krutosti si brzy přivykne i většina evropských přistěhovalců, jež se brzy zbaví svých filantropických názorů.<sup>373</sup>

Otroctví škodí i koloniím, které jsou tak v permanentním nebezpečí před možným povstáním, a také samotné metropoli, protože kolonie s otroky jsou pro ni finanční zátěží v podobě nutného dotování koloniálních produktů. Dále se autoři zabývají úvahami o úspěšnosti propuštění otroků na svobodu, což by podle nich zajistilo vyšší bezpečnost a ekonomický rozkvět. Uvádí velké množství příkladů míst, kde se vyplácí svobodná pracovní síla a jež jsou hodná následování.<sup>374</sup>

Autoři se tedy zastávají ukončení otroctví v koloniích, což ale naráží na vlastnické právo majitelů. Navrhují tedy postupné propouštění otroků se současným odškodňováním pánů. Okamžité ukončení je podle nich nepřipustné, jelikož není možné sehnat tolik peněz najednou, otroci se musí postupně učit žít svobodně a také by to mohlo vyvolat katastrofu.<sup>375</sup>

Postup, jež autoři navrhuje, je rozdělen do čtyř bodů – okamžitě ukončit obchod s otroky, potlačit obavy z odlišné barvy pleti, změnit současný systém otroctví a zavést postupné osvobození otroctví. Jedná se o totožné body, jež udává Arango ve své zprávě pro krále, jen jsou mnohem podrobněji rozepsané a doplněny o více úvah a faktů.<sup>376</sup> Arango ve své zprávě

---

<sup>371</sup> „Memoria sobre la esclavitud en las colonias europeas y particularmente en las francesas, mirando con igual atención el interés de los esclavos, el de sus amos, el de las mismas colonias y el de sus metrópolis“ In: ARANGO Y PRREÑO, *Obras...*, 537-552

<sup>372</sup> Ibidem, II, 552-560

<sup>373</sup> Ibidem, II, 560-562

<sup>374</sup> Ibidem, II, 562-577

<sup>375</sup> Ibidem, II, 577-579

<sup>376</sup> Ibidem, II, 579-606

pro krále již vypsál argumenty z této části, jež považoval za sobě vlastní, a proto zde nebudu zbývající část Pamětí shrnovat.

Druhým dokumentem, jež doprovází Arangovu zprávu z roku 1832, je Výtah z projevu o otročení černých vysloveného panem Moorem před zákonodárným sborem ve Virginii.<sup>377</sup> Tento text je zaměřen na otroctví existující ve Spojených státech a Moore zde zavrhuje otroctví jakožto instituci, jež kazí a ohrožuje lidskou společnost. Hlavní nebezpečí vidí v rychle se množící barevné a obává se jejich možné několikanásobné převahy v blízké budoucnosti. Otroctví navíc způsobuje, že bílí opovrhují prací na venkově a podléhají lenosti a zahálce. Ve společnosti bez otroků bílí pracují na polích a učí se manuálně pracovat už od dětství. Jako poslední uvádí fakt, že v případě napadení musí vždy část obrany hlídat samotné otroky a zbývá jich méně na obranu vnější, navíc u otroků nehrozí jen povstání, ale také vysoká pravděpodobnost, že se v případě války spojí s nepřítelem s vidinou získání svobody.<sup>378</sup>

V říjnu stejného roku píše Arango dopis španělskému zástupci Juanovi Gualberto Gonzálezovi v souvislosti s vydáním článku o Brazílii v *Revista Bimestre Cubana*, kde je mimo jiné citována část Arangovy Zprávy z roku 1811. Podle Aranga neměl být tento článek vůbec vydán, jelikož kvůli mladické nerozvážnosti autora způsobil bouřlivé reakce mezi obchodníky s otroky i jejich pány. Píše, že už dříve byly vydány informace o aktuálním poměru barevných a bílých na Kubě, ale nikdy nezpůsobily takový rozruch a obavy, jako v obsahu tohoto článku.

Stále trvá na nezbytnosti ukončení dovozu otroků, ale vzhledem k okolnostem a napjaté situaci je třeba zmírnit prostředky, které navrhl v předchozí zprávě, a „aby se vždy podávaly jako nevyhnutelný následek jednání a požadavků ostatních evropských vlád.“<sup>379</sup> Nyní navrhuje snížit počet protektorů otroků a osob, jež mají být s touto záležitostí seznámeni, a také žádá, aby se vše řešilo v tajnosti. Arango pro sebe žádá možnost všemu přihlížet a konzultovat postup s generálním kapitánem Kuby, jež je podle něho nezkušený a tedy i

---

<sup>377</sup> „Extracto del discurso sobre la esclavitud de los negros, pronunciado por Mr. Moore en la Cámara Legislativa de Virginia“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 607

<sup>378</sup> Ibidem, II, 607 - 614

<sup>379</sup> „y siempre se presentara como una consecuencia inevitable de la conducta y reclamaciones de las demás cortes de Europa.“ ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: „Carta a D. Juan Gualberto González sobre la efectiva abolición del tráfico de negros, con motivo de un artículo publicado en la „Revista Bimestre Cubana““ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 616

náchylný ke zmanipulování od zastánců obchodu s otroky, jež se v jeho společnosti nacházejí.<sup>380</sup>

Poslední Arangův text, ve kterém je otroctví zmíněno, pochází z června roku 1834. Jedná se o stručný dopis adresovaný ministrovi, ve kterém shrnuje výsledky své práce. Otroctví je věnován poslední odstavec, kde píše, jak moc si poslední dva roky přál změnit otroctví na Kubě a dodává: „28. května 1832 jsem zaslal radě své poslední práce o tak závažném a tak důležitém obchodu a nemohu skrýt údiv, jež u mě vyvolává, když vidím, že se v tom směru nedělají patřičná opatření.“<sup>381</sup> Arango touto poslední větou dává najevo, že už v dané věci udělal vše, co bylo v jeho silách, ale nemůže víc pomoci, když se jeho snaha mívá účinkem. Na dané téma už řekl a napsal vše, co bylo zapotřebí, a teď už vše záleží na ostatních.

Po přečtení Arangových textů napsaných po roce 1820 je zřetelné, jak se změnil jeho postoj nejdříve k obchodu s otroky a poté k otroctví samotnému. Rázem se z něho stal aktivní odpůrce obchodu s otroky a dokonce popírá, že by tomu kdy bylo naopak. I když přiznával, že Brazílie má obrovskou výhodu v přístupu k téměř neomezenému množství otroků za nízkou cenu, již nezamýšlí tento obchod na Kubě podporovat.

Postupně se na konci dvacátých let mění i Arangův postoj ke kubánskému otroctví. V otrocích již nevidí nástroj stability, jak tomu bylo dříve, ale prezentuje je jako nebezpečné vnitřní nepřátele, jež ostrov ohrožují. Tato změna souvisí i s tím, že dříve se otroků neobával, protože, jak vždycky psal, na Kubě s nimi bylo dobře zacházeno a v tom případě nemají důvod ke vzpourám. Teď už Arango otevřeně přiznává, v jak špatných podmínkách žijí kubánští otroci a snaží se to změnit ne ve jménu bezpečnosti Kuby, ale jménem humanity a soucitu. K humanitě se autor obrací, aby o svých názorech přesvědčil evropské zástupce, současně ale navrhuje finanční stimul pro kubánské plantážníky, aby zlepšili své chování k otrokům, protože moc dobře ví, jaký měla mezi nimi síla peněz vždy vliv.

V tomto období už tedy Arango vystupuje jako abolicionista, protože otevřeně hlásá po ukončení otroctví. Chce ale, aby byly veškeré kroky podnikány postupně, a varuje před jakýmkoliv unáhlenými změnami. Podle něho je otroctví původcem obav z odlišnosti barvy

---

<sup>380</sup> ARANGO Y PARREÑO, „Carta a D. Juan Gualberto González...“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 615 - 617

<sup>381</sup> „en 28 de mayo de 1832, dirigí al Consejo mis últimos trabajos sobre tan grave y tan transcendental negocio, y no puedo ocultar la admiración que me causa el ver que no se toman sobre esto las debidas providencias.“ ARANGO Y PARREÑO, Francisco de: „Carta al Ministro del Fomento General del Reino en que se da cuenta del estado de varis comisiones“ In: ARANGO Y PARREÑO, *Obras...*, II, 619

pleti a diskriminace svobodných barevných. Dokud bude podle něho otroctví přetrvávat, i svobodní barevní mohou znamenat pro ostrov hrozbu.

Arango v tomto období rozvíjí i některé ze svých dřívějších návrhů, například míšenectví jako nástroj stability ostrova a potlačení rasových nerovností. Tentokrát přichází i s lehce utopickou myšlenkou účelného vytvoření izolovaných komunit bílých evropských mužů a barevných žen, aby tak společnosti dokázal nesmyslnost rasové segregace.

Arango se tedy stal úplným abolicionistou až poslední dekáde svého života, nicméně obchod s otroky i otroctví na Kubě ho přežily o celá desetiletí.

### **3. José Antonio Saco**

#### **3.1. Život a zásluhy**

José Antonio Saco patřil mezi nejvýznamnější kubánské kreolské osobnosti 19. století. Narodil se ve městě Bayamo dne 7. května 1797. Stejně jako Arango, i on patřil do kreolské rodiny se španělskými kořeny. Jeho dědeček José Saco y Quiroga pocházel z Galície a přestěhoval se do kubánského Santiaga. Tam se mu narodil syn Joaquín Rafael Saco y Anaya, který vystudoval práva, odešel do Bayama, kde poznal Mariú Antoniu López, se kterou se oženil a měl dva syny a jednu dceru. José Antonio Saco y López patřil tedy do druhé generace kubánských kreolů.<sup>382</sup>

Jeho otec díky své pílì v oboru nabyl značný majetek a rodina se zařadila do vyšší společenské vrstvy. Patřily jim pozemky, dobytčí statky a zaměstnávali několik otroků.<sup>383</sup>

Sacovo bezstarostné mládí bylo roku 1806 zasaženo, protože mu zemřela matka. V roce 1811 zemřel i jeho otec a Saco tak ve svých 14 letech zcela osiřel. Ve sporech o dědictví a o opatrovnictví přišli sourozenci o značnou část majetku, což mladého Saca velmi poznamenalo. Kvůli nutné správě rodinného majetku na čas přerušil svá studia a poté odešel do Santiaga, kde na škole San Basileo El Magno studoval filozofii a práva.<sup>384</sup>

V Santiagu de Cuba bydlel Saco v domě svého strýce a poznal svou nastávající ženu Juanu Cisneros, jež byla jeho sestřenicí. Následně poté z Havany udělil plnou moc svému bratranci k uzavření sňatku s Juanou. Svatba se konala v říjnu roku 1816 v Santiagu, ale manželství nemělo dlouhého trvání. Saco se s Juanou sice nikdy nerozvedl, nicméně tři roky po svatbě ve svém textu vyjadřuje svůj názor o neplatnosti sňatků uzavřených na základě plné moci a ke své ženě se už nevrátil.<sup>385</sup>

Ačkoliv podle Saca měla studia v Santiagu vyšší úroveň než v jeho rodném Bayamu, ani tam se mu příliš nezamlouval styl výuky, kdy se učil dlouhé texty nazpaměť. Zanechal tedy filozofie a věnoval se pouze právům. Brzy Saca zaujala zpráva o Felixi Varelovi, který na

---

<sup>382</sup> OPATRŇ, Josef: *José Antonio Saco y la búsqueda de la identidad cubana*. Praha, Karolinum. 2010, 87

<sup>383</sup> TORRES-CUEVAS, Eduardo: La polémica de la esclavitud: José Antonio Saco. La Habana, Editorial de Ciencias Sociales. 1984, 5-6

<sup>384</sup> OPATRŇ, *José Antonio Saco...*, 91

<sup>385</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 13

universitě v hlavním městě vyučoval „skutečnou filozofii“. I přes nevoli své rodiny Saco odešel do Havany a tam svá studia roku 1819 úspěšně dokončil.<sup>386</sup>

Saco v Havaně studoval na škole Colegio Seminario de San Carlos, která už v 18. století vychovala první „osvícené“ kubánské kreoly. Pod vedením biskupa Díaz de Espada došlo k velkým změnám, na kterých se podílel i učitel filozofie Felix Varela. Právě Varela zavedl nový styl výuky, který se už nezakládal na scholastice, ale na racionalismu.<sup>387</sup>

José Antonio Saco se svým učitelem Felixem Varelou sdíleli vzájemné sympatie a Varela měl značný vliv na formování Sacových názorů a myšlenek. Varela byl poté zvolen zástupcem Kuby na liberálním sněmu v Madridu a jmenoval Saca svým nástupcem ve vedení katedry filozofie. Saco tak od roku 1821 vyučuje filozofii na škole Colegio de Seminario de San Carlos a má tak možnost svou prací ovlivnit řady studentů. Jako učitel byl Saco oblíbený a dosáhl mnoha úspěchů.

V roce 1824 se Saco rozhodl získat více zkušeností ze zahraničí a odjíždí do Spojených států, kde se mimo jiné věnuje studiu přírodních, morálních a politických věd. Pohybuje se nespolečnosti kubánských exulantů a znovu se setkává se svým učitelem Felixem Varelou, jež musel opustit Španělsko kvůli vpádu francouzských vojsk Svaté Aliance, obnovení absolutistické formy vlády Ferdinanda VII. a stíhání konstitucionalistů.<sup>388</sup>

V letech 1826-1828 Saco svůj pobyt ve Spojených státech přerušil a vrací se na východ Kuby, aby s mladším bratrem Juanem Nepomuceno vyřešil záležitosti dědictví po své zesnulé sestře. Svým návratem Saco také vyvrátil domněnky o tom, že se na Kubu kvůli svým liberálním názorům a kontaktům s Varelou vrátit nemůže.<sup>389</sup>

Po návratu do USA vystupoval Saco jako mluvčí kubánských kreolů. V New Yorku v letech 1829-1831 vydával spolu s Varelou časopis Mensajero Semanal zaměřený ekonomicky a politicky. Časopis si získal značnou prestiž a byl určen převážně kubánským kreolům.<sup>390</sup>

V tomto období Saco napsal několik významných prací zaměřených na problematiku kubánské společnosti a ekonomie. Za dílo „Rozklad o cestách na ostrově Kuba“ (*Memoria sobre los Caminos en la Isla de Cuba*) Saco získal první cenu v soutěži vypsane Vlasteneckou

---

<sup>386</sup> OPATRŇ, *José Antonio Saco...*, 91

<sup>387</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 34-35

<sup>388</sup> OPATRŇ, *José Antonio Saco...*, 73, 92-93,

<sup>389</sup> Ibidem, 94

<sup>390</sup> Ibidem, 95-96

společností, která tak chtěla motivovat kubánskou veřejnost k úvahám o tehdejších problémech koloniální společnosti. Protože soutěž byla anonymní, pro Saca hlasoval i Ramón de la Sagra, který ho neměl v oblibě. Saco získal první místo i za další dílo „Rozklad o zahálce“ (*Memoria sobre la Vagancia*), ve kterém uvádí důvody, proč se značná část kubánských kreolů nevěnuje žádnému povolání a marní svůj čas v hospodách, kasinech a nevěstincích, a poté navrhuje možnosti, jak tento problém řešit.<sup>391</sup> Saco se vzdal finanční odměny, kterou získal za první umístění, a částku věnoval na provoz škol, jež Vlastenecká společnost vedla zdarma.<sup>392</sup>

Do povědomí širší kubánské veřejnosti se Saco dostal během svých diskuzí s Ramónem de la Sagra. Celá diskuze začala kritikou de la Sagry zaměřenou na sbírku kubánského básníka Heredii, kde de la Sagra zpochybňuje schopnost kubánských kreolů k vyjadřování se v kastilštině. Saco se naopak zastává kreolských vědců, badatelů a umělců a napadá de la Sagru za jeho povýšenost založenou na jeho španělském původu. Celá polemika byla veřejností sledována, a když se Saco roku 1832 vrací na Kubu, už byl známý jako mluvčí a zastánce kreolské společnosti.<sup>393</sup>

Po návratu na Kubu se usadil v Havaně a brzy byl pověřen vedením Kubánského dvouměsíčníku (*Revista Bimestre Cubana*). Za toto jmenování vděčí Stálé literární komisi (*Comisión Permanente de Literatura*), jež existovala v rámci Vlastenecké společnosti, ale jejíž členové byli především mladí kreolové, Sacovi stoupenci a zastánci nových intelektuálních směrů. Vyhrazovali se oproti ostatním členům Vlastenecké společnosti, jež patřili mezi otrokářskou buržoazii, anebo byli jejími stoupenci a zastávali se tradičního uspořádání společnosti s otroky a již zavedených směrů. Sacovo jmenování tak znamenalo vítězství stoupenců nových směrů a idejí nad zastánci tradiční společnosti.<sup>394</sup>

Pod Sacovým vedením získal časopis takovou úroveň, jako do té doby žádná kubánská publikace. Byl zaměřen vědecky i kulturně a také kritizoval kubánskou otrokářskou společnost.<sup>395</sup> Časopis informoval kubánskou veřejnost o vydávané próze a poezii v Evropě a v Americe a také o odborných publikacích a o jejich ohlasech.<sup>396</sup>

---

<sup>391</sup> OPATRNÝ, *José Antonio Saco...*, 95-103

<sup>392</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 73

<sup>393</sup> OPATRNÝ, *José Antonio Saco...*, 105-112

<sup>394</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 77

<sup>395</sup> Idem

<sup>396</sup> OPATRNÝ, *José Antonio Saco...*, 118

Na počátku 30. let vydává Saco tři články, kde se vyjadřuje mimo jiné i na téma otroctví a obchodu s otroky. Kvůli svému kritickému postoji byl označen nebezpečným abolicionistou a zastáncem nezávislosti Kuby, poštvál proti sobě plantážníky a obchodníky s otroky a to v brzké době také přispělo k jeho vyhoštění. Juan Bernardo O'Gavan, prezident Vlastenecké společnosti, mu navrhl, aby se zřekl vedení časopisu, to ale Saco odmítl.<sup>397</sup>

Další událost, jejíž průběh odráží Sacovu povahu, se odehrál roku 1832, kdy byl Saco jmenován ředitelem školy Buena-Vista. Na škole došlo k incidentu mezi žákem a učitelem, na jehož stranu se Saco postavil a žák byl vyloučen. Majitel školy Mariano Cubí Soler ale na nátlak žákova otce, jež patřil do vlivných kruhů, přijal žáka zpět. Pro Saca bylo Solerovo jednání nepřijatelné a proto na post ředitele rezignoval.<sup>398</sup>

Brzy si Saco pohněval dalšího vlivného člena kubánské společnosti, samotného intendenta Claudia Martíneze de Pinillos. Prostřednictvím Kubánského dvouměsíčníku ho kritizoval za to, že v období epidemie cholery nezakázal kotvení lodí připlouvajících ze severoamerických přístavů, na které byla uvalena karanténa. Přiřknul mu vinu za rozšíření epidemie v Havaně, protože dal přednost ekonomickému zisku kolonie před ochranou života jejích obyvatel. Ačkoliv Saco vždy zastával ekonomické zájmy, v tomto případě dává jednoznačně přednost ochraně lidského života a zdraví. Pinillos Sacovi tuto kritiku neodpustil a brzy našel příležitost k protiútoky.<sup>399</sup>

Důvodů Sacovy nepohodlnosti pro mnoho kreolských a španělských funkcionářů bylo mnoho a situace se vyhrotila kvůli událostem spojených se vznikem Literární akademie. V rámci Vlastenecké společnosti se vyhranily dvě skupiny členů. První skupinu tvořili především bohatí kreolští plantážníci, majitelé cukrových plantáží s otroky a zastánci starého režimu, jejichž ideje se zformovaly během cukrového boomu v 90. letech 18. století.<sup>400</sup> Spadal mezi ně i Francisco de Arango y Parreño, majitel jednoho z největších tehdejších cukrovarů La Ninfa. Proti nim se vyhranila druhá skupina zastoupená mladými intelektuály, zastánci nových ideologických směrů, jež se nazývali *jóvenes ilustrados* neboli „osvícená omladina“ a které generální kapitán Tacón s despektem pojmenoval *jóvenes ambiciosos*, neboli „ctižádostivá omladina“. Do druhé skupiny patřil i José Antonio Saco.<sup>401</sup>

---

<sup>397</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 87

<sup>398</sup> Ibidem, 89

<sup>399</sup> OPATRŇY, *José Antonio Saco...*, 125

<sup>400</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 90

<sup>401</sup> Idem



Tato druhá skupina chtěla založit Literární akademii, jež by byla zcela nezávislá na Vlastenecké společnosti. Jejich žádost na vytvoření samostatného orgánu zaslaná přímo do metropole byla schválena díky tehdejší politickým událostem, jež vedly regentku Marii Cristinu k podpoře liberálů. Členové vlastenecké společnosti pro vyjádření nesouhlasu neuznali platnost založení akademie a tehdejší generální kapitán zakázal, aby se o této záležitosti psalo v tisku. Saco již měl připravenou reakci a i přes tento zákaz vydal v Matanzas článek *Justa defensa de la academia*, neboli „Oprávněná obhajoba akademie.“ Článek ostře kritizuje vedení Vlastenecké společnosti, především O’Gavana a Zambranu. Ti využili svých kontaktů a dne 17. července generální kapitán Sacovi vydá příkaz opustit Havanu a odjet do kubánského Trinidadu.<sup>402</sup>

Časem vyšlo najevo, kdo byl hlavním původcem Sacova vyhoštění – nikdo jiný než právě Pinillos, jeden z hlavních objektů Sacovy kritiky. To on přiměl Tacóna k tak zásadnímu činu. Sacovo vyhoštění bylo následkem vyostření situace mezi jeho osobou a kreolskými otrokáři spolu se španělskými obchodníky s otroky. Ačkoliv se Sacem sympatizovala řada mladých intelektuálů, jediným, kdo se otevřeně postavil na Sacovu stranu a proti jeho vyhoštění, byl Francisco de Arango y Parreño. Ačkoliv sám majitel plantáží s otroky, sdílel se Sacem obavy o kubánskou společnost. Saco odmítá prosit generálního kapitána, aby změnil rozhodnutí, a tak místo jeho věrný a dlouholetý přítel José de la Luz y Caballero píše dopis pro Tacóna, pod který se Saco podepsal. Nic už ale na rozhodnutí Tacóna nezměnilo, snad jen to, že mu vystavil pas a tak Saco neodjel do Trinidadu, ale do Velké Británie a poté do Španělska. Sacovo vyhoštění mělo dva následky – přestal se vydávat Kubánský dvouměsíčník a ze Saca se stal pro kubánské kreoly důležitým symbolem. Vlastenecká společnost mu zrušila členství, ačkoliv byl v minulosti dvakrát jmenován čestným členem.<sup>403</sup>

Na konci roku 1834 se Saco dostává do Evropy. Projede Británií a Francií a v prosinci přijíždí do Katalánska. V lednu roku 1835 dojel do Madridu a snažil se tam o vydání svých prvních děl napsaných ve vyhnanství. Vydání jeho práce bylo zakázáno censurou a Saco v listopadu odjíždí do Paříže, odkud se věnuje kritice koloniálního systému a obchodu s otroky. Znovu se začal věnovat přírodním vědám a zapsal se ke studiu chemie na universitě v Sorboně.<sup>404</sup>

Na podzim roku 1836 je Saco v kubánském Santiagu zvolen zástupcem do sněmu v Madridu, jež má za úkol schválit španělskou ústavu. Svému zvolení vděčí jednak svým přátelům a

---

<sup>402</sup> OPATRŇY, *José Antonio Saco...*, 126-129

<sup>403</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 98-103

<sup>404</sup> Ibidem, 104-105

stoupencům v rodné zemi a jednak své popularitě u kreolů na východě ostrova. Na konci roku přijíždí do Madridu, ale jeho účast na sněmu nebyla vítaná. Většina poslanců se postavila proti zapojení kolonií do sestavení ústavy. Jedním z nich byl i Argüelles, stejný zástupce, jež na sněmu v Cádizu žádal okamžitý zákaz dovozu otroků na Kubu. I zde hrálo v Argüellově rozhodnutí roli otroctví – nesouhlasil, aby se na tvorbě liberální ústavy podíleli zástupci z oblastí, kde přetrvává otroctví. I přes Sacův nesouhlas v dubnu roku 1837 speciální komise schválila vyloučení zástupců kolonií z ústavodárného sněmu. Tento akt je Sacem ostře kritizován, ale rozhodnutí komise už nemohl zvrátit.<sup>405</sup>

Po tomto neúspěchu se Saco rozhodl opustit politickou scénu a věnoval se více historii a chce své názory prezentovat na jejích příkladech. Mezi lety 1837 a 1845 Saco nepublikuje a věnuje se sběru materiálů pro své dílo o historii otroctví. Cestuje po Španělsku, Portugalsku, Francii a Itálii a ze zdravotních důvodů vždy tráví zimu v nějakém jižním přístavu, např. Montpellier. V tomto období je zcela odkázán na finanční pomoc svých přátel, jež ho podporují ve studiu a publikační činnosti. Během cestování poznává život evropských obyvatel ve více metropolích a také se setkává s mnoha kubánskými kreoly, mezi nimi byl i jeho dávný přítel José de la Luz y Caballero. V roce 1842 mu bylo dovoleno vrátit se do vlasti, ale Saco se rozhodl zůstat, protože se obával, že by na Kubě nesměl již publikovat.<sup>406</sup>

V roce 1845 Saco na žádost svého přítele Delmonteho publikuje dílo *La supresión del tráfico de esclavos en la isla de Cuba*, neboli „Ukončení obchodu s otroky na ostrově Kuba“, jímž chce přesvědčit kreolské majitele plantáží o nutnosti zákazu dalšího dovozu otroků na Kubu.<sup>407</sup> Po svých zkušenostech se ale Saco už nechce dál příliš zapojovat do politiky a dále se věnuje spíš historii a sociologii.<sup>408</sup>

Roku 1846 se Saco vrací z Francie do Španělska, aby mohl v sevillském archívu sbírat další potřebné informace pro své životní dílo o historii otroctví. Jeho plánované odmlčení opět netrvá dlouho, protože se ještě téhož roku, znovu na žádost svého přítele Delmonteho, zapojuje do polemiky se španělským politikem Queipem a vede s ním veřejnou diskuzi na téma dovoz otroků.

---

<sup>405</sup> OPATRŇY, *José Antonio Saco...*, 136-142

<sup>406</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 124.-131

<sup>407</sup> Ibidem, 134

<sup>408</sup> Ibidem, 135

Kvůli nespokojenosti kubánských kreolů se španělským způsobem vlády u nich sílí myšlenky připojení k USA, jež mají o připojení ostrova také zájem. Kreolští anexionisté, jmenovitě Cisneros, žádají Saca o spolupráci a nabízí mu, aby vedl vydávání časopisu zaměřeného právě na anexi k USA. Ačkoliv se jednalo o mnoho Sacových přátel a Sacovi se naskytla možnost zlepšit svou finanční situaci, spolupráci s anexionisty odmítl. Saco s připojením Kuby k USA nesouhlasí a vede s anexionisty polemiku. Mnoho z nich, včetně Cisnera, ho proto přestanou považovat za přítele a během diskuzí na toto téma mezi nimi dochází i k osobním urážkám.<sup>409</sup>

Saco tak znovu vstupuje do politiky a na počátku 50. let se snaží využít situace, kdy se Španělsko obává o svou nadvládu nad Kubou, a snaží se přimět vládu k zavedení reform. Na Kubě ale pominou anexionistické tendence, Saco tak přichází o mocný argument a jeho snaha o reformy je opět neúspěšná. Znovu ustupuje od politiky a odjíždí do Francie pokračovat ve svém studiu a tvorbě.<sup>410</sup>

V tomto období ho postihne třes rukou, jež se stále zhoršuje a Saco již nemůže sám psát a pomáhají mu písaři. Ačkoliv se Saco nikdy se svou první ženou nerozvedl, v roce 1856 se znovu oženil, protože své první manželství považoval za neplatné. V té době vychází ve Spojených státech sborník jeho díla, jež podle něho není přesná a neuznává ji za svou. Z toho důvodu sestavuje svou vlastní třídičnou sbírku *Colección de papeles*.<sup>411</sup>

V prosinci 1860 se Saco na čas vrací do své rodné země a připlouvá do Havany. Důvod této návštěvy mohl být osobní i politický, protože se v tomto období Saco znovu snaží o prosazení jistých reform. Schází se s kreolskými plantážníky a hovoří o reformách a o vydávání časopisu, jež by jim v prosazování reform pomohl. Dohodnou se, že Saco povede vydávání časopisu v Madridu, kde bude jeho cirkulace efektivnější. Bohatí majitelé cukrových plantáží s otroky ale nemají k Sacovi plnou důvěru, a když se Saco po půlročním pobytu na Kubě vrací do Španělska, dostane od pěstitelů jen zanedbatelnou část příslibených peněz, jež k vydání časopisu nestačí. Kreolové se totiž i přes Sacovy rady rozhodli vydávat časopis v Havaně.<sup>412</sup>

Saco se v tomto období věnuje kritice španělského koloniálního režimu a také společnosti a vydává články ve spolupráci s madridskými časopisy. Jeho články z metropole mají velký

---

<sup>409</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 144-151

<sup>410</sup> Ibidem, 155-156

<sup>411</sup> Ibidem, 157-158

<sup>412</sup> Ibidem, 160, 166-167

význam, kreolští plantážníci si uvědomují svou chybu a opět mu nabízí spolupráci, Saco ale nepřistoupil na jejich návrh s přítomností spoluvydavatele. Brzy Sacovi nabízí spolupráci španělská vláda a také kreolští plantážníci a nabízí mu dobře placené místo, Saco ale i přes nepříznivou finanční situaci, jež ho doprovází celý život, odmítá, aby si zachoval nezávislost a mohl dál tvořit svobodně.<sup>413</sup>

V polovině 60. let je Saco zvolen zástupcem kubánského Santiaga do *Junta de Información*, neboli Informační rady. Z tohoto zvolení nebyl příliš nadšený, protože k nově vytvořenému orgánu neměl velkou důvěru. Předpovídal, že nebude mít dlouhého trvání a se změnou politické situace opět zanikne. Přesto ale jmenování přijal a roku 1866 se vrací do Madridu, rady se ale nezúčastní také proto, že nesouhlasí s ostatními zástupci v otázkách reformy. Následujícího roku byla rada následkem změny vlády rozpuštěna a Sacova předpověď se naplnila.<sup>414</sup>

Během Desetileté války se Saco k událostem nevyjadřuje, protože nikdy nebyl zastáncem bojů. Osvobozenecký boj ale ani neodsuzuje.<sup>415</sup> V tomto období konečně vydává první výsledky své dlouholeté práce o historii otroctví. Dva díly vychází v Paříži a ten třetí v Barceloně.<sup>416</sup>

Na konci 70. let je opět zvolen zástupcem za Santiago, tentokrát od autonomního sněmu. Protože Saco pro Kubu nikdy nežádal autonomii a nesouhlasí s nově navrženými podmínkami, je tehdejšími autonomisty označen za zrádce a nadobro se stahuje z politiky.<sup>417</sup>

Saco umírá 26. září 1879 v Barceloně. Jeho ostatky byly převezeny do Havany, kde se konal pohřeb. Na obřadu byl zakázán jakýkoliv projev a veřejná řeč a kreolové nesplnili ani jeho přání vytesat jím vymyšlený epilog. Ten byl k jeho hrobu připsán až o mnoho let později.<sup>418</sup>

Saco se tedy do kubánských a španělských dějin zapsal jako významný myslitel, politik, sociolog, historik a vědec a jeho dílo bylo studováno mnoha historiografy. Značná část jeho práce je věnovaná anexionismu, antianexionismu, abolicionismu, kubánství a mnoha dalším zajímavým tématům, já se teď zaměřím na analýzu děl věnovaných obchodu s otroky a zákazu otroctví.

---

<sup>413</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 170-171

<sup>414</sup> Ibidem, 171-175

<sup>415</sup> Ibidem, 181

<sup>416</sup> Ibidem, 183

<sup>417</sup> Ibidem, 183-184

<sup>418</sup> Ibidem, 184-186

### 3.2. První období Sacovy tvorby (do roku 1834)

V tomto období Sacova života se jeho myšlenky teprve formují, ale píše řadu významných děl i na téma otroctví. V roce 1830 napsal studii „Rozklad o tuláctví na ostrově Kuba“<sup>419</sup>, díky níž vyhrál první cenu v soutěži vypsané Vlasteneckou společností. V tomto díle se Saco otroctví nevěnuje přímo, nicméně zmiňuje se o jeho následcích. Mezi příčinami tuláctví a zahálky na Kubě vedle hazardu, nedostatku domů pro chudé a pro opuštěné děti, chybějícího řádu ve věznicích nebo nedostatečné výchovy vidí i skutečnost, že řemeslná povolání jsou zastávána hlavně svobodnými barevními.<sup>420</sup>

Není pochyb, že existence početné skupiny svobodných barevných na Kubě je následkem masivního dovozu otroků na ostrov. Ačkoliv to Saco přímo nepíše, z jeho textu lze odvodit, že i otroctví, přesněji násilný dovoz Afričanů na Kubu, je jednou z příčin potulky. V tomto bodě ovšem autor nenavrhuje nutnost okamžitého zákazu dovozu dalších Afričanů na Kubu a hlavní řešení vidí ve výchově. Navrhuje, aby rodiče vedli své děti k pracovitosti a k uznávání poctivého řemesla, jež, ačkoliv zastáváno barevními, není známkou podřízenosti. Stejně hodnoty by si měly děti osvojit i ve škole. Dodává, že i na Kubě existují řemesla zastávána bílými i barevními a v jiných částech světa bílí zastávají většinu řemesel bez pocitu méněcennosti.<sup>421</sup>

Tato část textu věnovaná řemeslům vyhrazeným svobodným barevným je zajímavá právě v tom, že zde Saco nenapadá obchod s otroky, ani se o něm nezmiňuje jako o nebezpečí pro kubánskou společnost. Vysvětlení můžeme najít ve skutečnosti, že text byl napsán, aby byl následně hodnocen členy Vlastenecké společnosti, kteří byli z velké části přímo majitelé cukrových plantáží s otroky anebo jejich přátelé.

V roce 1832 Saco prostřednictvím Kubánského dvouměsíčníku vydává práci „Analýza od José Antonia Saca díla zvaného: Stav britského obchodu s koloniálním a jiným zbožím v roce 1831.“<sup>422</sup> Původní britské dílo bylo vydané v Londýně v roce 1831 a napsali jej Trueman a

---

<sup>419</sup> SACO, José Antonio: „Memoria sobre la vagancia en la isla de Cuba“ In: SACO, José Antonio: *Colección de papeles científicos, históricos, políticos, y de otros ramos sobre la isla de Cuba ya publicados, ya inéditos por Don José Antonio Saco*, La Havana, Dirección General de Cultura. 1960, I, 177-229.

<sup>420</sup> Ibidem, I, 177-216

<sup>421</sup> Ibidem, I, 216-221

<sup>422</sup> SACO, José Antonio: „Análisis por Don José Antonio Saco de un papel intitulado: State, of the commerce of Great Britain with reference to colonial and other produce, for the year 1831.“ In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 4-19

Cook. Saco na začátku analýzy zmiňuje, že původní dílo pojednává o více druhů zboží, on se ale zaměří na cukr a kávu, protože ty jsou pro kubánskou ekonomiku důležité.<sup>423</sup> Část věnovaná cukru obsahuje mnoho tabulek a dat týkajících se objemu obchodu s cukrem v různých letech, aby autoři demonstrovali mírný pokles produkce cukru v britských koloniích mezi lety 1800 a 1830, zatímco na Kubě a v Brazílii produkce cukru výrazně vzrostla. Autoři dávají tuto skutečnost za vinu přetrvávajícímu obchodu s otroky u konkurenčních pěstitelů třtiny na Kubě a v Brazílii, kde jsou z toho důvodu otroci mnohem levnější než v britských koloniích.<sup>424</sup> Saco s jejich názorem nesouhlasí a hlavní důvod vidí ve ztrátě severoamerických kolonií jakožto zásobovatele levného zboží a v ničivých hurikánech na Jamajce.<sup>425</sup> V závěru části věnované obchodu s cukrem je citován článek z Edinburského časopisu, který hovoří o přání britských pěstitelů a britské vlády v brzké ukončení obchodu s otroky na Kubě a v Brazílii. Na tuto citaci reaguje Saco výrokem, jež můžeme považovat za jeho první publikovaný názor na obchod s otroky na Kubě: „Ať Bůh dá, aby obyvatelé ostrova Kuby četli tyto řádky s veškerou pozorností, jež si zaslouží; a přesvědčení o síle jejich smyslu, ať s rozvahou přejdou k reformám, které už chce čas a vyžaduje potřeba. Není třeba, abychom se nechali ošálit přeludy. Svádívý zájem zvedne svůj klamavý hlas, aby nás ománil, ale láska k vlasti nás má probrat, abychom od teď se zapojením našeho úsilí zajistili štěstí našich dětí a existenci země, jež nám dala život.“<sup>426</sup> Na tomto místě Saco poukazuje, že zájmy plantážníků hovoří pro další dovoz otroků, nicméně nabádá kreoly, aby dali přednost zájmu vlasti a její budoucnosti. Více se o dané věci autor nerozepisuje. Nemůžeme tedy s určitostí říci, jestli v tomto bodě viděl nebezpečí pro Kubu v hrozbě otrockého povstání a následného opakování událostí ze Saint Domingue, v převaze africké populace nad bílými kreoly a ztrátě kulturní identity anebo v možném kolapsu způsobeném přetrvávajícím zaměstnáváním otrocké pracovní síly tam, kde by lépe posloužila pracovní síla svobodná. Odpověď najdeme v dalším textu ze stejného období, kde Saco věnuje otroctví více prostoru.

---

<sup>423</sup> SACO, „Análisis por Don José Antonio Saco de un papel...“, In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 4

<sup>424</sup> Ibidem, II, 11

<sup>425</sup> Ibidem, II, 12-13

<sup>426</sup> „¡Quiera Dios que los habitantes de la isla de Cuba lean estos renglones con toda la atención que merecen; y que penetrados de la fuerza de su sentido, vayan haciendo con prudencia las reformas que ya pide el tiempo, y arranca la necesidad. No hay que alucinarnos con quimeras. El interés seductor levantará su engañosa voz para adormecernos, pero el amor a la patria debe despertarnos, para que empleando desde ahora nuestros esfuerzos, aseguremos la felicidad de nuestros hijos, y la existencia del país que nos dio el ser.“ Ibidem, II, 15

Jedná se o recenzi s názvem „Análýza od José Antonia Saca díla o Brazílii zvaného Zprávy o Brazílii v letech 1828 a 1829 od Rev. E. Walshe, autora cesty z Constantinople, atd.“<sup>427</sup> Autorem recenzovaného textu o Brazílii byl britský duchovní, jehož kritický postoj k obchodu s otroky a k otroctví vycházel z náboženského přesvědčení a také z jeho zkušeností, které měl s brazilským otroctvím.<sup>428</sup>

První část Sacovy recenze popisuje obecné informace o historii Brazílie, o jejím objevení Evropany, o napoleonských válkách a útěku královské rodiny z Portugalska do Brazílie, o nezávislosti Brazílie a vyhlášení Brazilského impéria a o válkách s bývalými španělskými koloniemi o oblast dnešní Uruguaye. Krom historie autor popisuje současnou Brazílii a její problémy – vybírání desátek, nedostatek kvalifikovaných kněží z důvodu nezájmu o kněžskou dráhu ze strany bílých kreolů nebo o stavu brazilského školství. Saco zde vždy shrne informace z Walshova díla o Brazílii a ty poté srovná se situací na Kubě.<sup>429</sup> V části věnované kubánskému školství Saco například vyzdvihuje aktivitu Aranga, který navrhl změny ve školství, a Saco na tomto místě projevuje přání, aby byla na Kubě školství věnována větší pozornost.<sup>430</sup>

Poté, co autor informuje o stavu brazilského zahraničního obchodu, o tamějších platidlech, o nemocech a škůdcích typických pro danou oblast a o těžbě kovů a diamantů, zaměří se na složení brazilského obyvatelstva.<sup>431</sup> Zde Saco ukazuje rozdílná data z odlišných zdrojů, všechny ale hovoří o početní převaze barevných obyvatel nad bílými.<sup>432</sup> Poté volně přechází k tematice otroctví a začíná u historie obchodu s otroky v Brazílii. Uvádí, že Portugalci byli prvními, kdo v polovině 15. století začali vozit africké otroky do Evropy, a také prvními, kdo vyslovil nesouhlas s obchodem s otroky. V poznámce k tomuto textu Saco později píše, že v době, kdy danou recenzi psal, ještě neměl tolik informací z historie a že Portugalcům nepatří prvenství ani v jedné z aktivit.<sup>433</sup> Na tomto místě píše o Manueli Ribeirovi, portugalském duchovním, jež ve 2. pol. 18. století vydal práci *Africa Redimida*, neboli „Spasená Afrika“,

---

<sup>427</sup> SACO, José Antonio: „Análisis por Don José Antonio Saco de una obra sobre el Brasil, intitulada, Notices of Brasil in 1828 and 1829 by Rev. R. Walsh author of a journey from Constantinople, etc.“ In: SACO: *Colección de papeles...*, II, 30-90

<sup>428</sup> OPATRŇY, José Antonio Saco..., 119

<sup>429</sup> SACO, „Análisis por Don José Antonio Saco de una obra sobre Brasil...“, In: SACO: *Colección de papeles...*, II, 30-52

<sup>430</sup> Ibidem, II, 53

<sup>431</sup> Ibidem, II, 57-66

<sup>432</sup> Ibidem, II, 65-67

<sup>433</sup> Ibidem, II, 67-68

kde popisuje útrapy spojené s obchodem s otroky a navrhuje jej označit za pirátství.<sup>434</sup> Poté autor hovoří o zákazu dovozu otroků do Brazílie v letech 1815 a 1817, o jeho aplikaci i na nezávislou Brazílskou říši a o úplném ukončení obchodu s otroky v roce 1830.<sup>435</sup> Tak byl v Brazílii definitivně zakázán „obchod, který, ponižující lidský druh, už zničil jednu z Antil a ty ostatní dovedl na pokraj zkázy.“<sup>436</sup> Na příkladu Brazílie autor zdůrazňuje skutečnost, která se opakovala i na Kubě a kterou ve svých dalších dílech ještě několikrát připomene. Jedná se o poslední léta před konečným zákazem dovozu otroků, kdy všichni investovali obrovský objem kapitálu do dovozu co největšího množství otroků. Velký objem dovezeného „zboží“ rapidně snížilo cenu za otroka a to dovedlo ke krachu mnoho přepravních společností. Není tedy podle Saca pravdou, že by zákaz dovozu otroků způsobil jejich zdražení.<sup>437</sup>

Po shrnutí informací o brazilském obchodu s otroky Saco věnuje pozornost dovozu otroků na Kubu a jeho historii, která sahá až na počátek 16. století. Zaměřuje se především na počet otroků dovážených na Kubu v jednotlivých obdobích 2. poloviny 18. století a ve století devatenáctém. Píše o procesu zákazu dovozu otroků na Kubu v letech 1814-1821 a opět zdůrazňuje vysoký počet dovezený v posledních letech, kdy byl obchod s otroky ještě legální.<sup>438</sup>

Píše, že i po roce 1821 obchod pokračuje „opovrhujíc zákony, potupujíc lidstvo a vystavujíc vlast nebezpečí.“<sup>439</sup> Na následujících stránkách Saco zveřejňuje tabulky o složení obyvatel ve španělských a dalších koloniích z různých období, aby došel k závěru, že v celé karibské oblasti rapidně narůstá počet barevných, kteří na některých ostrovech až několikanásobně převyšují nad bílými obyvateli. V případě Kubu uvádí rok 1791, kdy otroci spolu se svobodnými barevnými poprvé převažují nad bílými kreoly.<sup>440</sup>

Díky těmto datům je zřejmé, že „se nacházíme velmi nemocní a pokud nezavedeme prostředky pevnou rukou, může nás překvapit smrt v okamžiku zdánlivého blaha, jemuž se

---

<sup>434</sup> SACO, „Análisis por Don José Antonio Saco de una obra sobre Brasil...” In: SACO: *Colección de papeles...*, II, 68-69

<sup>435</sup> Ibidem, II, 69

<sup>436</sup> „comercio que, degradando a la especie humana, ha destruído ya una de las Antillas, y puesto a otras al borde de su ruina.“ Idem

<sup>437</sup> Ibidem, II, 69-70

<sup>438</sup> Ibidem, II, 73-75

<sup>439</sup> „con desprecio de las leyes, con ultraje de la humanidad y con riesgo inminente de la patria“ Ibidem, II, 75

<sup>440</sup> Ibidem, II, 76-78



těšíme.“<sup>441</sup> Není pochyb, že nemocí má zde na mysli početní převahu barevných nad bílými, co má ale v tomto místě zastupovat smrt?

Podle Saca není možné používat historii k předpovídání budoucnosti, protože v minulosti se majitelé mohli ke svým otrokům chovat krutě, jelikož je mohli snadno a levně nahradit dalším nákupem. Teď už je ale situace jiná, protože „zisk, více než humánnost, je donutila chovat se k nim s menší krutostí.“<sup>442</sup> Proto tedy ukončení dovozu otroků v žádném případě neznamená postupný úbytek lidí afrického původu v Antilách. Například v britských koloniích, kde byl v okamžiku ukončení dovozu otroků dostatek žen, byl po zákazu dovozu zaznamenán dokonce i růst počtu otroků a jejich porodnost převýšila úmrtnost.<sup>443</sup>

Následuje příklad USA, kde bílé obyvatelstvo vždy několikanásobně převyšovalo barevné a situace zde nikdy nebyla tak alarmující, jako v Antilách. I přesto zde Američané vyvíjí značnou aktivitu – zakládají fondy, kupují pozemky v Africe, podporují emigraci barevných z USA a „udělali vše proto, aby si zasloužili titul přátelé lidskosti a vlasti.“<sup>444</sup> Na tomto místě je zřetelný Sacův obdiv k politice USA. Jak píše Torres-Cuevas, Saco se v té době právě vrátil ze svého pobytu v USA ovlivněn myšlenkami severoamerických ideologů. Proto zde navrhuje severoamerický způsob řešení. Za několik let, když jeho myšlenky a ideologie dozrají, představí i řešení kubánské.<sup>445</sup>

Saco zde uvádí postoj USA jako hodný k následování, zároveň ale přiznává, že na Kubě je jiná situace, protože tam není dostatek svobodné pracovní síly a pěstitelé jsou tedy odkázáni na práci otroků. Saco se na tomto místě kubánských otrokářů zastává, protože zatím nemají jinou možnost. Současně ale varuje před skutečností, že kontraband s otroky už nemůže dlouho přetrvávat kvůli přísné britské námořní kontrole. Pro pašerácké lodě bude přeprava stále obtížnější a to prodraží cenu otroka natolik, že jeho nákup už pro pěstitute nebude výhodný. Podle Saca je nezbytné se na tuto situaci připravit již teď, aby potom neměla ničivé následky.<sup>446</sup>

---

<sup>441</sup> „nos hallamos gravemente enfermos, y que si no aplicamos el remedio con mano firme, la muerte puede sorprendernos en medio de la aparente felicidad de que gozamos“, SACO, „Análisis por Don José Antonio Saco de una obra sobre Brasil...“, In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 75

<sup>442</sup> „el interés, más que el rigor, los ha obligado a tratarlos con menos rigor.“ Ibidem, II, 82

<sup>443</sup> Ibidem, II, 82-83

<sup>444</sup> „han hecho todo lo que pueden para merecer el título de amigos de la humanidad y de la patria.“ Ibidem, II, 86-87

<sup>445</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 82

<sup>446</sup> Ibidem, 87-88

Píše, že z důvodu nedostatku otrokyň plantážníci ani zlepšením chování k otrokům nemohou zajistit jejich přirozenou reprodukci. Cestu Saco vidí v zaměstnání svobodné pracovní síly a je přesvědčen, že pokud se statkářům ukáže, že jim svobodní pracovníci vygenerují vyšší zisk, sami se otroctví zřeknou, protože zisk je podle Saca jedinou překážkou pro ukončení otroctví.<sup>447</sup>

Navrhuje, aby majitelé cukrových mlýnů vytyčili několik plantáží, kde budou na veškerou práci zaměstnávat pouze svobodnou pracovní sílu, přičemž se budou sledovat náklady. Po srovnání dat získaných tímto experimentem s daty z ostatních plantáží už budou k dispozici konečné výsledky o efektivnosti využití svobodné pracovní síly.<sup>448</sup>

Saco by tento experiment nenavrhoval, kdyby si nebyl jistý, že výsledky ukáží vyšší efektivitu v případě zaměstnání svobodné pracovní síly. Mohl se opírat o poznatky získané předchozím studiem pěstování cukrové třtiny na Antilách a řepy cukrovky ve Francii, kdy svobodný dělník vyprodukoval o polovinu větší zisk než africký otrok.<sup>449</sup>

Autor také navrhuje inspirovat se příkladem z Asie a rozdělit část půdy mezi svobodné zemědělce, kteří zde budou pěstovat třtinu a místo mzdy jim bude vyplácena část sklizně. Tak budou samotní rolníci motivováni k lepším výkonům a majitel plantáží nebude povinen vyplácet mzdu i v případě neúrody.<sup>450</sup>

Saco projevuje lítost, že si většina plantážníků neuvědomuje závažnost daného problému, protože kdyby tomu tak bylo, „viděli bychom, jak se zabývají podporou imigrace bílých obyvatel, zabraňují té africké, a utvářejí rady, shromažďují fondy a pracují se zápallem na věci tak jasně vlastenecké, odstranili by překážky, které stojí v cestě kolonizaci cizinců, a přizvali by je se zárukou zákonů a ochrany země.“<sup>451</sup>

---

<sup>447</sup> SACO, „Análisis por Don José Antonio Saco de una obra sobre Brasil...“, In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 88

<sup>448</sup> Idem

<sup>449</sup> SACO, José Antonio. „Artículo del Lucero de la Habana del 6 de agosto de 1832 intitulado, Agricultura y Comercio de la isla; precios corrientes de los frutos, e influjo que en ellos puede tener el establecimiento de un banco.“ In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 23

<sup>450</sup> SACO, „Análisis por Don José Antonio Saco de una obra sobre Brasil...“, In: SACO: *Colección de papeles...*, II, 89

<sup>451</sup> „los veríamos dedicados a promover la introducción de hombres blancos, y a impedir la de africanos; y formando juntas, reuniendo fondos, y trabajando con calor en un objeto tan eminentemente patriótico, removerían los obstáculos que se oponen a la colonización de extranjeros, y convidarían a éstos con la garantía de la leyes y la protección del país.“ Idem

Saco zdůrazňuje jednoduchost realizace daných pokusů v porovnání s obrovským užitekem, který to může Kubě přinést.<sup>452</sup>

V závěru textu autor odmítá postoj těch, kdo o daném problému vědí, ale raději jej přechází v tichosti a kritizují Saca za to, že o něm hovoří. Opět zde otroctví přirovnává k nemoci, kterou je třeba ihned řešit a nečekat na její možné zdrcující následky.<sup>453</sup> Text je zakončen výrokiem: „zachraňme vlast, zachraňme vlast.“<sup>454</sup>

Toto bylo poslední významné Sacovo dílo, ve kterém se věnuje otroctví a které bylo vydané na Kubě ještě před jeho vyhoštěním. Ačkoliv se jeho myšlenky teprve formují, už v této době se Saco prezentuje jako stoupenec ukončení obchodu s otroky. Na několika místech hovoří o zkáze, kterou může pokračující obchod s otroky způsobit, doposud ale přímo nevyjádřil, co konkrétně pro něho znamená zkáza ostrova. Může se jednat o strach ze selhání systému, ekonomický krach, rozsáhlé otrocké povstání, naprostou převahu barevných na úkor bílých anebo všechny tyto faktory.

Texty byly vydané prostřednictvím Kubánského dvouměsíčníku a určeny tedy především kubánským kreolům. Saco se je zde snaží přesvědčit o svých názorech a používá k tomu různých nástrojů. Je si vědom, že v případě bohatých kubánských plantážníků nemají slova o filantropii a lidskosti velkou účinnost, a tak ve svých textech používá i ekonomických argumentů. Už zde Saco prezentuje postupnou aplikaci svobodné pracovní síly jako efektivní a výhodné východisko. Je přesvědčen o tom, že svobodný dělník je produktivnější než otrok, a proto nabádá k podpoře bílé imigrace nejen ze Španělska, ale i z ostatních zemí.

V tomto období se Saco distancuje od kritiky kubánské společnosti a majitelů plantáží a naopak se jich zastává, že nakupují otroky, protože kvůli nedostatku alternativní pracovní síly nemají jinou možnost, jak třtinu pěstovat. Tento postoj je zcela logický, uvědomíme-li si, že veškerý tehdejší tisk byl podroben přísné cenzuře a nepohodlným osobám hrozilo vyhoštění.

I přes Sacovu opatrnost a mírnost vyjadřování si proti sobě pohněval vlivné sakarokraty i obchodníky s otroky a jejich stoupence, byl označen za abolicionistu a podněcovatele kubánské nezávislosti, a tato skutečnost byla prvním krokem k jeho vyhoštění.<sup>455</sup>

---

<sup>452</sup> SACO, „Análisis por Don José Antonio Saco de una obra sobre Brasil...“, In: SACO: *Colección de papeles...*, II, 89

<sup>453</sup> Idem

<sup>454</sup> „salvemos a la patria, salvemos a la patria“ Ibidem, II, 90

<sup>455</sup> TORRES-CUEVAS, *op. cit.*, 85-87

### 3.3. Druhé období Sacovy tvorby (po roce 1834)

Po vyhoštění z Kuby Saco hodně cestuje po Evropě a věnuje se studiu historie a přírodních věd. Ve svých dílech často kritizuje kubánskou a španělskou společnost a také otroctví. První dílo, které se snaží vydat hned po příjezdu do Madridu, nazval *Carta de un Patriota o sea clamor de los cubanos dirigido a sus procuradores a Cortes*, neboli „Dopis vlastence čili volání Kubánců určené jejich zástupcům na sněmu.“ Kvůli cenzuře bylo dílo vydáno až o dva roky později z Cádizu, když pobýval ve Francii. Kritizuje v něm španělský koloniální systém, despotickou vládu generálních kapitánů, cenzuru a věnuje prostor i otroctví.<sup>456</sup>

V části věnované obchodu s otroky hovoří o nezbytnosti okamžitého ukončení dovozu otroků na Kubu a jmenuje zde různé důvody: „Lidskost, náboženství, volání spravedlnosti, splnění dohod uzavřených s Británií, samotný zájem Španělska, jeho vysoce ohrožená čest a záchrana Kuby, jejíž existence je smrtelně ohrožená, s voláním žádají rychlý zánik kontrabandu s otroky.“<sup>457</sup> Saco směřuje svou stížnost na koloniální autority, které o pokračujícím kontrabandu vědí a jsou v něm sami angažovaní: „oni znají pachatele tak krutých zločinů; ale místo potrestání anebo zavedení prostředků, které by je zadržely, dovolují, aby se tito zločinci pyšně a drze procházeli, a někteří se dokonce cítí poctěni jejich uznáním a důvěrou.“<sup>458</sup> Dále informuje o tom, jak je obchod s otroky prospěšný právě pro španělské autority, jelikož i jim z kontrabandu plynou zisky ve formě úplatků.<sup>459</sup>

Dodává, že současně se zánikem kontrabandu s otroky je nezbytné podpořit imigraci bílých obyvatel na Kubu, protože právě na nich závisí rozvoj kubánských plantáží a prosperita ostrova.<sup>460</sup>

V této stručné kapitole Saco shrnuje dva základní cíle – okamžité ukončení kontrabandu a podpora bílé imigrace. O těchto návrzích už Saco psal i dříve, zajímavá je zde spíše forma celého textu. Autor, který byl v té době rozhořčený na koloniální autority včele s Tacónem a

---

<sup>456</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 104

<sup>457</sup> „La humanidd, la religión, el clamor de la justicia, el cumplimiento de los tratados pendientes con Inglaterra, el interés mismo de España, su honor altamente comprometido, y la salvación de Cuba, cuya existencia está amenazada de muerte, piden a gritos la pronta extinción del contrabando negrero.“ SACO, José Antonio: „Carta de un patriota o sea clamor de los cubanos dirigidos a sus procuradores a cortes“ In: SACO, *Colección de papeles...*, III, 99

<sup>458</sup> „ellas conocen a los autores de tan atroces crímenes; pero lejos de castigarlos, o de tomar alguna medida que los contenga, permiten que estos malhechores se paseen ufanos e insolentes, llegando hasta el extremo de que algunos se vean honrados con su aprecio y su confianza.“ Idem

<sup>459</sup> Ibidem, III, 100

<sup>460</sup> Ibidem, III, 100

na bohaté plantážníky, kteří se také zasloužili o jeho vyhoštění, už nemá důvod mírnit své výrazy. Otevřeně je zde kritizuje za jejich úplatnost a upřednostňování vlastních zájmů před zájmy Kubu a tím i celého Španělského království. Jeho cílem zde bylo přiblížit španělské veřejnosti pravdivou situaci o kubánském kontrabandu, který se provozuje zcela veřejně a nemusí se tajit, jelikož je podporován i ze strany administrativy. Ačkoliv v textu Saco nezmiňuje jediné jméno, je jasné, že kritika zde směřuje k lidem, kteří se přímo podíleli na jeho vyhoštění. Jeho hlavním terčem byl zajisté generální kapitán Tacón, který byl obklopován španělskými obchodníky, přijímal od nich úplatky a sám podporoval kontraband, protože mu z něho ve formě úplateků plynuly obrovské zisky.<sup>461</sup>

V druhé polovině 30. let se sehrála řada událostí, jež měla vliv na Sacovu budoucí aktivitu. V roce 1837 bylo rozhodnuto o vyloučení zástupců kolonií na ústavodárném sněmu v Madridu. Saco na tuto skutečnost reagoval celou řadou článků a dopisů, ve kterých kritizoval španělskou formu vlády.<sup>462</sup> Ve stejné době napsal také významnou práci týkající se obchodu s otroky – *Mi primera pregunta*, neboli „Moje první otázka.“<sup>463</sup>

Poté se Saco na dlouhou dobu odmlčel a distancoval se od politického života. Hodně se věnuje studiu historie, především historie otroctví, a cestuje po Evropě, aby sbíral data potřebná k vydání svého vrcholného díla o historii otroctví, na kterém s přestávkami pracoval desítky let.<sup>464</sup>

V tomto období na Kubě dál vzkvétá kontraband s otroky i přes veškerou britskou snahu o námořní kontrolu a přes stálé stížnosti jejich vyslanců na Kubě. Situace se změnila až kvůli povstání zvanému Escalera, které, ačkoliv bylo potlačeno, přimělo kubánské kreoly k úvahám o nebezpečí velkého množství otroků na Kubu. Kontraband s otroky dokonce na nějakou dobu ustal a kreolové se teď zaměřují na podporu imigrace bílého a asijského obyvatelstva.<sup>465</sup> Tyto tendence byly posíleny krizí, která nastala roku 1845 z důvodu pádu cen kávy a cukru na světovém trhu. Kreolové se tak přesvědčili o nutnosti modernizace výroby a zvýšení její efektivity, což je možné pouze se zaměstnáním svobodné pracovní síly. Ted' si všichni

---

<sup>461</sup> OPATRŇ, *José Antonio Saco...*, 159

<sup>462</sup> TORRES-CUEVAS, op. cit., 112-113

<sup>463</sup> *Mi primera pregunta: ¿La abolición del comercio de esclavos africanos arruinará o atrasará la agricultura? Dedicda a los hacendados de la isla de Cuba su compatriota José Antonio Saco*, Ibidem, 113

<sup>464</sup> Ibidem, 124-125

<sup>465</sup> OPATRŇ, *José Antonio Saco...*, 159-165

uvědomují pravdivost Sacových tvrzení a „ona společenská vrstva, která Saca do té doby viděla jako nebezpečného abolicionistu, ho začala nazývat «prorokem».“<sup>466</sup>

Sacův dávný přítel Delmonte jej tedy požádal o další vydání práce „Moje první otázka.“ Saco své původní dílo upravil, některé části vypustil a jiné doplnil a vydal dílo *La supresión del tráfico de esclavos en la isla de Cuba examinada con relación a su agricultura y a su seguridad*, neboli „Zrušení obchodu s otroky na ostrově Kuba prozkoumané ve vztahu k jejímu zemědělství a jeho bezpečnosti,“ jež je ve skutečnosti upravená verze díla „Moje první otázka.“<sup>467</sup>

Ve druhé z pěti poznámek umístěných na počátku studie Saco upozorňuje, že ačkoliv se zákaz kontrabandu týká pohledu morálního, materiálního a politického, nebude do záležitostí morálních zasahovat a zaměří se především na pohled materiální, protože zisk je podle něho „zbraň, která nejvíc zasáhne srdce, a vítězství je tak jistější.“<sup>468</sup>

V další poznámce se Saco vrací k důvodům svého vyhoštění, aby očistil své jméno. Připomíná, že je nutné rozlišit zákaz obchodu s otroky od zákazu otroctví, přičemž on vždy jen hovořil o nezbytnosti ukončení kontrabandu, aniž by přímo napadal otroctví. Protože byl i tak pro jisté lidi na Kubě nepohodlný a oni mu nemohli vytknout, že bojuje proti obchodu, který už je dlouhou dobu stíhaný a oficiálně zakázaný, označili ho za odpůrce otroctví a nebezpečného spiklence a zajistili tak jeho vyhoštění. Dodává, že teď, po dvanácti letech, si uvědomili svou chybu a žádají jeho pomoc.<sup>469</sup>

Jak autor píše v úvodu, první část pojednává o tom, že Kuba nemá zapotřebí dovoz otroků, a druhá část je zaměřená na nebezpečí spojená s pokračujícím kontrabandem.<sup>470</sup>

V první části autor omlouvá některé majitele cukrových plantáží, kteří myslí stejně jako jejich předchůdci už 300 let, že ukončení obchodu s otroky by ohrozilo pěstování cukru na Kubě.

---

<sup>466</sup> „aquella clase social que hasta entonces había visto a Saco como un peligroso abolicionista, comenzó a llamarlo «profeta»“ TORRES-CUEVAS, op. cit., 133

<sup>467</sup> Ibidem, 134

<sup>468</sup> „siendo esta arma la que más hiere el corazón, el triunfo es más seguro.“ SACO, „La supresión del tráfico de esclavos en la isla de Cuba examinada con relación a su agricultura y a su seguridad“ In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 91

<sup>469</sup> Ibidem, II, 91-92

<sup>470</sup> Ibidem, II, 94

Saco s tímto názorem nesouhlasí a snaží se vyvrátit tři hlavní předsudky, které hovoří o nepostradatelnosti otroků pro výrobu cukru.<sup>471</sup>

Názor o tom, že pouze afričtí otroci mohou zvládnout tak náročnou práci, Saco vyvrací tvrzením, že i na Kubě bílí zastávají stejně náročnou práci například na stavbě kanálů a silnic a mohou tedy pracovat i v oblasti pěstování a zpracování cukrové třtiny. Afričani naopak nejsou od přírody navyklí na denní práci a po příjezdu se musí dlouho přizpůsobovat. Jak je to pro ně těžké, podle Saca dokazuje jejich zoufalost vedoucí k častým sebevraždám.<sup>472</sup>

Dále se opírá o příklady ostatních zemí, kde je pěstovaná cukrová třtina anebo řepa cukrovka a vyrábí se tam cukr bez zaměstnávání otroků. Na tomto místě jmenuje asijské země, Jávu, Moluky, Španělsko, Portoriko a dokonce i Mexiko, kde se po událostech na Saint Domingue obnovila cukrová výroba, která zaměstnávala výhradně placené dělníky.<sup>473</sup>

V následující části autor přechází k vyvrácení dalšího tvrzení, podle kterého pouze Afričané mohou snést horké kubánské klima. Aby dokázal, že tomu tak není, opět jmenuje velké množství příkladů. Nejdříve se zaměří na nemoci, přesněji na žlutou zimnici, na niž ve skutečnosti umírá jen malé množství evropských přistěhovalců a tato nemoc se vyskytuje hlavně na pobřeží a v oblasti přístavů, zatímco většina plantáží je umístěna ve vnitrozemí. Afričtí otroci jsou oproti bílým naopak mnohem náchylnější například na úplavici a škodlivé kožní choroby.<sup>474</sup> Připomíná epidemii cholery, na kterou umřelo velké množství otroků a oslovuje zde plantážníky, aby mu upřímně řekli, jestli „neplakali s hořkými slzami nad systémem otroctví, který jim způsobil tolik neštěstí.“<sup>475</sup> Touto frází jakoby chtěl Saco naznačit, že v případě svobodné pracovní síly by cholera nebyla tak ničivá.

Vliv na úmrtnost má podle Saca i fakt, že evropští imigranti připlouvají na Kubu dobrovolně a se vší péčí, zatímco velké množství otroků zemře už během cesty přes oceán. Upozorňuje, že když byl dovoz otroků legální, musely být dodržovány jisté normy týkající se potřebného prostoru na přepravu a dostávalo se jim zdravotní péče včetně očkování. Tato pravidla už

---

<sup>471</sup> SACO, „La supresión del tráfico...“ In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 94-95

<sup>472</sup> Ibidem, II, 95-96

<sup>473</sup> Ibidem, II, 96-99,

<sup>474</sup> Ibidem, II, 100-102

<sup>475</sup> „no lloraron con amargas lágrimas el sistema de esclavitud que los había traído a tanta desventura.“ Ibidem, II, 102

žádný pašerák nedodrží a otroci jsou přepravováni v nelidských podmínkách, což způsobuje úmrtnost během přepravy až 33%.<sup>476</sup>

Saco naopak ukazuje, že u některých prací ve vysokých teplotách, spojené především s obsluhou parního stroje, se lépe osvědčili běloši pocházející z chladnějších krajů. To platí i obecně pro počasí na Antilách, kde teplotní rozdíly během dne i během roku a společně s chladným větrem ze severu jsou mnohem lépe snášeny obyvateli evropského původu než Afričany.<sup>477</sup>

Ve zbytku kapitoly autor na příkladech různých kolonií velmi podrobně rozebírá, kdy tam docházelo k rozrůstání bílého obyvatelstva a jeho úbytku, a dochází k závěru, že na počet obyvatel nemá vliv klima, které je stále stejné, ale spíše politická situace a také chování metropole vůči svým koloniím.<sup>478</sup>

V případě Kuby Saco píše, že počet bílých by byl vyšší, „kdyby se naše půda nebyla znečistila záplavou tolika Afričanů.“<sup>479</sup> O podobném jevu hovoří i v případě menších antilských ostrovů, kdy „obchod s otroky, jež je umísťuje na jejich zem, zabral Evropanům místo, které by bývali mohli obsadit.“<sup>480</sup>

Na základě předešlých poznatků autor navrhuje: „Ať se navždy zavřou dveře všem barevným, ať se volně otevřou všem bílým, a Kuba bude odměněna trvalým blahobytem a Španělsko slávou, že vlastní jednu z nejzářivějších kolonií, o kterou může evropská metropole usilovat.“<sup>481</sup>

Třetím argumentem, jenž hovoří proti ukončení kontrabandu, je nedostatek a vysoká cena svobodné pracovní síly. Na rozdíl od předešlých tvrzení Saco s touto skutečností souhlasí, protože kvůli nízké ceně za otroka na Kubě se majiteli plantáží nevyplatí zaměstnávat svobodné pracovníky. Saco zde ale připomíná, že tato situace se může brzy změnit, a ptá se: „Kdo bude rozumným člověkem, ten, kdo dá dnes přednost vydělat deset, aby zítra přišel o celé své jmění a dokonce o svůj život a život své rodiny, před spokojením se s nižším

---

<sup>476</sup> SACO, „La supresión del tráfico...“ In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 102-103

<sup>477</sup> Ibidem, II, 105

<sup>478</sup> Ibidem, II, 106-111

<sup>479</sup> „si nuestro suelo no se hubiera contaminado con la inundación de tantos africanos“ Ibidem, II, 111

<sup>480</sup> „el tráfico de esclavos plantando negros en aquellas tierras, quitó a los europeos el puesto que hubieran podido ocupar“ Ibidem, II, 113

<sup>481</sup> „Ciérrense para siempre las puertas a todos los negros: ábranse libremente a todos los blancos; y Cuba tendrá en recompensa una prosperidad duradera, y España la gloria de poseer una de las más brillantes colonias a que puede aspirar metrópoli europea.“ Ibidem, II, 115



výnosem, ale především jistým a přenositelným na své potomky?“<sup>482</sup> Saco zde naléhá, aby plantážníci mysleli i na budoucnost, protože, jak už dříve naznačil, už nebude možné dlouho počítat s dostatečnou zásobou levných otroků.

Podle Saca jsou vysoké mzdy na Kubě způsobeny nedostatkem svobodných pracovníků, a ten je zase zapříčiněn přetrvávajícím dovozem otroků. Je tedy nezbytné především ukončit dovoz otroků, jakožto původce celého problému, a to se pozitivně odrazí na snížení mezd.<sup>483</sup>

Saco nesouhlasí, že by vysoké mzdy přivedly pěstitele ke krachu, ale jen by se snížil jeho zisk kvůli navýšení nákladů. Je si vědom, že takovým argumentem nemůže ziskuchtivě statkáře přimět, aby přestali kupovat otroky, a proto pokračuje s dalším výčtem argumentů a návrhů, jak na výrobě cukru ušetřit.

Navrhuje i jiné prostředky, jak je možné zefektivnit a podpořit pěstování cukrové třtiny na Kubě, aby zůstala konkurenceschopná i za předpokladu zaměstnání svobodné pracovní síly. Navrhuje tedy snížit daně uvalené na zboží, zjednodušit a modernizovat výrobu nebo zlepšit kvalitu cest.<sup>484</sup>

Pokračuje v představování mnoha výhod, jež podle něho přinese zaměstnání svobodných pracovníků, například jejich vyšší kvalifikace a zájem pracovat, možnost majitele vypovědět jim smlouvu, absence záškodnických aktivit a krádeží ze strany nespokojených otroků, majitel nebude platit náklady za léčbu, chytání uprchlíků, křtiny, sňatky anebo pohřby a neztratí velké množství kapitálu při hrozících povstání a následných trestů, kvůli kterým se otrok stane neproduktivním.<sup>485</sup>

Saco je přesvědčen, že po zákazu dovozu dojde naopak k nárůstu produkce cukru vzhledem k velkému množství na Kubě doposud neobdělávané půdy. Protože jsou majitelé přesvědčeni, že bez otroků nemohou pěstovat třtinu, kvůli jejich nedostatku neexpandují na další území. Zákaz dalšího dovozu otroků ale podpoří imigraci svobodných obyvatel, kteří budou hledat uplatnění v zemědělství. S jejich pomocí bude možné obdělávat mnohem více půdy. Saco se zde zastává i efektivnosti menších jednotek před latifundiemi a opírá se o příklady z Asie

---

<sup>482</sup> „¿Quién será el hombre sensato, que prefiera ganar hoy diez, para perder mañana toda su fortuna, y aun su vida y la de su familia, a contentarse con una ganancia menor, pero del todo segura, y por lo mismo transmisible a su posteridad?“ SACO, „La supresión del tráfico...“ In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 116

<sup>483</sup> Idem

<sup>484</sup> Ibidem, II, 116-118

<sup>485</sup> Ibidem, II, 118-119

nebo z ostatních Antil. Drobní pěstitelé také mohou diversifikovat pěstování a jejich živobytí nebude záviset na jediném produktu.<sup>486</sup>

Stejně jako v předchozích dílech zde navrhuje rozdělit plantáž mezi jednotlivé rolníky, kteří tam budou pěstovat třtinu, a znovu opakuje výhody tohoto systému a uvádí příklady podobných systémů v Asii, na Jávě, v samotném Španělsku, kde se výrobci cukru nezabývají zemědělstvím, nebo na dalších karibských ostrovech. Následně autor po vzoru francouzských kolonií navrhuje nejen zajistit příjezd velkého množství evropských dělníků, ale také sloučení kapitálu několika bohatých plantážníků, díky kterému bude možné zmodernizovat výrobu, zefektivnit pěstování a celou organizaci, což umožní další nemalé úspory.<sup>487</sup>

V další části autor opět připomíná rozdíl mezi zákazem otroctví a zákazem kontrabandu s otroky, aby vyvrátil obavy těch, kdo mají strach, že Kubu postihne podobný osud jako jiné britské kolonie. Tamější pokles výroby cukru byl podle autora způsoben unáhleností zákazu otroctví bez zavedení nezbytných opatření, což způsobilo odchod osvobozených otroků z plantáží do měst a plantáže zůstaly opuštěné. Tento osud ale nepostihl všechny britské kolonie a Saco dává za příklad ostrovy Barbados a Antigua, kde výroba cukru po zákazu otroctví naopak vzrostla. Touto otázkou se ale nechce zabývat, protože, jak stále opakuje, nežádá zákaz otroctví, ale jen ukončení kontrabandu.<sup>488</sup>

I kdyby ale, jak řada zastánců obchodu s otroky tvrdí, přeci jen nebylo možné pěstovat třtinu bez otroků, i v tomto případě by z ukončení kontrabandu mohli statkáři prosperovat. Jestliže tak nebude možné zakládat nové plantáže, současní statkáři získají monopol na výrobu cukru, a kvůli nižší nabídce vzroste jeho cena. Saco se ale snaží přesvědčit, že cukr lze vyrábět i bez otroků, a proto se této hypotéze dál nevěnuje.<sup>489</sup>

Poslední otázka, kterou Saco v první části tohoto díla rozebírá, se týká změn počtu otroků po ukončení kontrabandu a opět vše demonstruje na příkladech ostatních kolonií. Nepatrný pokles počtu otroků po zákazu obchodu Saco přičítá hlavně jejich exportem no jiných oblastí anebo propuštěním na svobodu. Úmrtnost je zde podle něho téměř nulová, popřípadě

---

<sup>486</sup> SACO, „La supresión del tráfico...” In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 119-121

<sup>487</sup> Ibidem, II, 121-124

<sup>488</sup> Ibidem, II, 124-127

<sup>489</sup> Ibidem, II, 128

srovnatelná s ukazateli týkajícími se svobodných obyvatel, a vyšší úmrtnost v některých oblastech přičítá hlavně krutému zacházení.<sup>490</sup>

Následně udává příklady oblastí, kde po zákazu dovozu dokonce došlo k nárůstu počtu otroků. Jmenuje zde francouzské kolonie a z těch britských uvádí Dominiku, Barbados, Bahamy nebo oblast Mysu dobré naděje a u každého příkladu podrobně rozebírá jeho vývoj. Dochází zde k závěru, že na porodnost má zde pozitivní vliv především dobré zacházení s otroky.<sup>491</sup>

Saco uznává, že u otroků v ostatních koloniích je zaznamenán vyšší poměr žen vůči mužům, než je tomu na Kubě, nepřiznává této skutečnosti ale velký vliv na porodnost. Uvádí příklad Martiniku a Guadalupe, kde je mezi otroky dokonce více žen než mužů, ale přesto zde dochází k úbytku otroků, a příklad britských kolonií a Spojených států, kde je méně žen než mužů, a počet otroků zde roste.<sup>492</sup>

Stejně kontrasty ukazuje i v rámci jedné kolonie, jmenovitě Demerara, kde na některých plantážích jejich počet roste a jinde klesá nehledě na poměr žen a mužů.<sup>493</sup>

Na všech těchto příkladech Saco dokázal, že i na Kubě, kde není tolik otrokyň, jako v ostatních koloniích, nemusí po ukončení kontrabandu dojít k zániku otroctví, protože, jak uvádí, už na některých místech je zaznamenána nižší úmrtnost a vyšší porodnost jako důsledek lepšího zacházení s otroky. Na tomto místě mě zaujalo, že Saco zde velmi detailně píše o počtu otroků a otrokyň v ostatních koloniích, nicméně tuto informaci v případě Kuby neudává. Jediné, co můžeme z jeho textu odvodit, je, že poměr žen vůči mužům je v případě kubánských otroků nižší, než v jiných oblastech. Absence této informace může být zcela účelná, protože poměr žen a mužů byl v té době u otroků na Kubě 3:7,<sup>494</sup> což je mnohem méně než v koloniích, které dává Saco za příklad. Není pochyb, že kdyby Saco tuto cifru býval uvedl, jen by dal další záminku svým protivníkům k napadení jeho závěrů.

---

<sup>490</sup> SACO, „La supresión del tráfico...” In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 128-130

<sup>491</sup> Ibidem, II, 130-133

<sup>492</sup> Ibidem, II, 133-134

<sup>493</sup> Ibidem, II, 134

<sup>494</sup> FRAGINALS, *Historia como arma...*, 32

Když autor vyčerpал všechny příklady a uvedl veškeré argumenty, které vyvrací obavy z ukončení kontrabandu, dodává že „Španělsko se nachází před volbou, jestli navždy ukončit obchod s otroky, anebo ohrozit existenci té nejkrásnější ze svých kolonií.“<sup>495</sup>

Protože celá první část textu byla zaměřená především na výčet dat, na výpočty a na opírání se o příklady ostatních zemí, pro studium Sacova postoje vůči otroctví je mnohem důležitější část druhá, zaměřená na nezbytnost okamžitého zákazu obchodu s otroky. Podle Saca je v tomto směru třeba pohlédnout jak na vnitřní, tak na mezinárodní situaci ostrova.

Vzhledem k vnitřní situaci ostrova vidí Saco, stejně jako předtím Arango, obrovské nebezpečí v početní převaze otroků nad bílými kreoly, kteří zde tvoří „bolestnou menšinu.“<sup>496</sup> Rozdíl mezi těmito vrstvami není jen v barvě pleti, ale v postavení ve společnosti a v protichůdných zájmech, což z nich dělá úhlavní nepřátele. V takové situaci se Saco ptá: „dojde naše nečinnost až k tomu, že necháme otevřené naše lůno, abychom v něm přijali harpyje, které by ho později mohly roztrhat?“<sup>497</sup>

Na tomto místě vyzdvihuje moudrost císaře Karla V., který nařídil, aby barevní v koloniích nepřekročili čtvrtinu obyvatel, a jezuity Alonsa de Sandovala, jež také varoval před velkým množstvím otroků a připomínal Spartakovo povstání. Podle Saca byl Sandoval prorokem událostí na Saint Domingue. Krom Saint Domingue Saco připomíná nebezpečná povstání na Jamajce, která byla sice potlačena, ale způsobila na ostrově značné škody na majetku a na životech otroků. Jamajka ale poté obdržela značnou finanční pomoc od své bohaté metropole, díky níž tuto krizi překonala. Na tomto místě Saco vidí velký rozdíl mezi oběma ostrovy, protože Španělsko nemá dostatek prostředků k pomoci a ani ostatní mocnosti Kubě nepomohou a „všichni by ji opustili a nechali napospas svému neblahému osudu.“<sup>498</sup>

I přes vysoký počet barevných se ale Saco neobává opakování událostí ze Saint Domingue na Kubě, protože, jak píše, Kuba má „víc než čtyři sta tisíc bílých, udatné vojsko, loďstvo, jež může poskytnout významné služby, hrady a opevnění, vzdělání, bohatství, vliv, který vždy má

---

<sup>495</sup> „España se halla en el dilema, o de acabar para siempre con el contrabando de negros, o de comprometer la existencia de la más hermosa de sus colonias.“ SACO, „Supresión del tráfico....“ In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 135-136

<sup>496</sup> „una dolorosa minoría“ *ibidem*, II, 137

<sup>497</sup> „¿llega nuestro delirio hasta el punto de mantener abierto nuestro seno para recibir en él las aprías que más tarde pudieran desgarrarlo?“ *Ibidem*, II, 138

<sup>498</sup> „todos la abandonarían, dejándola entregada a su fatal destino“ *Ibidem*, II, 139

organizovaná vláda....“<sup>499</sup> Díky všem těmto faktorům Saco nepochybuje o konečném vítězství a potlačení jakéhokoli otrockého povstání, ale „právě tomuto vítězství musíme zabránit, protože by způsobilo naši zkázu.“<sup>500</sup> Saco vysvětluje, že ačkoliv mají bílí na ostrově mocenskou převahu a dokázali by povstání potlačit, v bojích by tak zahynulo obrovské množství otroků, tedy jediná pracovní síla, jíž Kuba disponuje. Krom ozbrojených povstání hrozí i požáry, které otroci úmyslně zakládají. Poté je ale stihne trest, jenž připraví majitele o pracovní sílu.<sup>501</sup>

Saco vysvětluje, že ke zkáze ostrova není zapotřebí velkého a organizovaného povstání, protože i místní drobné nepokoje mají za následek poškození dobrého jména a důvěry v kubánskou ekonomiku. To bude mít za následek emigraci z ostrova, odliv kapitálu a pokles ekonomiky, obchodu a zisku a porostou i náklady a to vše dohromady bude mít pro ostrov fatální následky.<sup>502</sup>

Poté, co Saco vysvětlil nebezpečí velkého množství barevných na Kubě, přesouvá pozornost na ostatní karibské Antily, kde žije jen 108 000 bílých a 1 860 000 všech barevných, jejichž počet se vyšplhá až na 5 milionů, pokud se k nim přičtou barevní z jihu USA, pobřeží Kolumbie, Hondurasu a Guayán.<sup>503</sup>

Na tomto místě Saco kritizuje jednání Británie, která podporuje imigraci svobodných Afričanů ze Sierra Leone do svých kolonií. Saco zde uvádí mimo jiné i důvod náboženský, protože afričtí imigranti ochotněji přijímají její náboženství než ti evropští. Větší význam ale autor přiznává politickým důvodům, protože afričtí imigranti nejenže uspokojují velkou potřebu po pracovní síle, ale právě jejich rostoucí počet v oblasti ohrožuje bezpečnost v ostatních koloniích a zvyšuje obavy v bývalých severoamerických koloniích. Podle Saca tedy britská podpora africké imigrace znamená cílené poškozování a ohrožování zájmů ostatních metropolí, proti čemuž je jedinou obranou okamžitý zákaz dovozu otroků na Kubu a podpora imigrace bílého obyvatelstva, a to především do oblastí, jež hraničí s ostatními ostrovy, kde je vysoký poměr barevného obyvatelstva.<sup>504</sup>

---

<sup>499</sup> „más de cuatrocientos mil blancos, un ejército valiente, una marina que puede prestar señalados servicios, los castillos y las plazas fuertes, el saber, la riqueza, la influencia que siempre da un gobierno organizado...” SACO, „La supresión del tráfico...” In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 139

<sup>500</sup> „Esta misma victoria es la que debemos evitar, porque ella ocasionaría nuestra ruina” Idem

<sup>501</sup> Ibidem, 139-140

<sup>502</sup> Ibidem, II, 140

<sup>503</sup> Ibidem, II, 140-142

<sup>504</sup> Ibidem, II, 143-144

Další aktivitou, kterou Británie ohrožuje stabilitu karibských kolonií, je rozvoj obchodních vztahů s nově vzniklou republikou Haiti, čímž prolomila její izolovanost od světa a podpořila její negativní vliv na stabilitu oblasti. S haitskou problematikou je spojená i situace na východě ostrova Española, kde vznikla nezávislá Dominikánská republika, jejíž existenci ale Španělsko doposud neuznalo. Hlavní důvod pro uznání nezávislé republiky Saco opět vidí v oblasti otroctví a napětí mezi bílými a barevnými v karibské oblasti. Protože existence Dominikánské republiky je výsledkem aktivity bílého obyvatelstva, které je rovněž zastoupeno v její vládě, Saco jednoznačně radí, aby Španělsko uznalo její nezávislost a udělala z ní svého spojence proti nebezpečnému Haiti. Tak se republika bude moci konsolidovat a bude zde podporován růst bílého obyvatelstva, což přispěje ke stabilitě oblasti. V opačném případě se z Dominikánské republiky stane nepřítel Španělska, který se může s Haiti spojit a dál ohrožovat španělské pozice.<sup>505</sup>

Další obrovské nebezpečí Saco vidí v ukončení otroctví ve všech britských koloniích, což dalo vzniknout dalším obavám v ostatních zcela odkázaných na otrocích, jejichž poslušnost teď bude mnohem těžší si udržet.<sup>506</sup>

Podle britského vzoru narostly abolicionistické tendence a aktivity ve Francii, Holandsku, Dánsku a USA, jež jsou podpořeny tamějším tiskem, náboženstvím, politickými zájmy a dokonce i módní vlnou a vše spěje k propuštění otroků i v jiných zemích a v tomto kontextu se Saco táže: „stále se odvažujeme s tak slepou chamtivostí, která už hraničí s hloupostí, dovážet nové africké otroky na naši Kubu?“<sup>507</sup>

Autor připomíná slib, který Španělsko dalo Británii v roce 1817 a jež obnovila roku 1835, a apeluje na jeho dodržení. Varuje před zlobou bohaté mocné a vlivné Británie, před kterou se Kuba nemůže ubránit na poli bitevním ani politickém.<sup>508</sup>

Nesmírnou důležitost, jež má pro Španělsko zachování politického vlivu na Kubě, Saco uvádí jednak na příkladech stále vyšších zisků, které každoročně plynou metropoli z obchodu s touto kolonií, ale především na strategické poloze ostrova. Po ztrátě ostatních kolonií jsou Kuba a Portoriko pro Španělsko jediným pojítkem s Amerikou. Díky jejich poloze má tak Španělsko otevřenou cestu do karibské oblasti a může tak zahájit obchodní a jiné vztahy

---

<sup>505</sup> SACO, „La supresión del tráfico...“ In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 145

<sup>506</sup> Ibidem, II, 146

<sup>507</sup> „¿osaremos todavía con codicia tan ciega que ya toca en estupidez, importar nuevos esclavos africanos en nuestra Cuba?“ Ibidem, II, 147

<sup>508</sup> Idem

s nově vzniklými státy. V případě, že by Španělsko přišlo o Kubu, ztratí i Portoriko a s ním i veškerý zbývající vliv v oblasti, kde se poté prosadí ostatní mocnosti. Tato skutečnost je podle Saca dalším důvodem k okamžitému ukončení kontrabandu.<sup>509</sup>

Přírodní bohatství, proslulé přístavy a zeměpisná poloha dělají z Kuby velmi cennou a záviděníhodnou kolonii, o kterou mají zájem i jiné mocnosti. Ačkoliv Španělsko v současné době není ohroženo válečným konfliktem se žádnou mocností, která by jej o Kubu mohla připravit, podle autora může ztrátu Kuby způsobit i jakýkoliv konflikt mezi jinými státy, jež by ohrozil stabilitu oblasti. Jakákoliv intervenční armáda poté na Kubě najde více než 600 000 stoupenců a Kuba přestala patřit Španělsku.<sup>510</sup>

Saco vyvrací názory, že Británie, Francie, ani USA se nemohou zmocnit Kuby, protože by to ostatní mocnosti nedovolily. Píše, že „Kuba je tak významná, že její vlastnění stojí za válku.“<sup>511</sup> I v případě, že by se Kuba nepřipojila k jiné mocnosti, ale zůstala by jen pod jejím vlivem a ochranou, i tak by o ní Španělsko navždy přišlo. K tomu dodává, jak snadné je v karibské oblasti vyvolat nepokoje, které v každém případě ohrozí existenci Kuby.<sup>512</sup>

Následně se Saco zabývá zájmem Británie na ukončení obchodu s otroky v oblasti a nástroji, které k tomu může použít. Připomíná události z roku 1840, kdy Británie v souvislosti s přetrvávajícím kontrabandem nařídila propuštění všech nelegálně dovezených otroků na svobodu. Splnění tohoto požadavku bylo pro kubánské kreoly neakceptovatelné a hrozilo odtržení od Španělska. Situace se nakonec uklidnila kvůli změnám v britské vládě, ale Saco varuje před jejím možným opakováním.<sup>513</sup>

Hlavní důvod této žádosti vidí v nespokojenosti Británie s přetrvávajícím kontrabandem, a proto jej autor radí okamžitě ukončit. Britská vláda tak dosáhne svého cíle a přestane se vměšovat do kubánských záležitostí. To je podle Saca jediná možnost, jež kubánským plantážníkům zaručí, že o své otroky nepřijdou.<sup>514</sup>

Pokud ale bude kontraband přetrvávat a Británie svou žádost zopakuje, Španělsko se ocitne v obtížné pozici mezi zájmy Británie, hrozící válečným konfliktem, a Kuby, hrozící odtržením. Španělsko nebude moci vyhovět oběma stranám a, jakkoliv se rozhodne, jeho

---

<sup>509</sup> SACO, „La supresión del tráfico...“ In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 147-149

<sup>510</sup> Ibidem, II, 149

<sup>511</sup> „Cuba es de tal importancia, que su posesión bien vale una guerra“ Ibidem, II, 150

<sup>512</sup> Ibidem, II, 150-151

<sup>513</sup> Ibidem, II, 151-152

<sup>514</sup> Ibidem, II, 152-153

pozice v karibské oblasti budou silně ohroženy. Pokud Španělsko vyhoví Británii a Kuba vyhlásí nezávislost, podle Saca bude mít Španělsko i nadále právo na znovudobytí své kolonie, v čemž mu Británie zajisté pomůže. Píše, že „ostrov by byl napaden svou vlastní metropolí a po vypuknutí války se Španělsko zabije vlastní rukou, když vrazí do nitra Kuby dýku, kterou ji vyzbrojí vychytralá Anglie.“<sup>515</sup>

Na konci textu Saco dochází k závěru, že pokud si chce Kuba zachovat otroky, které v současné době vlastní, musí okamžitě ukončit kontraband. Tento čin podpoří imigraci bílých obyvatel a uklidní napětí mezi Británií a Španělskem a zajistí trvalou stabilitu ostrova.<sup>516</sup>

Celý text je napsán za účelem přesvědčit o nezbytnosti okamžitého ukončení přetrvávajícího kontrabandu s otroky. Aby autor o naléhavosti a závažnosti tohoto problému přesvědčil španělskou vládu, varuje před hrozící ztrátou kolonie. Zdůrazňuje ekonomický a strategický zájem na zachování této zámořské kolonie, k čemuž je nezbytné okamžitě ukončit kontraband. Přetrvávající ilegální obchod s otroky podle Saca nepochybně vyústí ve ztrátu této cenné kolonie anebo v její zkázu a Španělsko tak v každém případě přijde o značné zisky, které každoročně plynou do královské pokladny. Vnitřní nebezpečí vidí v alarmující převaze otroků nad bílými, a ačkoliv se stejně jako Arango neobává opakování událostí ze Saint Domingue, Kuba by se měla vyhnout i drobným povstáním, která naruší vnitřní stabilitu ostrova a její pověst a následná emigrace spojená s odlivem kapitálu způsobí úpadek kubánské ekonomiky a krizi. Co se týče vnějšího nebezpečí, zde Saco zdůrazňuje extrémní nepoměr mezi barevnými a bílými kreoly v sousedních koloniích, kde je situace mnohem kritičtější než na Kubě a ohrožuje tak stabilitu celé oblasti. Tuto situaci dává Saco z velké části za vinu i Británii, která podporuje imigraci barevných a tím poškozují konkurenční kolonie, kde je tak mnohem těžší zachovat stabilitu a udržet otroky v poslušnosti. Další nebezpečí vidí Saco v hrozících válečných konfliktech, jež mohou způsobit ztrátu kolonie buď vyhlášením její nezávislosti, anebo jejím připojením k nepřátelské mocnosti. K této situaci může dojít právě v případě přetrvávajícího kontrabandu a připomíná smlouvu s Británií z roku 1817, jež je Španělsko povinno splnit, a v opačném případě Británie může válečný konflikt vyvolat anebo požadovat propuštění nelegálně dovezených otroků, což by ale

---

<sup>515</sup> „la isla se vería invadida por su misma metrópoli; y encendida la guerra, España se mataría con su propia mano, clavando en las entrañas de Cuba el puñal con que la armara la astuta Inglaterra.“

SACO, „La supresión del tráfico...” In: SACO, *Colección de papeles...*, II, 154

<sup>516</sup> Idem



na Kubě vyvolalo tendence k nezávislosti. Proto Saco radí kontraband ukončit, aby se Británie přestala vměšovat do španělských záležitostí a umožnila zachovat otroctví v současné podobě.

Zmíněné argumenty byly směřované především španělské vládě, a proto zde Saco brání hlavně její zájmy – zachování této cenné kolonie pod španělskou nadvládou a zajištění vysokých zisků z koloniálního obchodu i do budoucna. Saco ale ví, že není nutné o svých názorech přesvědčovat španělskou vládu, protože ta už obchod s otroky zakázala před téměř třiceti lety a dál podléhá vysokému tlaku Británie. Jak už Saco psal v *Dopise vlastence*, i přes španělské nařízení kontraband na Kubě dál vzkvétá a děje se za podpory koloniálních autorit podplácených španělskými obchodníky a kubánskými pěstiteli. Bohatí sakarokraté se těší vysokému vlivu u španělského dvora, který kontraband nadále toleruje.

Z toho důvodu se Saco snaží o svých názorech přesvědčit hlavně kubánskou sakarokracii, protože právě na ní v dané chvíli záleží existence kontrabandu, který na Kubě stále nalézá odbyt. Proto Saco velkou část textu věnuje zájmům samotných majitelů cukrových plantáží a cukrových mlýnů. V první řadě píše, že ukončení kontrabandu nebude mít vliv ve formě zániku otroctví, naopak je to jediný způsob, jak otroctví zachovat. Opakuje, že není abolicionistou, za což ho mnoho lidí považuje, ale jeho cílem je v současné době ukončit obchod s otroky pro záchranu Kuby.

V textu je zajímavý Sacův postoj k nedostatku žen mezi otroky, jež podle něho nebude mít vliv na porodnost. Větší význam přiznává dobrému zacházení s otroky, a proto není nutné zaměřit se na dovoz žen. Tento postoj je zcela logický, protože autorův cíl je okamžité ukončení kontrabandu a není pro něho přípustné ponechat lhůtu pro vyrovnání rozdílu mezi pohlavími, jak tomu bylo v případě Aranga, kdy ale byla jiná situace.

Nejsilnějším Sacovým argumentem pro získání kubánských plantážníků na svou stranu je jeho pohled do budoucnosti. Kvůli tlaku Británie totiž kontraband dříve či později zanikne, a pokud se na tuto situaci nezačnou kreolové připravovat již teď, ocitnou se bez pracovní síly. Včasný zánik kontrabandu podle autora podpoří bílou imigraci, což bude mít kromě lepší vnitřní stability ostrova i pozitivní vliv na snížení mezd. Saco přiznává, že v současné době stojí zaměstnanec víc než otrok, ale varuje před zdražením otroků v budoucnu a, aby získal plantážníky na svou stranu, dává výčet jiných výhod, které zaměstnání svobodných pracovníků přinese.

Saco vidí v závislosti na dovozu otroků i brzdu expanze do panenských oblastí Kuby, a proto by se mělo upustit od kupování nových otroků a na jejich místo přijmout zaměstnance.

Jak Saco píše, považuje všechny barevné na Kubě za nepřátele bílých, protože mají odlišné zájmy. Z toho plyne i jeho naléhání na podporu bílé imigrace. Narozdíl od svého předchůdce Aranga se Saco nepřimlouvá ke zrovnoprávnění svobodných barevných s bílými, aby přestali být pro Kubu nebezpeční.

Z celého textu, jenž je Sacovým vrcholným dílem na téma otroctví, je zřejmé, že Saco není zastáncem radikálních změn. Jediné, o co žádá, je ukončení obchodu s otroky, což už bylo před mnoha lety zakázáno a praktikuje se nelegálně. Ačkoliv píše o růstu abolicionistických tendencí u jiných mocností, text zde instituci otroctví nenapadá. Jeho cílem je jednoznačně ukončení kontrabandu, podpora bílé imigrace a postupné nahrazení otroků svobodnými zaměstnanci.

Na textu je také zajímavá naprostá absence filantropických frází. Saco si je vědom, že řeči o lidské svobodě, o spravedlnosti anebo o morálce nemají na bohaté plantážníky velký vliv, a proto v textu převažují argumenty ekonomické, které dokazují pozitivní vliv ukončení kontrabandu na ekonomiku ostrova a na vyšší zisky v budoucnu pro kreolské sakarokraty a španělskou korunu.

Ve stejném období Saco publikuje text *Carta de un cubano a un amigo suyo* neboli „Dopis jednoho Kubánce svému příteli“<sup>517</sup> Jedná se o reakci na dílo španělského politika Vázqueze Queipa, jehož cílem byla podpora imigrace bílého obyvatelstva a postupné propouštění otroků. Saco ve své reakci autora kritizuje za to, že rozsáhle píše i o věcech, které s danou problematikou vůbec nesouvisí, on se ale ve své reakci bude věnovat jen otroctví a bílé imigraci.<sup>518</sup>

Z velké části se zde Saco věnuje spíše opravou faktických chyb, kterých se Queipo ve své práci dopustil, a uvádí vše na pravou míru. U problematiky otroctví se Saco zabývá skutečným počtem otroků na Kubě a také počtem nelegálně dovezených otroků, jež nelze s naprostou určitostí říci právě kvůli absenci oficiálních údajů z celníc a přístavů.<sup>519</sup> Saco s autorem nesouhlasí ani v ukazatelích porodnosti, podle něho je rostoucí počet otroků na

---

<sup>517</sup> SACO, José Antonio: „Carta de un cubano a un amigo suyo“ In: SACO, *Colección de papeles...*, III, 194-247

<sup>518</sup> Ibidem, III, 195

<sup>519</sup> Ibidem, III, 208-212

Kubě hlavně výsledkem kontrabandu a ne, jak tvrdí Queipo, zvýšenou porodností.<sup>520</sup> Saco dále kritizuje autora, že z jeho textu mohou mnozí odvodit, že není zapotřebí podpory bílé imigrace, protože podle něho má Kuba dostatek otroků a zajištěnou jejich reprodukci. Saco s tímto názorem nesouhlasí a, stejně jako v textu *Supresión*, hovoří o nedostatku pracovní síly pro expanzi do panenských oblastí a pro zvýšení stability ostrova.<sup>521</sup>

Saco s Queipem souhlasí, že placení zaměstnanci jsou dražší než otroci, ale zdůrazňuje zde, že k nahrazování otroků placenou silou by docházelo postupně a majitel tak nebude nucen najednou platit vysoké náklady za veškerou pracovní sílu, jak tomu bylo v případě britského zákazu otroctví ve svých koloniích. Dále kritizuje autora, že se v porovnání otroků se zaměstnanci zaměřil jen na náklady a odkazuje na svou práci *Supresión*, kde tuto problematiku rozebírá podrobněji.<sup>522</sup>

Zajímavá je i část věnovaná míšenectví. Queipo vidí v míšencích nepřátele a přiřazuje jim zodpovědnost za události na Saint Domingue.<sup>523</sup> Saco s ním nesouhlasí a míšenectví má podle něho pozitivní vliv pro kubánskou bezpečnost: „Velké zlo ostrova spočívá v nepohyblivosti černé rasy, která si vždy zachová svou barvu a primitivní původ a zůstane oddělená od té bílé neproniknutelnou hranicí; ale ať se uvede do pohybu, ať se smísí s druhou rasou, ať ji nechají pokračovat ve svém pohybu, a tak ona hranice bude postupně zanikat, až nakonec zmizí.“<sup>524</sup>

Stejnou větu cituje i Torres-Cuevas v souvislosti s vlivem politiky USA na Sacovy názory. Po příjezdu z USA byl ovlivněn severoamerickými ideology a pokouší se aplikovat jejich postupy na řešení kubánské otázky, ale „Pokud mladý Saco přijal severoamerické řešení problému, zralý autor nalezne řešení kubánské.“<sup>525</sup> Změna postoje vůči politice USA je zjevná z následující pasáže v části věnované míšenectví: „není proč očekávat, že dnes se mu

---

<sup>520</sup> SACO, „Carta de un cubano...” In: SACO, *Colección de papeles...*, III, 213

<sup>521</sup> Ibidem, III, 215-217

<sup>522</sup> Ibidem, III, 219

<sup>523</sup> Ibidem, III, 223-224

<sup>524</sup> „El gran mal de la isla de Cuba consiste en la inmovilidad de la raza negra, que conservando siempre su color y origen priitoivo, se mantiene separada de la blanca por una barrera impenetrable; pero póngasela en marcha, crúcese con la otra raza, déjesela proseguir su movimiento, y enconces aquella barrera se irá rompiendo por grados hasta que al fin desaparezca.” Ibidem, III, 224

<sup>525</sup> „Si el joven Saco aceptó la solución norteamericana del problema, el autor maduro buscará una solución cubana.” TORRES-CUEVAS, op. cit., 82

(míšenectví) uzavřou dveře, imitujíc netolerantní a nepolitické jednání Spojených států amerických.“<sup>526</sup>

Narozdíl od Queipa vidí Saco příčinu událostí na Saint Domingue v jiných faktorech – vedle extrémního nepoměru mezi otroky a bílých obyvatel a nespokojenosti kreolů s vládou metropole vidí Saco důvod také ve velmi krutém zacházení s otroky, k čemuž podle něho na Kubě nedochází. Svobodní barevní ze Sainte Domingue na rozdíl od těch na Kubě cestovali do Evropy, získávali tamější vzdělání a poznali rozdíl mezi úctou, již se těšili od Evropanů, a opovržením, kterému čelili v kolonii. Kubánští barevní ale necestují a Saco v této společenské vrstvě nevidí nepřátele, ale lidi prospěšné pro kubánskou společnost.<sup>527</sup>

Saco naznačuje svůj postoj vůči barevným na Kubě i v části, ve které s Queipem polemizuje na téma podpory bílé imigrace. Saco, na rozdíl od Queipa, podporuje imigraci i bílých cizinců a nebojí se, že by se oddělovali od španělských potomků, protože by se rozmístili po celém ostrově a časem smísili s kubánským obyvatelstvem: „a protože rozpouštějící síla a síla přizpůsobivosti společenského prvku je ráznější než ta fyzická, Kuba, jež má velký základ obyvatelstva, pohltní a vstřebá do svého davu cizí prvky, které přijme. A tak není obav, že by přetrvala jedna rasa po boku druhé, jak se naneštěstí stalo s tou africkou, která se nikdy nemohla asimilovat kvůli své osudné barvě, jež ji odlišuje.“<sup>528</sup> Z této citace je zřejmé, že Saco vidí problém afrických potomků právě v barvě jejich pleti, kterou se budou ve společnosti stále viditelně odlišovat, a to jim zabraňuje v asimilaci do společnosti. Jak jsem již uvedla, Saco je zastáncem míšenectví jakožto nástroje pro udržení stability na ostrově. Před podporou svobodných barevných ale dává jednoznačně přednost evropské imigraci, protože se tito lidé snáze asimilují do společnosti, pozitivně ovlivní poměr obyvatel ve prospěch bílých a přispějí tak ke stabilitě ostrova.

V textu se Saco také stručně zmiňuje o problematice abolicionismu, ale s velkou opatrností: „Zde se chci omezit na tolik striktní neutrálnost, že kdyby se mě někdo zeptal, co cítím, odpověděl bych mu, že v tento okamžik nevím, jestli osvobození je anebo není vhodné pro

---

<sup>526</sup> „no es de esperar que venga hoy a cerrarle las puertas, imitando la intolerante e impolítica conducta de los Estados Unidos de Norteamérica.“ SACO, „Carta de un cubano...“ In: SACO, *Colección de papeles...*, III, 224

<sup>527</sup> Ibidem, III, 224-225

<sup>528</sup> „y como la fuerza disolvente y asimiladora del cuerpo social es más enérgica que la del físico, Cuba que tiene ya una gran base de población, absorberá y confundirá en su propia masa los elementos extraños que recibe. No hay pues temor de que permanezca una raza al lado de otra, como desgraciadamente ha sucedido con la africana, que nunca ha podido asimilarse a causa del funesto color que la distingue.“ Ibidem, III, 231-232

Kubu.<sup>529</sup> V této části textu tedy Saco neprezentuje svůj postoj k abolicionismu, ale pouze reaguje na Queipovy teorie.

Queipo navrhuje postupný zákaz otroctví a nahrazování otroků placenými zaměstnanci. K tomu, aby přiměl majitele plantáží ke snižování počtu svých otroků, chce uvalit speciální daň, kterou budou majitelé platit za každého otroka a která se bude postupně zvyšovat. To majiteli způsobí vyšší náklady a sníží hodnotu otroka, pro kterého poté bude snazší vykoupit si svobodu.<sup>530</sup> Saco s touto taktikou nesouhlasí, protože podle něho silně poškodí majitele otroků hned dvakrát – povinnost platit vyšší daně způsobí snížení ceny otroka jakožto kapitálu. Budou tedy poškozeni nejen vyššími daněmi, ale i snížením hodnoty jejich majetku.<sup>531</sup>

Dále ještě upozorňuje na protichůdnost Queipových tvrzení, podle kterých poroste počet otroků díky jejich přirozené reprodukci. Pokud by tato skutečnost nastala, pro majitele nebude výhodná, „protože budou muset platit vyšší poplatky a ztratí víc kapitálu.“<sup>532</sup> Více už se v tomto textu Saco o otroctví nezmiňuje, ani neprezentuje své návrhy na ukončení otroctví. Tento Sacův zdrženlivý postoj vůči tak závažné a současně citlivé problematice můžeme chápat několika způsoby. Saco až doposud v několika textech trval na tom, že se neřadí mezi abolicionisty, protože se snaží dosáhnout pouze ukončení kontrabandu. Kdyby v tuto chvíli prezentoval nějaký ze svých návrhů, jak by bylo možné na Kubě otroctví ukončit, jeho nepřátelé by to mohli obrátit proti němu. Saco věděl, že pokud chce přesvědčit plantážníky k ukončení obchodu s otroky, musí jim dát záruky, že to nebude mít vliv na existenci otroctví na Kubě, což dokazuje ve svém předchozím textu *Supresión*.

---

<sup>529</sup> „En tan estricta neutralidad quiero encerrarme aquí, que si alguno me preguntase lo que siento, yo le respondería, que ignoro en este momento, si la emancipación conviene o no conviene a Cuba.“ SACO, „Carta de un cubano...“ In: SACO, *Colección de papeles...*, III, 236

<sup>530</sup> Ibidem, III, 237

<sup>531</sup> Idem

<sup>532</sup> „porque tendrán más contribuciones que pagar, y más capitales que perder“ Ibidem, III, 238

## **Závěr**

Cílem mé práce bylo sledovat proměnu postojů obou autorů k tematice otroctví a dovozu otroků na Kubu v závislosti na událostech na Kubě a ve světě a také na jejich původu a životě. Oba autoři se narodili na Kubě a patřili do vyšší společenské vrstvy. Zatímco Arango patřil mezi vlivné kreoly, majitele cukrových plantáží a velkého množství otroků, Saco o velkou část majetku přišel už v mládí a značnou část svého života prožil v chudobě. Arango byl velmi uznávanou osobností na Kubě i ve Španělsku a dařilo se mu prosazovat své názory, Saco byl za své postoje z Kuby vyhoštěn.

Na rozdíl od Saca se Arangovy postoje vůči dovozu otroků na Kubu velmi mění. Z počátku prosazuje svobodný dovoz otroků a pokračuje v tom i po událostech na Saint Domingue, které spíš než odstrašující příklad prezentuje jako příležitost. S postupem času přiznává nutnost ukončení dovozu otroků na Kubu, současně ale varuje před unáhlenými změnami a trvá na ponechání lhůty, aby se plantážníci stihli otroky dostatečně zásobit. Celé toto období ale bojuje proti kontrabandu, ve kterém vidí skutečné zlo pro ostrov. Když španělská koruna dovoz otroků na Kubu zakázala, Arango kritizuje přetrvávající kontraband a žádá jeho okamžité ukončení. Saco naopak už od počátku své tvorby bojuje proti dovozu otroků na Kubu. Zde je třeba zdůraznit, že Saco začal psát v době, kdy už i Arango s dovozem otroků nesouhlasil a žádal jeho okamžité ukončení.

Co se týče otroctví samotného, Arango jej nejdřív obhájí a považuje za nástroj stability a ekonomického rozvoje, po ukončení dovozu otroků ale považuje za jisté, že otroctví na Kubě dříve či později zanikne, a proto ve svých pozdějších dílech píše o postupném ukončení otroctví a přechodu a svobodnou pracovní sílu. V tom se od Saca velmi liší. Saco se totiž velkou část života snažil přesvědčit společnost, že není abolicionistou a že žádá pouze ukončení kontrabandu. To je hlavním důvodem, proč se celou 1. polovinu 19. století vyhýbá tématu ukončení otroctví a naopak přesvědčuje kubánské kreoly, že ukončení kontrabandu nebude znamenat zánik otroctví na Kubě, a počet otroků podle něho dokonce poroste.

Arango věnuje část své práce i obhajobě otroctví. Vidí v něm nástroj stability ostrova a otroctví je podle něho i v souladu s božími a přírodními zákony. Tento systém podle něho umožňuje civilizování afrických divochů, ze kterých se mohou na Kubě stát svobodní obyvatelé. Saco se otroctví ve svém díle nezastával, ale ani jej neodsuzoval. Ausenci této

tematiky lze vysvětlit tím, že Saco byl odpůrcem otroctví, ale nepsal o něm, protože jeho primárním cílem byl boj proti kontrabandu. Své argumenty směřoval především k bohatým kubánským plantážníkům, které se snažil přesvědčit, a kritikou otroctví si je nechtěl pohněvat.

Oba autoři se také vyjadřují na problém nedostatku otrokyň potřebných k reprodukci. Arango v roce 1816 píše o nutnosti dovozu dostatečného množství afrických žen, aby se zvýšil jejich poměr, protože jinak se porodnost nezvýší ani při vlídnějším zacházení s otroky. Saco naopak v nižším množství žen problém nevidí. I zde je nutné podotknout, že poměr otrokyň na Kubě byl proměnlivý a že v době, kdy o něm psal Saco, bylo na Kubě zastoupení otrockých žen mnohem vyšší.<sup>533</sup>

S tímto tématem souvisí i odlišný postoj obou autorů k přechodu na svobodnou pracovní sílu – pro oba je tato změna nevyhnutelná, jejich důvody se ale liší. Arango vidí nevyhnutelnost této změny, protože přiznává, že ukončení dovozu otroků na Kubu povede k zániku otroctví. Podle Saca zánik otroctví na Kubě nehrozí v souvislosti s ukončením dovozu, ale v sílících abolicionistických tendencích ve světě a možnému britskému tlaku v budoucnosti. I tento rozdíl můžeme vysvětlit odlišným obdobím, ve kterém autoři psali – Arango napsal většinu svých děl před rokem 1833, kdy Británie zrušila otroctví ve všech svých koloniích, zatímco Sacova díla zaměřená na otroctví a na kontraband s otroky vznikala až později.

Shodují se v tom, že k prosazování svých cílů je třeba používat především rétoriku ekonomickou, protože ta nejvíce osloví vlivné kubánské sakarokraty i španělskou korunu. Obecně lze říci, že Saco se tematiky morálky, náboženství ani spravedlnosti téměř nedotýká, v Arangových dílech se ale toto téma objevuje. Arango často hovoří o „hanebném“ anebo „bídém“ obchodu, tato rétorika u Saca chybí.

Obecně lze říci, že Arangovy názory a postoje se během života měnily v souvislosti se změnami v kubánské společnosti a s událostmi ve světě, zatímco Sacovy názory a cíle se nemění a autor jen postupně rozvíjí své myšlenky a obměňuje nástroje k dosažení svých cílů.

Protože oba autoři se narodili na Kubě a považovali Kubu za svou vlast, veškerá jejich tvorba měla za cíl ochranu ostrova a budoucnost kubánské společnosti.

---

<sup>533</sup> MORENO FRAGINALS, *Historia como arma...*, 32

## Seznam použité literatury

### Primární literatura

*Obras de Don Francisco de Arango y Parreño.* La Habana, Talleres tipográficos „ALFA“. 1952, I-II

SACO, José Antonio: *Colección de papeles científicos, históricos, políticos, y de otros ramos sobre la isla de Cuba ya publicados, ya inéditos por Don José Antonio Saco*, La Havana, Dirección General de Cultura. 1960, I-III

### Sekundární literatura

ALVAREZ CUARTERO, Izaskun a GONZÁLEZ-RIPOLL, Ma Dolores: "Francisco de Arango o el valor del contexto" In: ALVAREZ CUARTERO, Izaskun a GONZÁLEZ-RIPOLL, Ma Dolores: *Francisco Arango y la invención de la Cuba azucarera*. Salamanca, Ediciones Universidad. 2010, 15-26

CARILLO Y ARANGO, Anastasio: „Elogio histórico del excelentísimo señor D. Francisco de Arango y Parreño“ In: *Obras de Don Francisco de Arango y Parreño*. La Habana, Talleres tipográficos „ALFA“. 1952, I, 27-73

CLEMENTI, Hebe: *La abolición de la esclavitud en América Latina*. Buenos Aires, La Pleyade. 1974

DAVIS, David Brion: *Inhuman bondage : the rise and fall of slavery in the New World*. Oxford, Oxford University Press. 2008

DE LOLLIS, Cesare: *Život Kryštofa Kolumba*. Praha, Melantrich. 1992

GANERI, Anita: *Dědictví starověkých civilizací*. Praha, Euromedia Group, 2001



GUERRA, Ramiro: "Francisco de Arango y Parreño. Habanero y Patriota. Su posición en la Historia de Cuba." In: *Obras de Don Francisco de Arango y Parreño*. La Habana, Talleres tipográficos „ALFA“. 1952, I, 11-23

GONCALVÉS, Dominique: "Francisco de Arango y Parreño o la libertad más allá de la sacarocracia" In: ALVAREZ CUARTERO, Izaskun a GONZÁLEZ-RIPOLL, Ma Dolores: *Francisco Arango y la invención de la Cuba azucarera*. Salamanca, Ediciones Universidad. 2010, 213-228

IZNAGA BEIRA, Diana: *La burguesía esclavista cubana*. Habana, Editorial de Ciencias Sociales. 1987

JANÁČEK, Josef: *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Praha-Litomyšl, Paseka. 2003

JONES, A. H. M.: "Slavery in the Ancient World", in: *The Economic History Review, New Series*, Vol. 9, No. 2. 1956, 195-196 (zpřístupněno na Jstor: <http://www.jstor.org/stable/2591741>; 22-6-2010)

KŘÍŽOVÁ, Markéta: *Haiti*. Praha: Libri. 2009

KŘÍŽOVÁ, Markéta: *The Strength and Sinews of this Western World*. Praha, The Carolinum Press. 2008

LENGELLÉ, Maurice: *La Esclavitud*. Barcelona, Industrias Gráficas García. 1871

MORENO FRAGINALS, Manuel: *El Ingenio*. Habana: Edit. de Ciencias Sociales. 1978, I

MORENO FRAGINALS, Manuel: *Historia como arma y otros estudios sobre ingenios, esclavos y plantacione*. Barcelona, Editorial Crítica. 1983

OPATRŇÝ, Josef: *José Antonio Saco y la búsqueda de la identidad cubana*. Praha, Karolinum. 2010

OPATRŇÝ, Josef: *Kuba*. Praha, Libri. 2002

PÉREZ DE LA RIVA, Juan: *¿Cuántos africanos fueron traídos a Cuba?* La Habana, Editorial de ciencias sociales. 1977

RODRÍGUEZ O., Jaime E.: *La independencia de la América española*. México, Fondo de Cultura Económica. 1998, 118-119

STINGL, Miloslav: *Černí bohové Ameriky: kapitoly o kultuře a dějinách Afroameričanů Latinské Ameriky a karibské oblasti*. Praha, Svoboda. 1992

TORRES-CUEVAS, Eduardo: *La polémica de la esclavitud: José Antonio Saco*. La Habana, Editorial de Ciencias Sociales. 1984

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Diccionario de la lengua castellana*. Madrid, Imprenta Real 1832, 327 (zpřístupněno na [http://books.google.com/books?id=qEvWAAAAMAAJ&source=gbs\\_navlinks\\_s&hl=es; 3-12-2010](http://books.google.com/books?id=qEvWAAAAMAAJ&source=gbs_navlinks_s&hl=es; 3-12-2010))

WHATLEY PIERSON, William: „Francisco de Arango y Parreño.“ In: HAHR, sv.16, č.4., 1936, 456 (zpřístupněno na JSTOR, 30-3-2010)